

Ithute ka ga Molaotheo wa Rephaboleki ya Afrika Borwa (1996)

Molaotheo wa Afrika Borwa (1996) ke molao o o kwa godimo wa lefatshe. Molao o o kwa godingwana go na le Moporesidente, o kwa godingwana go na le dikgotlatshekelo e bile o kwa godingwana go na le mmuso.

O tthalosa ka moo batho ba lefatshe la rona ba tshwanetseng go tshola ba bangwe ka teng, le gore ditshwanelo le maikarabelo a bona ke eng. Molaotheo wa lefatshe o teng go re sireletsa rotlhe jaanong, le bana ba rona ka moso.

**Ela tlhoko
hisetori ya
rona.**

**A re se keng ra
boeletsa diphoso tsa
hisetori ya rona.**

**Molaotheo wa rona o re thusa go
akanya le go aga bokamoso jo bo
botoka jwa botlhe.**

Rona, re le batho ba Afrika Borwa;

Re itse ditshiamololo tsa rona tse di fetileng;

Re tlotla ba ba bogetseng tshiamo le kgololosego mo lefatsheng la rona;

Re tlotla ba ba diretseng go aga le go tlhabolola naga ya rona; mme

Re dumela gore Afrika Borwa ke ya botlhe ba ba tshelang mo go yona, re tshwaragane mo go farologaneng ga rona.

Rona ka jalo, ka baemedi ba re ba itlhophetseng ka kgololosego, re amogela Molaotheo o jaaka Molaomogolo wa Rephaboliki gore re—

alafe dikgogakgogano tse di fetileng mme re age Setšhaba se se thailweng mo meetlong ya demokerasi, bosiamisi mo bathong le ditshwanelo tse di botlhokwa tsa botho;

tlhome metheo ya demokerasi le bosetšhaba jo bo buletsweng botlhe jo mo go bona puso e theilweng, mo thatong ya batho e bile moagi mongwe le mongwe a sireleditsweng ka go lekana ke molao;

tokafatse matshelo a baagi botlhe le go golola neo ya mongwe le mongwe le;

age Afrika Borwa e kopaneng ya demokerasi e e kgonang go tsaya maemo a yona a a e siametseng jaaka naga e e ipusang mo tshikeng ya mafatshe.

**Senka ditshwanelo tsa gago jaaka
Moafrikaborwa mme o tseye
maikarabelo a gago a go sireletsa
ditshwanelo tsa batho ba bangwe.**

**Itse Molaotlhomu
wa Ditshwanelo &
Molaotlhomu wa
Maikarabelo.**

May God protect our people.

Nkosi Sikelel' iAfrika. Morena boloka setjhaba sa heso.

God seën Suid-Afrika. God bless South Africa.

Mudzimu fhatutshedza Afurika. Hosi katekisa Afrika.

Workbooks available in this series:

- *Grade R (in all official Languages);*
- *Literacy/Home Language Grades 1 to 6 (in all 11 official Languages);*
- *Mathematics Grades 1 to 3 (in all 11 official Languages);*
- *Mathematics Grades 4 to 9 (in Afrikaans and English);*
- *Life Skills Grades 1 to 3 (in all 11 official Languages); and*
- *Grades 1 to 6 English First Additional Language.*

ISBN 978-1-4315-0121-2

**SETSWANA HOME LANGUAGE
GRADE 6 – BOOK 2**

TERMS 3 & 4

ISBN 978-1-4315-0121-2

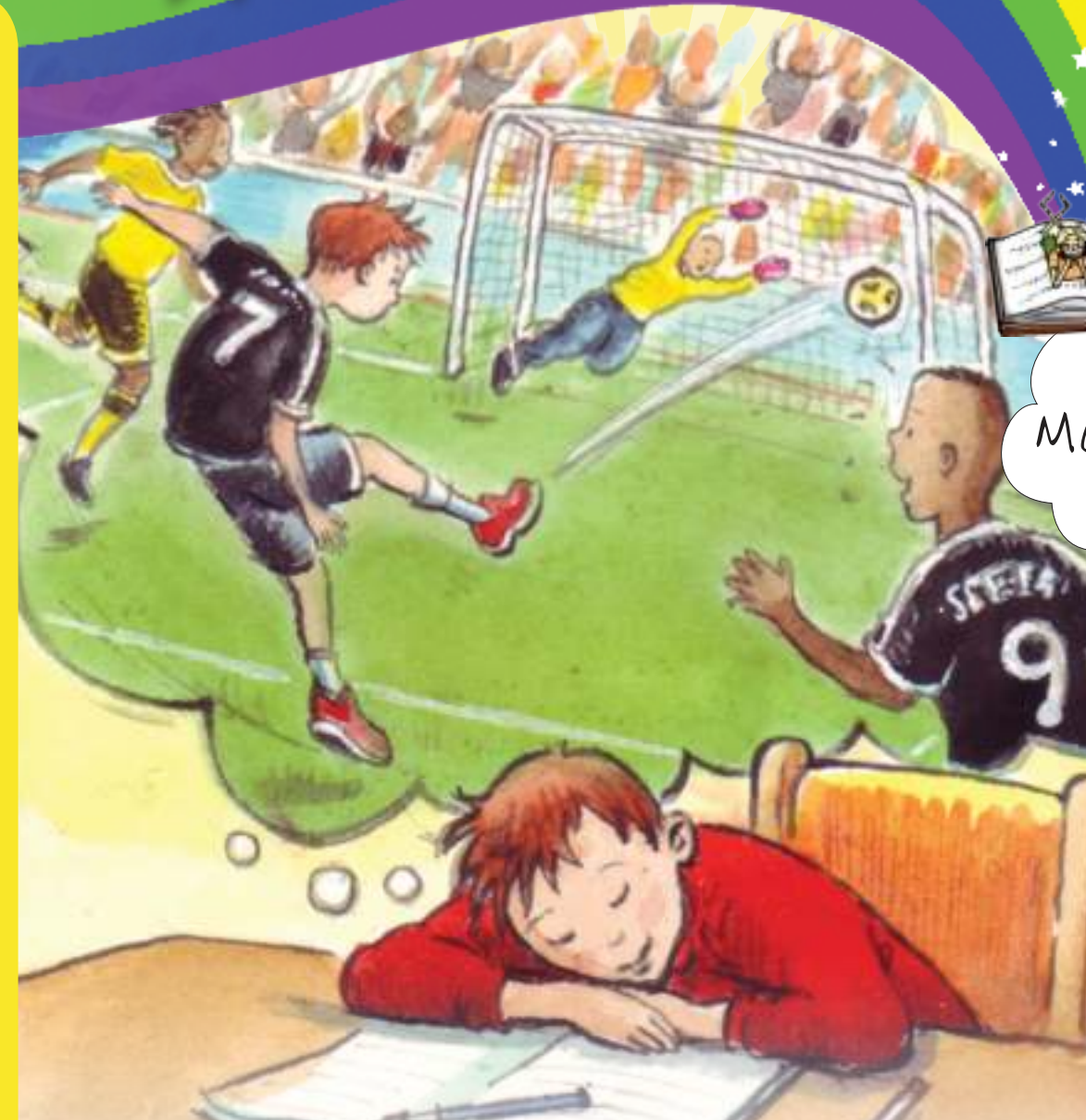
THIS BOOK MAY NOT BE SOLD.

12th Edition

SETSWANA PUO YA GAE – Mophato 6 Buka 2

ISBN 978-1-4315-0121-2

**E tlhabolotswe e
bile e tsamaelana
le CAPS**

Leina:

Phaposi:

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Mophato **6**

**PUOGAE YA
SETSWANA**

**Buka 2
Kgweditsharo
3 & 4**

Mme Angie Motshekga,
Tona ya Lefapha la Thutotheo

Ng. Reginah Mhaule,
Motlatsatona wa Lefapha la
Thutotheo

Dibukatiro tse di kwaletswa bana ba Aforikaborwa ka fa tlase ga boeteledipele jwa Tona ya Lefapha la Thutotheo, Mme Angie Motshekga le Motlatsatona wa Lefapha la Thutotheo, Ng. Reginah Mhaule.

Dibukatiro tsa Rainbow ke phitlhelelo nngwe ya Lefapha la Thutotheo e e lebisitsweng mo go tokafatseng bokgoni jwa barutwana ba Aforikaborwa ba mephato e merataro ya ntlha jaaka e le maikaelelomagolo a Lenaneotiro la Puso. Porojeke e, e etleeditswe ke Lefapha la matlotlo la Bosetshaba. Kettleetso e, e kgontshitse Lefapha go kwala le go rebola dibukatiro tse mo dipuong tsotlhe tsa semmuso kwa ntle go tuelo epe.

Re solofela gore dibukatiro tse di tlaa tswela barutabana mosola mo go ruteng ga bona ga letsatsi le letsatsi, le mo go netefatseng gore barutwana ba digela kharikhulamo ya bona. Re netefaditse gore re kaela morutabana sentle mo tirong nngwe le nngwe ka go tsenyeletsa mesupatsela go bontsha gore ke eng se morutwana a tshwanetseng go se dira.

Re solofela gore bana ba tlaa itumelela go dira mo bukeng e fa ba ntse ba gola e bile ba ithuta, le gore wena jaaka morutabana, o tlaa abelana le bona boitumelo jwa bona o tlaa e itumelela mmogo le bona.

Re go eleletsa katlego e kgolo mo tirisong ya dibukatiro tse, wena le barutwana ba gago.

Tsamaiso ya go kwala

Rulaganya

Swetsa ka ga setlhogo sa gago. Bua le setlhopho sa gago go kgobokanya dikakanyo. Dirisa mmepe wa tthaloganyo go sedifatsa dikakanyo tsa gago ka ga poloto, baanelwa le maitshetlego.

Kwala setlhangwa sa ntlha

Kwala leyakgatiso (mkgwaritsokgwaritso) la gago la ntlha. Akanya ka ga bareetsi, kagego le temana nngwe le nngwe.

Boeletsa

Sekaseka leyakgatiso mme o neye ditshwaelo tse di tswang mo balekaneng le go siamisa diphoso.

Siamisa diphoso

Siamisa diphoso tsa mopeleto le tsa matshwaopiso. Baakanya leyakgatiso (mkgwaritsokgwaritso).

Phasalatsa

Kwala leyakgatiso la gago le le siamisitsweng diphoso sentle jaaka setlankana sa bofelo sa go se neela.

Mophato 6

SETSWANA

P u o YA g a e

Buka e ke ya ga:

SETSWANA

Buka

2

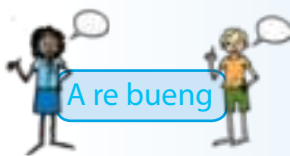
DIKAEDITSA GO DIRISA BUKATIRO E

Dirisa Bukatiro mmogo le metswedi e mengwe ya gago. Bona PPKT (CAPS) ya Kgato ya magareng ya Puo ya gae.

Re go amogela mo Bukatirong ya Puogae ya Kgato ya magareng. Maemo a Puo ya gae ya Kgato ya magareng a ikaeletswe go tlhabolola le go godisa bokgoni jwa puo ya barutwana mabapi le bokgoni jwa go buisana jo bo batliwang mo maemong a setho, le go tlhabolola le go godisa bokgoni jwa borutegi jwa bona jo bo tlhokegang mo go ithuteng go kgabaganya kharikhulamo. Re solofela gore o tlaa bona Bukatiro e e le mosola thata mo go thuseng barutwana ba gago go godisa bokgoni jo.

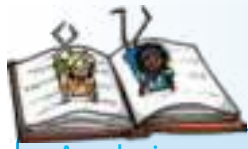
Bukatiro e rulagantswe go ya ka tsamano ya dibeke di le pedi tsa PPKT (CAPS). O tlaa fitlhela kakaretso ya dintlha tse di tshwanetseng go fitlhelwa mo go nngwe le nngwe ya dibeke tse pedi mo ditsebeg tsa 1, 35, 69 le 103 tsa Bukatiro. Tikologo nngwe le nngwe ya dibeke di le 2 e rulagantswe go akaretsa dikgono tsa puo di le nne tse di latelang:

1 Go reetsa le Go bua (Molomo) – diura di le 2 mo tshekgong ya dibeke di le pedi

Barutwana ba tlhoka ditshono tsa kgapetsakgapetsa go godisa bokgoni jwa bona jwa Go Reetsa le Go Bua go ba kgontsha go kgobokanya tshedimosetso, go rarabolola mathata le go tlagisa dikakanyo le megopolo. Bukatiro e na le ditirwana di le mmalwa tsa go bua le tsa go reetsa tse o ka di atolosang go netefatsa gore barutwana ba bona dinako tse dintsinzana tsa go ikatisetsa ditiro tsa molomo.

2 Go buisa le Go bogela – diura di le 5 mo tshekgong ya dibeke di le pedi

PPKT (CAPS) e batla gore barutwana ba buise le go bogela dikwalwa le mefutakwalo e e rileng mo tikologong ya dibeke di le 2. Se se akaretsa puiso: dikgankhutshwe, thutaditso, ditiragalo tsa gago, makwalo, diimeile, diteng a tsa bukatsatsi, diterama, diathikele tsa makwalodikgang, diathikele tsa dimakasine, dipotsolotso tsa diyalemowa kana diromamowa, maboko, dikwalwa tsa tlhotlheletso, dipapatso, ditaello, dikaelo le tsamaiso. Gape, PPKT (CAPS) e batla gore barutwana ba buise dikwalwa tsa tshedimosetso tse di nang le ditshwantsho: dimmepe, ditshate, ditheibole, dithalo, dimmepe ya tlhaloganyo, ditshate tsa maemoa bosa, diphousetara, dikitsiso, ditshwantsho le dikerafo. O tlaa fitlhela tlhopho e ntle ya mefuta e ya dikwalwa mo Bukatirong.

PPKT (CAPS) e tlhophile tsamaiso ya puiso e e bopiwang ke dikgato tsa pele-ga-puiso, puiso le morago-ga-puiso. O tlaa fitlhela tlhaloso e e thusang ya sekerafo ya tsamaiso ya puiso mo bogareng jwa letlharekapeso la buka.

3 Go kwala le Go tlagisa – diura di le 4 mo tshekgong ya dibeke di le pedi

PPKT (CAPS) e batla gore barutwana ba bone ditshono tsa kgapetsakgapetsa go ikatisetsa go kwala mo mabakeng a a farologaneng. Bukatiro e neelana ka diforeimi di le mmalwa tsa go kwala le dirulaganyi go tlhatlhamolola tlagiso ya barutwana ya dikwalo tse di kwadiwang, tsa ditshwantsho le tsa bobegakgang-bontsi. O tlaa fitlhela tlhaloso ya sekerafo ya tsamaiso ya go kwala mo bogareng jwa sephuthelo sa Bukatiro kwa morago.

4 Dipopego tsa Puo le Melawana – ura e le 1 mo mo tshekgong ya dibeke di le pedi

PPKT (CAPS) e neelana ka lenaneo la Dipopego tsa Puo le Melawana (dintlhana) tse di tshwanetseng go dirwa mo mophatong mongwe e mongwe. Bukatiro e akaretsa dithutiso tse di kgethegileng tsa nngwe le nngwe ya Mo tshekgong ya dibeke di le pedi. Go le gantsi ditirwana tse di akaretsa "kitsiso" e e tlhalosang molawana wa puo.

Go ikgobokanyetsa go le gontsinzana o kopiwa go okomela Bukana ya Katiso ya Bukatiro.

Thitokgangs 5: Ntlha le kakanyo

Kgweditharo 3: Dibeke 1 – 4

Dibeke 1 – 2: Go tlotla dikgang

65 Mosimane yo o neng a batla talente ya gagwe 2

Buisa setlhangwa sa kanelo.
Araba dipotso ka ga setlhangwa.

66 Charlie o tswelletse go batla 4

Buisa setlhangwa sa kanelo.
Araba dipotso ka ga setlhangwa.
Batla mafoko mo setlhangweng a a nang le bokao jo bo tshwanang le dipolelwana tse di filweng.
Tlhagisa maikutlo a Charlie a neng a na le ona.
Kwala diteng tsa bukatsatsi tse di sosobanyang kgang.

67 Go kwala kgang 6

Tlotla ka ga baanelwa, maitshetlego le ditiragalo mo kgannyeng e e ka ga Charlie.

Tlatsa mmepe wa tlhaloganyo go rulaganya kgang ka go tlhokomela baanelwa, maitshetlego le poloto.
Kwala kgang sentle go tswa mo mmepeng wa tlhaloganyo.

68 Dikarolopuo tse di farologang: masupi, mabotsi le matlhophi 8

Feleletsa dipolelo ka go tlatsa ka masupi a a nepagetseng le ka maemedi a mabotsi.
Lemoga maemedi a a supang le go kaya gore a kaya eng kgotsa mang.
Tlotla kgang ya ga Charlie gape ka tatelano e e nepagetseng.

69 A re sekasekeng buka e ntle 10

Buisa tshekatsheko ya buka.
Araba dipotso ka ga tshekatsheko ya buka.
Golaganya mafoko le bokao jwa ona jo bo nepagetseng.
Kwala tshekatsheko ya buka e ba e buisitseng e bile e ba natefetse.

70 Motshameko wa mefuta ya dipaka 12

Tshameka motshameko wa boroto wa pakajaanong e e bonolo.

71 Nelson Mandela o ya kwa sekolong se segolo 14

Buisa setlhangwa ka ga bayokerafi ya moikwadi la ga Nelson Mandela.

Tlotla ka ga dipolelwana dingwe mo setlhangweng le bokao jwa tsona.
Lebelela mafoko a a tlhophilweng go tswa mo thanoding le go kwala polelo ka lengwe le lengwe.
Tlotla dipotso ka ga kgang.
Araba dipotso ka ga dikgato tse di farologaneng tsa botshelo jwa ga Nelson Mandela.

72 A re kwaleng kgang 16

Dirisa mmepe wa tlhaloganyo go rulaganya kgang o tlhokometse baanelwa, maitshetlego le poloto.
Kwala letlhomese la kgang, baakanya letlhomese le go kwala setlankana sa bofelo sa kgang.

Dibeke 3 – 4: Dinaane

73 Jabu le tau 18

Buisa naane.
Tlotla dipotso ka ga kgang.
Tlhama motshameko go tlhagisa bokhutlo jwa kgang.
Sekaseka metshameko kgotsa ditiragatso tse dingwe tse di tlhagisiwang.

74 Jabu o utlwa tau e rora 20

Araba dipotso tsa ditlhophontsi tse di ka ga kgang.
Tlhomaganya ditiragalo tsa kgang ka nepagalo ka go kwala dipalo tsa ditshwantsho.
Tlotla kgang ka tatelano ya ditiragalo.
Lemoga madiri mo setlhangweng mme morago o a dirise go bopa dipolelo.
Lemoga makaelagongwe a madiri a a filweng.
Lemoga sebopego se se nepagetseng sa lediri mo dipolelong.

75 Go diragetse eng ka tau? 22

Buisa naane yotlhe ya Sezulu.
Tlotla ka ga kgang mme o tlhagise maikutlo le dikakanyo.

76 Go akanya ka ga kgang 24

Kwala tshosobanyo ya kgang o tlhalosa tswelletso ya poloto le ditiragalo tse di farologaneng mo kgatong nngwe le nngwe.

Tlotla ka ga baanelwa mo kgannyeng.
Dirisa matlhalosi go tlhalosa baanelwa.
Kwala polelo tebang le lefelo lengwe le lengwe le le bontshiwang mo ditshwantshong.
Gakologelwa tatelano e e nepagetseng ya kgang ka go nomora dipolelo.

77 Go akanya ka ga baanelwa 26

Kwala matlhalosi a a tlhalosang semelo sa tau.
Kwala temana e e tlhalosang tau.
Tlotla ka ga matlhalosi go tlhalosa semelo sa ga Jabu.
Kwala tlhaloso ya moanelwa.
Kwala tlhaloso ya motho wa madi-le-nama.

78 Go lebelela puo 28

Bonela kgang pele ka go tlotla ka ga ditshwantsho.
Dirisa lenaneo la madiri go tlhalosa gore go diragala eng mo setshwantshong sengwe le sengwe.
Kwala polelo ka ga gore go diragala eng mo ditshwantshong.
Kwalolola dipolelo o dirisa pakatlang.
Feleletsa dipolelo ka go dirisa sebopego se se nepagetseng sa lediri.

79 Go bopa maina 30

Kwala dipolelo o ikaegile ka tshate.
Lemoga mafoko a a khutlang ka -ng mo dipolelong.
Tlhalosa maemo a phegelwana le ka moo e fetolang bokao jwa polelo ka teng.
Thala setshwantsho go bontsha bokao jwa dipolelo tse di bokaobontsi.

80 Di kopanye 32

Dirisa makopanyi go bopa dipolelopathe.
Lemoga madiri le maina mo dipolelong.

A re buiseng

O tlaa buisa kgang e mo
dipapetlanatirong di le pedi.

Pele o buisa

● Lebelela ditshwantsho le ditlhogo mme o leke go bonela pele gore sethangwa se tlaa nna ka ga eng. ● Okola tsebe go bona gore o ya go buisa ka ga eng.

Fa o buisa

● Bapisa ponelopele tsa gago le se o se buisang. ● Fa o sa tihaloganye karolo, e buisang gape ka iketlo. E buisetse kwa godimo.

E ne e le tshimologo ya malatsi a boikhutso jwa dikolo. Charlie, yo o nnang kwa Limpopo, o ne a jala merogo mo tshingwaneng ya morogo go bapa le ntlo ya gaabo. Fa a lebelela kwa godimo, a bona tsala ya gagwe Dingane a taboga a itshidila mmele gau fi le fa a direlang teng.

"Hei, Dingane. O ya go dira eng mo malatsing a boikhutso a dikolo?" ga botsa Charlie.

"Ke nna mokapotene wa setlhophsa sa sekolo sa kgwele ya dinao, mme re tlaa bo re ikatisetsa thonamente e kgolo letsatsi lengwe le lengwe," Dingane a araba. "Monongwaga gona ke nagana gore re ka e fenyala!"

"Ao, go a itumedisa!" ga araba Charlie.

Fa Dingane a feta, Charlie a ngunangunetsa, "O ka re ke ka bo ke le mo setlhopheng sa kgwele ya dinao. Ke ya go simolola go ikatisa."

Mo bekeng e e latelang, Charlie a tsenela ikatiso ya kgwele ya dinao le Dingane. A tshameka le setlhophsa, mme dilo tsa se ka tsa tsamaya sentle. A ikgopa, a bo a nosa nno kgatlhanong le setlhophsa sa gaabo.

Kwa bokhutlong jwa motshameko, Charlie a lemoga gore ga a abelwa kgwele ya dinao. A boela kwa gaabo, mme ka bonako a tsena mo tshingwaneng ya merogo.

Teng fela foo, a bona Jan a feta ka tsela. "Heela, Jan!" a mmitsa. "O ya go dira eng mo malatsing a a boikhutso?" Jan a bua, "Ke mo setlhopheng sa mmimo sa kereke, mme ke tlaa bo ke ya ikatisong ya go opela letsatsi lengwe le lengwe. Re ipaakanyetsa konsarata e kgolo thata."

Charlie a hemela kwa godimo. "Oooo, o ka re ke ka bo ke ka kgona go opela," a akanya. Mongwe le mongwe o ne a dira selo se se monate, fa ene a ne a tlhola letsatsi lotlhe a dira mo tshingwaneng.

A re kwaleng

Araba dipotso tse ka go tshwaya lebokoso le le nepagetseng.

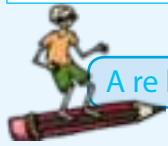
Se se go bolelela eng mabapi le gore Charlie o ne a ikutlwa jang?

A	O ne a batla go bina
B	O ne a tlhontse
C	O ne a tlhakatlhakane
D	O ne a batla go dira mo tshingwaneng

Mafoko a mašwa

Kwala dipolelo di le pedi tse di re bolelelang gore Charlie o ne a eletsa e kete a ka bo a na le ditalente tse tsala ya gagwe e nang le tsona.

A re kwaleng

Kwala dilo di le pedi tsa botlhokatsebe tse Charlie a di dirileng fa a ne a leka go tshameka kgwele ya dinao.

Jan o ne a rulagantse eng mabapi le malatsi a boikhutso a sekolo?

Charlie o ne a ikutlwa jang ka ga go dira mo tshingwaneng morago ga go bua le Jan?

Kgang e bua gore, morago ga ikatso ya kgwele ya dinao, Charlie "a ikgogela kwa gaabo".

Se se go bolelela eng mabapi le gore Charlie o ne a ikutlwa jang?

A	O ne a batla go bina.
B	O ne a tlhontse.
C	O ne a tlhakatlhakane.
D	O ne a batla go dira mo tshingwaneng.

A re buiseng

Morago ga dibeke di le mmalwa, Charlie a bona phamfolete e bitsa batho ba bašwa go tsenela setlhophapha sa go opela. O nagana gore o ne a dira eng? O ne a ya go bona gore a naa a ka kgona go opela. Mme ya re fa a re ke a opela, lentswe la gagwe la gagola la bo la gweretlha. Mongwe wa baatlhodi a tsutsubanya sefatlhego, mme Charlie a itse gore gaabo ke nageng, a ka se ka a tlhophiwa. Charlie a boela kwa gaabo, mme a ya go dira mo tshingwaneng. "Ditsala tsa me tsotlhe di na le ditalente tse di kgethegileng," a akanya. "Ke eletsa o ka re ke ka bo ke na le sengwe se ke ka bong ke se kgona tota."

Malatsi otlhe a boikhutso a dikolo, Charlie o ne a tswelletsa go batla talente ya gagwe, mme nako nngwe le nngwe o ne a boela gae ka tlhogo e mo imela mme a tlhole mo tshingwaneng ya gagwe.

Go ya kwa bokhutlong jwa malatsi a boikhutso, Charlie o ne a bona ditsala tsa gagwe, Dingane le Jan gape. "Thonamente e kgolo ya kgwele ya dinao e ne e le kwa kae?" a botsa Dingane. "Re fentse!" Dingane a araba.

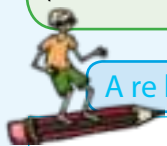
"Konsarata e ne e ntse jang?" Charlie a botsa Jan.

"Ke kamoso. Mme setlhophapha sa rona sa mmmino se dirile go lekane tota, e bile ke ya go opela solo!" "Masego ke ao," Charlie a ba raya. "Ke eletsa o ka re ke ka bo ke na le sengwe sa go tshwana le seo, ka nna motlotlo ka sona."

"A o dira motlae?" Jan a botsa. "Merogo ya tshingwana ya gago e megolo thata! E bonala e itekanetse e bile e ka nna monate! Nako nngwe le nngwe fa ke leka go jala sengwe, se a setlhefala se bo se swa. Ke eletsa o ka re ke ka nna le talente ya gago ya dijjwalo." "Ruriruri?" Charlie a araba. "Ga ke ise ke ke ke akanye gore go dira tshingwana e ka nna sengwe se se kgethegileng." A nyenya. "Ke eng lona

ba babedi le sa tle go keteka phenyo ya ga Dingane ya kgwele ya dinao? Le ka nna la tla go ja dilalelo le rona. Re ya go ja merogo e mešwa e e tswang mo tshingwaneng, mme morago re ka kgona go ya kwa konsarateng ya ga Jan!"

(Motswedi: Dikai tsa dipotso le dikaedi tsa go aba maduo tsa pele ga diPIRLS)

A re kwalleng

O itse jang gore setlhophapha sa ga Dingane se kgona kgwele ya dinao?

Araba dipotso tse ka go tshwaya karabo e e nepagetseng.

Jan o ne a thusa Charlie go ithuta eng kwa bokhutlong jwa setori?

A	O ne a a kgona sengwe.
B	O ne a kgona kgwele ya dinao.
C	Go dira tshingwana ke tiro e e boima.
D	Ditsala tsa gagwe di ne di na le talente e ntsinyana go na le ena.

Ke goreng Charlie a ne a laletsa ditsala tsa gagwe kwa gaabo?

A	Go keteka bokhutlo jwa selemo
B	Go keteka talente ya gagwe le tsa bona
C	Go tshameka motshameko wa kgwele ya dinao
D	Go ba ruta ka ga go dira tshingwana

Letlha:

A re kwaleng

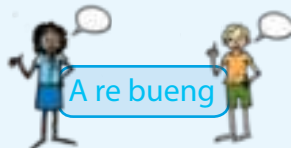
Lebelela kgang ya *Mosimane* yo o neng a batla talente ya gagwe mme o batle mafoko a a kayang tse di latelang:

Goga maoto (mo papetlanatirong ya 65)	
Mumuretsa (mo papetlanatirong ya 65)	
Opela a le esi (mo papetlanatirong ya 66)	
Katlego e kgolo (papetlanatirong ya 66)	
Bokgoni jo bo kgethegileng (papetlanatirong ya 66)	

A re kwaleng

Charlie o lekeeditse go dira ditirwana dife?

A re bueng

Charlie o ne a ikutlwa jang fa a ne a palelwa ke go atlega mo ditirwaneng tse di farologaneng?

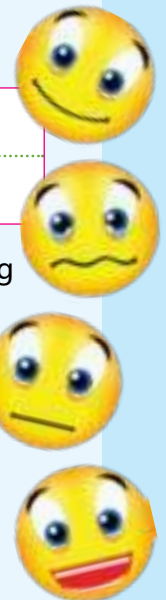
A o setse o kile wa ikutlwa jalo?

Charlie o ne a ikutlwa jang fa a ne a lemoga gore ke ratshingwana yo o nang le talente?

A re kwaleng

Kwala setlhangwa sa bukatsatsi se mo go sona o sosobanyang ka moo Charlie a neng a ikutlwang ka teng kwa bokhutlong fa a lemoga gore o na le talente.

Dumela Bukatsatsi

Letlha

Tshaeno ya morutabana

Letlha

Go kwala kgang ya me

Lebelela kgang ya ga *Charlie le ditalente* tsa gagwe gape mme le tlotle ka ga dipotso tse.

- ❖ Baanelwa ke bomang?
- ❖ Bothata kgotsa maemo ke eng?
- ❖ Kgang sa gago se diragalela kwa kae? Tlhalosa maitshetlego.
- ❖ Ke ditiragalo dife tse di diragalang?

• Dirisa mmepe wa tlhologanyo go go thusa go rulaganya go kwala setlhangwa sa ntlha • Kwala mokgwaritsokwaritso mo pampitshaneng • Kopa tsala ya gago go runa letlhomiso • Boeletsa setlhangwa mme o baakanye diphoso
• Morago o se kwale sentle mo phatlheng e e mo tsebeng e e fa thoko.

A re kwaleng

Jaanong rulaganya go kwala kgang ya gago.

Baanelwa ke bomang?

Kgang ya gago e ne diragalela kwa kae?

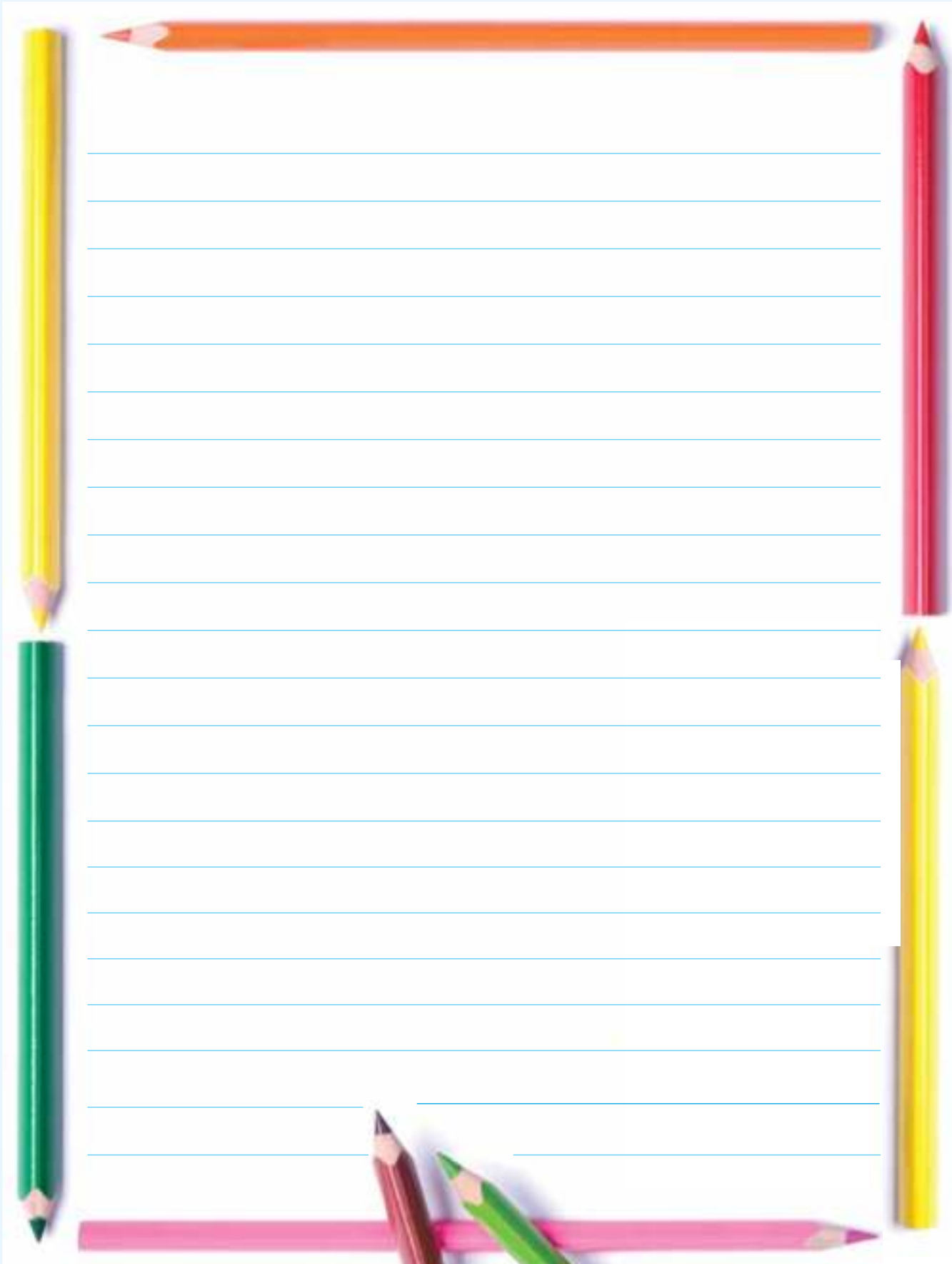
Kgang e ka ga eng? (maemo kana mathata ke eng?)

Go diragala ditiragalo dife?

Kgang e khutla jang? A go nnile le tharabololo ya bothata?

Letlha:

Jaanong kwala kgang ya gago. Dirisa dikakanyo tse di mo mmepeng wa tlhaloganyo.

Tshaeno ya morutabana

Letlha

A re kwaleng

Tlatsa masupi a a nepagetseng.

se	tseo	tse	sele
----	------	-----	------

_____ ke dinaledi tse dintle.

_____ ke buka ya me.

_____ ke dikepe tsa morwalo.

Dikepe _____ di rwele morwalo o o bokete.

Charlie o jetse ditshele _____ mo polotong ngwaga o o fetileng.

Dikheraeyone _____ tse ke di dirisang ke tsa ga nnake wa mosetsana.

Fa o lebelela masupi o tlaa ela tlhoko gore **se** le **tse** a kaya dilo tse di gauhi, fa **sele** le **tsele** di kaya dilo tse di kgakala.

Mabotsi

Fa o lebelela **mabotsi** sentle, mabotsi a dirisiwa go botsa dipotso.

Dikao dingwe tsa mabotsi ke: **mang, eng, leng, sefe, ofe dife, jalojalo.**

Tlatsa mabotsi a a nepagetseng mo dipolelong tse.

Ke.....yo o tsereng pene ya me?

Letsatsi la gago la botsalo le

O

O batla ka letsatsi la gago la botsalo?

Sefane sa gago kemo go tse pedi tse?

O tlaa tlisa buka ya me

Ke mofutawa sejwalo ole?

O file buka ya me?

Matlhophi

Go lebelela mefuta ya matlhophi.

Letlhophi ke lefoko le le tlhophang sediri kgotsa sedirwa mo polelong.

Mefuta ya Matlhophi Matlhophimaakaretsi – a akaretsa sediri kgotsa sedirwa mo polelong mme a bonwa ka kutu -otlhe. S.k botlhe, tsotlhe jj Matlhophimatlhotlholodi – a tlhotlholola sediri kana sedirwa mo polelong mme a bonwa ka kutu –osi. S.k tsosi, bosii jj.

Thalela matlhophi mo dipolelong tse mme o neele mefuta ya ona.

Mefuta

Botlhe mo phaposiborutelong jwa me o falotse ditlhatlhobo.

Botlhe mo phaposiborutelong ya me ba falotse.

Lotlhe lo ne lo sa tla kwa moletlong.

Ke tsamaya ke le nosi kwa kerekeng.

O ba tlogetse ba setse ba le bosii mo ntlong.

Ba re o se ka wa di ja tsotlhe.

Ga ba bona thuso gotlhe moo ba tsamaileng teng.

A re kwaleng

Tlotla kgang ya ga Charlie gape ka tatelano e e nepagetseng. Dirisa mafoko: **sa ntlha, morago, morago ga moo.**

Setlhogo: Matilda**Mokwadi:** Roald Dahl

Phasaladitswe ka Lwetse 2004

Phasaladitswe ke Puffin

Buka ya ditsebe dile 240

Baanelwa: Matilda, Mme Tswina le Mme Trunchbull.**Maitshetlego:** Kwa sekolong le mo balosikeng kwa Englane.**Poloto**

Matilda ke mosetsana yo o botlhale jo bo **itlhaotseng** mme keletso ya gagwe ya dibuka le go buisa ga e **kgotsofatse**. Batsadi ba gagwe, Rre le Mme Sebokoane, ba akanya gore ke **selofela**. Matilda o akanya gore se ba se kgatlhegang fela ke go bogela TV le go dira madi. O swetsa go ba utlwiswa botlhoko. Ka bonako o lemoga gore o na le maatla a sa tlwaelegang ao a sa yeng go mo thusa fela kwa gae mme a ya le go mo thusa kwa sekolong sa Crunchem Hall kwa Matilda le ditsala tsa gagwe ba nang le morutabana yo o tshosang thata – Moh Poee.

Buisa tshekatsheko ya buka mme morago o arabe dipotso tse di latelang.

Ke babuisi bafe ba o akanyang gore ba kwaletswe buka e? O ka nna wa tshwaya babuisi ba ba fetang bongwe.

Basimane

Basetsana

Bašwa

Bagodi

Bana go tloga 9 - 13

O ikaegile ka tshedimosetso e e filweng mo tshekatshekong ya buka, kwala dipolelo di le tharo go tlhalosa Matilda.

O akanya buka e tlaa nna ka ga eng?

Thala mola go nyalanya mafoko a le bokao jwa ona jo bo nepagetseng.

kgethegileng	keletso e e sa kgotsofatseng ya metsi
lenyora	ntšwa e e lebelo e e dirisiwang go tsoma
lebente	maatla a mathaithai
metlholo	sa tlwaelegang e bile a le kgeleke

A re kwaleng

Kwala tshekatsheko ya buka kgotsa kang e o e buisitseng mme wa ja monate. Fa o feditse go kwala tshekatsheko, tlhotlheletsa tsala go buisa buka.

Setlhogo sa buka	
Mokwadi	
Poloto Go diragala eng mo kgannyeng?	
Maitshetlego Kgang e diragalela kwa kae le gona leng?	
Banelwa Ke batho bafe ba ba mo kgannyeng?	
A kang ke ntlha kgotsa ke maitlhamelo?	
Thitokgang/ Morero Kgang e ka ga eng? Molaetsa wa kang ke ofe?	
Se ke se ratileng Karolo ya kang e e gaisang thata ke efe?	
Katlanegiso Ke goreng o ka kgona go atlanegisa kang kwa tsaleng ya gago?	

MELAWANA

Tshameka motshameko wa pakajaanong. Latlhela letaese mme le wele mo lebokosong. Sekeletsa karabo e e nepagetseng. Fa o sekeletsa karabo e e fosagetseng, o latlhegelwa ke sebaka sa tikologo e e latelang. Fa o goroga kwa palong ya 35 mme o ise o sekeletse diboloko tsotlhe o tshwanetse go tswela go tloga kwa tshimologong ya motshameko go fitlha o sekeletsa dikarabo tsotlhe tse di nepagetseng. Motho yo o sekeleditseng dikarabo tsotlhe tse di nepagetseng la ntlha o fenywa motshameko o.

SIMOLOLA

- 1 Ke **nna/tshetse** kwa Kimberly
- 2 Ke a **lwala/lwetse** gompieno.
- 3 O ne a le **thari/leitile**.
- 4 A o ne **a/ba** lapile?
- 5 Latlhegelwa ke sebaka.
- 6 Lefatshe le a **dikologa/dikologile** letsatsi maabane.
- 7 Re **tshameka/tshamekile** kgwele ya dinao beke e e fetileng.
- 8 Ke **tshwara/tshwerwe** ke sehuba.
- 9 A o ne **o/le** le kwa sekolong le ditsala tsa gago?
- 10 Boela morago ka mafelo a le 2.
- 11 John o **kgweetsa/kgweeditse** thekesi letsatsi le letsatsi.

32

Beke e e tlang ba **ya/**
tlaa ya kwa Durban.

33

Re tlaa **ya/ile**
le wena kwa
London

34

A o **ya/tlaa** ya
kwa sekolong
gona jaanong?

31

Ka moso ke tlaa **ya/ile**
go tshameka bolotloa.

35

A o
mofenyi?

30

Latlhegelwa
ke sebaka.

29

Ke tlaa **tshameka/tshamekile**
motshameko wa sekolo maabane.

14

A **a/ba** le mo
beseng
fa o mmona?

13

Charlie o ne
a/ba le mo
tshingwaneng.

15

Bona sebaka se
sengwe.

28

Ke tlaa **nwa/nole**
metsi ka moso.

27

Re **kgweetsa/**
kgweeditse bese ya
sekolo maabane.

12

Ba **ja/jele**
dijotshegare
kgantele.

16

Ke **dira/dirile**
bosigo jotlhe
maabane.

17

O/ba gorogile thari
gompieno. Ba kopile
maitshwarelo.

18

Ba **tshwara/**
tshwerwe ke
tlaa.

23

Fa **o/ba** batla
mmatlele kwa
Putswasetena?

26

Ke **jele/ja** kgogo
maabane.

25

Bona dibaka di
le tharo.

19

Morutabana o ne
a/ba ne ba le mo
phaposiborutelong?

22

O/ba ne a le
kae maabane?

24

Go ne **go/ba**
le jang?

20

Latlhegelwa
ke sebaka.

21

Ke gore **ke/re**
lapile thata.

A re buiseng

Bosigo bongwe fa ke ne ke le dingwaga di le lesomenngwe, ke ne ka utlwa **tlhatlharuane** mo segotlong. Ke ne ka fitlhela ntate mo mokgorong wa ga mmê a tshwerwe ke bolwetse jwa mafatlha. Morago fela ga foo, ntate o ne a tlhokafala mme botshelo jwa me jwa fetoga gotlhelele. Ke ne ka tshwanela go ya go nna le malome yo o neng a ka kgona go ntlhokomela le go nkisa sekolong. Ke ne ka paka dilo di le mmalwa mme ka tsamaya le mme go ya kwa legaeng la me le lešwa.

Go ne go le botlhoko mo go nna go fuduga mo Qunu. Ke ne ka retologa ka lebelela kwa gae le boitumelo jo ke neng ke bo tlogela. Ka lebelela mekgoro le batho ba **tsweletse ka ditiro tsa bona tsa letsatsi**.

Ka bogela molapo o ke neng ke thuma mo go ona le basimane ba bangwe. Matlho a me a tlhoma mo mekgorong e meraro ya kwa gae. Ka tsamaya – mme ka palelwa ke go akanya ka ga bokamoso jwa me.

Ke ne ka ya go nna le malome Jongi kwa motseng o o gaufi wa Mqhekezweni. E ne e le tsala e kgolo ya ga ntate. Ke ne ke tlhoafalela Qunu le balelana la gaetsho koo, mme ke ne ka tshela monate le malome Jongi. Ke ne ke tshameka le morwae, Justice, mme re itumedisa thata. malome o ne a ntshola jaaka ngwana wa gagwe. Ke ne ke tsena sekolo se se gaufi sa phaposi e le nngwe mme ke ithuta Seesimane, Sethosa, Hisetori le Thutafatshe. Ke ne ke dira sentle kwa sekolong gonne ke ne ke ithuta thata mme mmangwane a sekaseka tirogae ya me bosigo.

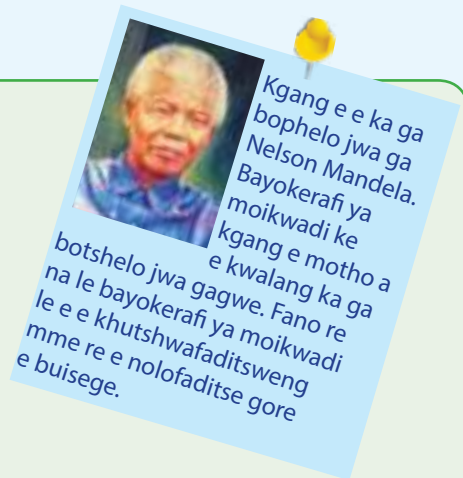

Fa ke ne ke le dingwaga di le 16, malome Jongi o ne a nthomela kwa Sekolong sa Clarkebury. Fela jaaka ntate, malome o ne a dumela gore thuto e botlhokwa thata.

Clarkebury e ne e le **ntlenyana** go na le Mqhekezweni. Sekolo sa teng se ne se bopiwa ke setlhophsa sa **dikago tsa sekoloniale** di le masomeamabedinne.

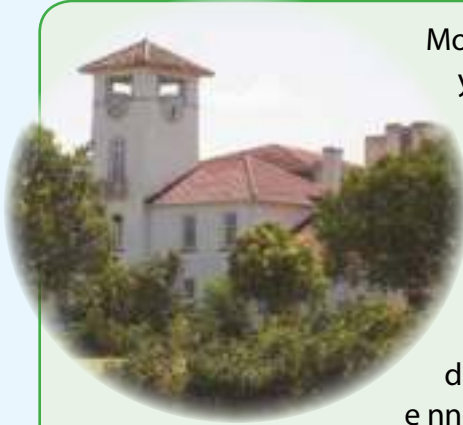
Ka letsatsi la ntlha la dithuto ke ne ka bona ditlhako tsa me tse dintšhwa. Fa ke tsena mo phaposiborutelong ditlhako tsa me di ntse di gwsa mo bodilong jwa legong jo bo phatsimang, ka bona basetsana ba babedi ba ba ntseng fa pele ba bogetse motsamao o o lapileng wa me ba sule ka ditshego. Ke ne ke itse mongwe wa basetsana bao mme a nna tsala ya me ya botlhokwa kwa Clarkebury.

Ka bonako ke ne ka tlwaela botshelo jwa Clarkebury. Ke ne ke tshameka metshameko e mentsinyana, mme bokgoni jwa me bo le magareng. Bontsi jwa baithutikanna ba ne ba ntshia mo lepatlelong e bile ba nkgaisa mo phaposiborutelong. Ke ne ke tshwanetse go ithuta thata go lepalepana le bona.

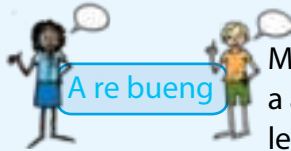
Kgang e e ka ga bophelo jwa ga Nelson Mandela. Bayokerafi ya moikwadi ke kgang e motho a e kwanang ka ga na le bayokerafi ya gagwe. Fano re le e e khutshwafaditsweng mme re e nolofaditse gore e buisege.

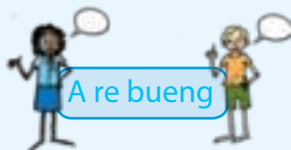

Morago ga go simolola ka bonya ke ne ka kgona go oketsa tswelopele ya me, mme ka falola Foromo ya 3 (Mophato wa 10) mo dingwageng di le pedi go na le di le tharo. Ke ne ke tshwara ka bonako, ka gonne ke ne ke dira ka natla.

Mme morago fa ke le dingwaga di le 21, ke ne ka ya go ithuta kwa Yunibesithikholetšheng ya Fort Hare. Le gale, tseo ke dikgang tsa nako e nngwe.

Mafoko le dipolelwana tse di ntshofaditsweng di kaya eng? Lebelela mafoko a a thata go tswa mo thanoding mme morago o bope polelo ka le lengwe le lengwe go bontsha gore le kaya eng. Kwala dipolelo fa.

- ❖ Tlhalosa botshelo jwa ga Nelson Mandela pele ga loso lwa ga rraagwe.
- ❖ Botshelo jwa gagwe bo ne jwa fetoga jang morago ga loso lwa ga rraagwe?
- ❖ O itse eng ka ga dikolo tse pedi tse di farologaneng tse di kaiwang mo kgannyeng e?

Feleletsa papetlana e e fa tlase ka go naya ditiragalo tse dikgolo tsa botshelo jwa Nelson Mandela le dikgato tse di farologaneng tsa botshelo jwa gagwe.

Kgato kgotsa dingwaga tsa botshelo jwa gagwe	Ke tiragalokgolo efe e go buiwang ka ga yona?

A re kwaleng kgang

- Dirisa mmepe wa tlhaloganyo go go thusa go rulaganya go kwala setlhangwa sa gago • Kwala mokgwaritso kgwaritso mo pampitshaneng
- Kopa tsala ya gago go runa letlhomiso • Boeletsa setlhangwa mme o baakanye diphoso • Morago o kwale sentle mo bukeng ya gago.

A re kwaleng

Rulaganya go kwala kgang ya gago. Swetsa gore o tlaa kwala ka ga eng. Tlatsa mmepe wa tlhaloganyo fa tlase go naya kgang ya gago matseno, mmele le bokhutlo.

Matseno

Simolola ka go tlhalosa gore go diragetse eng mo tshimologong.

Mmele

Bua gore go diragetse eng mo mmeleng wa kgang.

Kgang ya me

Tsweletso

Bua gore ditiragalo di tsweletse jang.

Bokhutlo

Kgang e khutlile jang?

Morago o tlatse mmepe wa tlhaloganyo o o latelang.

Banelwa ke bomang?

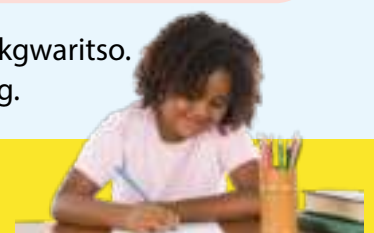
Maitshetlego ke afe?
Kgang e diragalela kwa kae?

O tlaa kwala
ka ga eng?

Go diragala eng?

E khutlile jang? Ke eng se se neng
se ngoka maikutlo ka ga yona?

Dirisa mmepe wa gago wa tlhaloganyo go kwala letlhomiso kana mokgwaritso kgwaritso. Baakanya diphoso mme morago o kwale kgang ya gago mo tsebeng e e latelang.

Letlha:

Dirisa mmepe wa tlhaloganyo go kwala kgang ya gago.

SIMOLOLA

BOKHUTLO

Tshaeno ya morutabana

Letlha

A re buiseng

• Dirisa mmepe wa thaloganyo go go thusa go rulaganya go kwala setlhangwa sa gago • Kwala mokgwarit-sokgwaritso mo pampitshaneng • Kopa tsala ya gago go runa letlhomeso • Boeletsa setlhangwa mme o baakanye diphoso • Morago o kwale sentle mo bukeng ya gago.

Mo bekeng e o tlaa buisa ka ga naane ya Sezulu. Dinaane di fetisediwa kwa tshikeng ka molomo, go tswa go lotso lo longwe go ya go lo longwe. Batho ba tlotlela bana ba bona le bana ba bona ba bona dikgang – ga ba di kwale. Dinaane go le gantsi di a ruta e bile di ntsha bodutu. Gape di kitlanya batho. Bana ba ba tswang mo setsong se se rileng botlhe ba utlwa dinaane tse di tshwanang, mme se se dira gore ba nne seoposengwe.

Mo dinaaneng tse dintsi re kopana le diphologolo tse di kgonang go bua.

Jabu e ne e le mosimane wa modisa wa dingwaga di le 14. O ne a le motlotlo ka mokgwa o a disang le go tlhokomela meraka e megolo ya dikgomo tsa ga rraagwe. Letsatsi lengwe le le bothitho la letlhabula, fa Jabu a ntse a dutse mo godimo ga thabanyana a bogetse diphologolo, tsala ya gagwe Sipho a tla a tabogetse kwa go ena.

“A o utlwele dikgang, Jabu?” ga botsa Sipho, a lapile. “Tau, Bhubesi, e bonwe gaufi fa maabane bosigo. E bolaile kgomo. Banna ba motse ba setse ba e beetse dirai. Tsamaya o ye go tlhatlhela dikgomo tsa gago mo lesakeng, mme re ye go bogela banna ba thaisa dirai!”

Jabu o ne a gakgametse. “Nka se ka ka busetsa dikgomo mo lesakeng, Sipho,” a bua. “Go phakela thata go dira jalo. Di tshwanetse go fetsa go fula pele, mme morago ke tshwanetse go di isa kwa nokeng go ya go nwa metsi pele ke di isa kwa gae.”

Sipho o ne a huduegile mo moweng, mme o ne a bona gore a se ka a ngangisana le Jabu. “Go siame,” a bua. “Ke tlaa go bona kgantele, gongwe maitseboa fa leisong. Ke ya go bogela banna bale.” Mme a tswa a tabogile.

Jabu o ne a simolola go kgobokanya dikgomo mme a di thibela kwa nokeng go ya go nwa. Fa di ntse di nwa, o ne a ina maoto a gagwe mo metsing.

Morago Jabu a utlwa modumo o o neng wa mo tshikinya.

“Grrrrrrrrrrra!” Dikgomo tsotlhe tsa gatsela. E ne e le Bhubesi, mme e ne e le gaufi thata! Jabu a lebelela gotlhe ka kelotlhoko. Mangole a gagwe a tetesela, a phutha dikgomo a di baya mmogo go bopa sediko se se kitlaneng. “Mme go rora gole ga go re, ke ya go go ja,” a akanya. “Bhubesi e duma jaaka e kete e mo mathateng. Ke akanya gore go rora gole ke selelo sa go kopa thuso.” Jabu a simolola go tsamaela kwa taung.

Bhubesi e ne e tshwerwe mo go sengwe sa dirai tse di thaisitsweng ke banna. Tlhogo ya yona e ne e tsene mo seraing, mme fa e ntse e ikgoga, serai ke fa se ntse se tsenelela mo molaleng. Jabu a ema a e bogela. O ne a ise a ke a bone

kgosi ya diphologolo ka segaufi jalo. E tota e le phologolo e kgolo thata. Fa Jabu a ntse a bogetse Bhubesi a kgaratlha go sireletsa botshelo jwa yona jalo, a simolola go e utlwela botlhoko. Tau ya bona mosimane, mme ya bua le ena.

Tau: Heela! Mosimanyana! Tsweetswee, nthuse. Ga ke kgone go ikgolola.

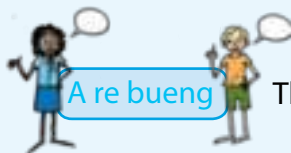
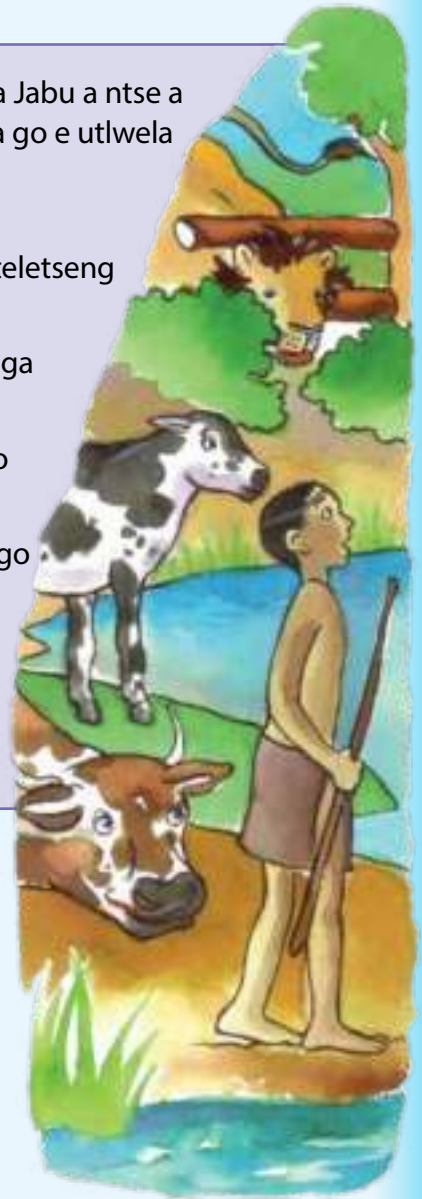
Tsweetswee, tsweetswee, a o tlaa tla mme o tsholetse tshipi e, e e gateletseng tlhogo ya me fa fatshe? Tsweetswee!

Jabu a lebelela Bhubesi mo matlhong. O ne a kgona go utlwa go fela pelo ga tau mo lentsweng.

Tau: Tsweetswee, mosimanyana! Tsweetswee! Pele batsomi bale ba tlike go mpolaya. Tsweetswee, nkgolole!

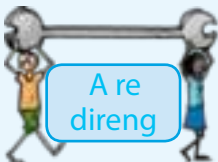
Jabu: Ke rata go go golola, Bhubesi. Mme ke boifa gore fela fa ke sena go go golola, o tlaa bo o batla go nja.

Tau: Ooooo, nnyaya, mosimanyana, ga ke kitla ke ja motho yo o nkgolotseng mo seraing! Ke a go tshepisa, ga ke kitla ke ama le fa e le moritshana mo tlhogong ya gago! Ke go solofetsa seo!

Tlotla dipotso tse le molekane wa gago.

- ❖ Baanelwabagolo ke bomang mo kgannyeng e?
- ❖ Ke goreng Siphon a ne a itumetse jaana fa a tla a tabogetse kwa go Jabu?
- ❖ Jabu o ne a le kwa kae fa Siphon a mmona?
- ❖ Lebelela ditshwantsho mme o tthalose lefelo leo kang e diragalelang mo go lona.
- ❖ A lefelo le le farologana le le o nnang mo go lona? Jang?
- ❖ A o akanya gore Jabu e ne e le motho yo o maikarabelo? Goreng?

O akanya gore kang e tlaa khutla jang?
A o akanya gore Jabu o tlaa tlogela tau?

- ❖ Mo setlhopheng sa gago, itlhameleng bokhutlo jwa kang. Morago lo etsise bokhutlo jwa kang ka go diragaletsa barutwana ka lona mo phaposiborutelong. O ya go tlhoka mongwe go diragatsa jaaka Jabu, Siphon le Bhubesi, tau. Gape o ya go tlhoka dikgomo di le mmalwa.
- ❖ Swetsa gore ke setlhophisa sefe se se tthamileng bokhutlo jo bo gaisang.

A re kwaleng

Lebelela kang gape mme morago o arabe dipotso.

1. Jabu o ne a sa batle go ya go bona dirai gonne?

A	Go ne go le kgakala thata.
B	O ne a lapile thata.
C	O ne a tshwanetse go ya go nosa dikgomo.
D	O ne a itse gore dirai di ntse jang.

2. Moanedi o kaya eng fa a re "Dikgomo tsotlhe di ne di gatsetse"?

A	Di ne di tsidifetse.
B	Di ne di tshogile, e bile di sa sute.
C	Di ne di sa batle go ya kwa nokeng.
D	Di ne di aperwe ke segagane.

3. Ke goreng mangole a ga Jabu a ne a tetesela?

A	O ne a tsidifetse.
B	O ne a tshaba tau.
C	O ne a sa bona dikgomo tsotlhe.
D	O ne a gobaditse mangole a gagwe.

4. Re itse gore Jabu e ne e le motho yo o maikarabelo gonne.

A	O ne a tlhokomela dikgomo.
B	O ne a se ka a tlogela dikgomo di sa disiwa.
C	O ne a dula mo thabaneng
D	O ne a bua le tau.

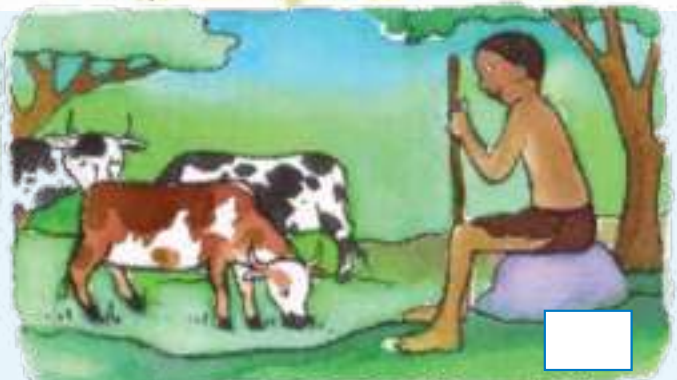

A re direng

Nomora ditshwantsho ka tatelano e e nepagetseng go ya ka kang.

Intshwarele, nka se
ka ka kgona go tsamaya
le wena Sipho.

A re kwaleng

Jaanong kwala polelo go tthalosa gore go diragala eng mo go sengwe le sengwe sa ditshwantsho tse di mo tsebeng e e fetileng.

1	
2	
3	
4	

Buisa temana gape, mme o thalele madiri otlhe a o ka a bonang. Tlhophha a le matlhano, mme o a dirise go bopa dipolelo di le tlhano.

Golaganya mafoko a le makaelagongwe a a fa tlase.

mogala wa letheke

akanya

kopa

sala morago

bona

utolola

Kwala makaelagongwe a madiri a mo diphatlheng tse di filweng.

ribolola	lopa	tsamaya	founu
nagana	lebelela	nwaa	latela
bua			

Jaanong sekeletsa popego e e nepagetseng ya lediri mo dipolelong tse.

Jabu o ne a **akanya/akantse** ka ga leano la go dirana le tau.

Re ne re sa **itse/itsile** mokgwa wa nnete wa tau.

Mmaagwe Jabu o **apaya/apeile** dilalelo tsa lelapa mme ba **ja/jele** mmogo.

Bosigo joo banna ba ne ba **nna/ntse** fa molelong, mme ba **bua/buile** ka ga se se diragetseng.

Bosigo joo banna ba ne ba **nna/ntse** fa molelong, mme ba **bua/buile** ka ga se se diragetseng.

A re buiseng

A re boneng gore Jabu o ne a swetsa go dira eng ka ga tau.

Tau e ne ya kopa le go rapela ka kutlobotlhoko mme Jabu a swetsa go e tshepa a e golola. A tsholetsa tshipi e e mo seraing e e neng e tshwere tlhogo ya ga Tau. Tau ya tlolela kwa godimo ya tswa mo seraing mme ya tshikinya moetse wa yona.

Tau: Ooo, ke a go leboga, mosimanyana! Tota ke tshwanetse go go direla sengwe.

Molala wa me o ne o setse o sethega mo seraing, e bile ke ne ke tshogile gore batsomi ba ya go mpolaya. Jaanong, tsweetswee, mosimanyana wa me, ke nyorilwe thata – a o ka mpontsha kwa noka e leng kwa teng?

Jabu: E kwa tlase kwa. Tlaya re tsamaye mmogo.

Tau: Ija, go utlwa botlhoko gore ke itshenyetse dijo tse di monate jaana!

Jabu: Nnyaya, nnyaya! Ke bolokile botshelo jwa gago mo diatleng tsa batsomi, mme wa ntsholofetsa gore o ka se ka wa nja.

Tau: Ee, gona o bua nnete. Ke dirile tsholofetso. Mme gongwe, jaanong ka gobo ke golosegile, ga go reye gore go botlhokwa go ema ka tsholofetso eo. Ke tshwerwe ke tlala thata!

Jabu: O dira phoso e tona thata. Ga o a tshwanela go nna motlhanka wa mafoko a gago.

Tau: Haaa! O bua matlakala! Ke ya go go ja jaanong, mosimanyana. Puonyana e ya gago le yona e ntse e ntshwarisa tlala le go feta.

Jabu: Mme kana o ntsholofeditse, mme fa o nna motlhanka, seo se tlaa go tsamaya botshelo jwa gago jotlhe.

Phokojwe wa matlhajana yo o neng a ntse a reeditse, a atamela go utlwa sentle ka ga tshepiso.

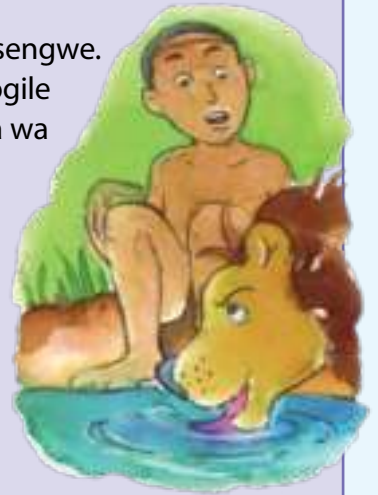
Phokojwe: Ke tsholofetso efe e? Ke goreng o ne o dira tshepiso, Nkosi (kgosikgolo)?

Jabu: Ke golotse tau mo seraing, mme a ntsholofetsa gore a ka se ka a nja, jaanong o batla go nja.

Phokojwe: Ooooo, kgang ya lona e botlaela.

O raya gore Kgosi ya me, kgosikgolo ya diphologolo tsotlhe, e ne e tshwerwe ke serainyana se se dirilweng ke motho? Ga go kgonagale! Ga ke go dumele.

Tau: Ke nnete, se ne se le maatla e bile se le kotsi thata!

Phokojwe: Oooo, Oooo, ga ke dumele gore go sengwe se se maatla go feta Kgosi ya me. Ke tshwanetse go bona serai seo. Tsweetswee, pele o ja dilalelo tsa gago, mpontsheng serai se le buang ka ga sona.

Morago Kgosi Tau, o ka nna wa ja dijo tsa gago. (Tau, phokojwe le Jabu ba boela kwa seraing).

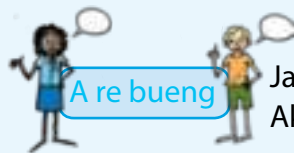
Phokojwe: O ka se ka wa nthaya wa re selonyana se ke sona se se neng se tlamparetse tlhogo ya gago! Le go ka! Ga ke kgone go dumela, le go akanya gore jang tota. Kgosi ya me, a o ka se ka wa tsenya tlhogo ya gago mo go sona gore ke tle ke bone gore mosimanyana o go fitlhetse o tshwerwe jang?

Tau: Hei wena. O a ntapisa ka dipotsonyana tseo tsa gago. Ke selo sa bofelo se ke tlaa go direlang sona, mme morago ga fa, o tsamaye mme o ntlogele ke ijele dilalelo tsa me.

Ka jalo, Tau a sotlhometsa tlhogo ya gagwe fa gare ga dikota fela jaaka fa Jabu a ne a mo fitlhela. Ka bonako jwa legadima, phokojwe a latlhela kota e kwa godimo mo lefelong la yona. Tau a tshwarega thata gape.

Phokojwe: Jaanong ke a bona gore o ne o tshwerwe jang. Go utlwa botlhoko gore serai se se go tshwere gape. Mme ke nnete tota, Kgosi. Fa o nna motlhanka wa mafoko a gago, kwa bokhutlong dilo di tlaa sala le wena!

Tau a rora ka go tenega, mme serai se se maatla sa mo kakatlela. Jabu a leboga phokojwe thata. A boela morago kwa dikgomong tsa gagwe, mme a di thibela kwa gae, a di tlathela. A letsatsi le a kileng a nna le lona! Siph o boela kwa batsoming go utlwa kgang ya tau e e maatla e e tshwerweng ke serai, mme Jabu a ya kwa gae. Fa a tsena a dumedisa mmaagwe, a dula fa fatshe mme a hemela kwa godimo. Bosigo joo fa leisong la molelo, Jabu a reetsa jaaka banna ba bua e bile ba tlotla kgang ya bona ka moo ba thaisitseng tau ka teng, le gore ba kgaratlhile jang go e tshwara.

A re bueng

Jaanong o itse gore kgang e khutlile jang. Akanya ka ga dipotso tse di latelang:

- ❖ A kgang e khutlile ka mokgwa o o neng o o solofetse?
- ❖ O ikutlwa jang ka ga tau e e tlolang tsholofetso ya yona?
- ❖ Molaetsa wa kgang ke ofe?
- ❖ A o akanya gore phokojwe o botlhale? Goreng o rialo?
- ❖ Siph o boleletse Jabu gore o fetilwe ke loeto lotlhe. A o dumelana gore o fetilwe ke maiteko otlhe. A o dumelana le Siph. Goreng?

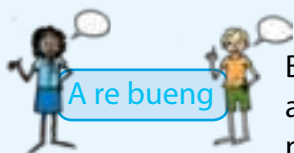
Go akanya ka ga kgang

A re kwaleng

Akanya ka ga kgang yotlhe, mme morago o tthalose ditiragalo. Tlhalosa ka moo poloto e tswelletseng ka teng. O ya go tshwanela go akanya ka ga ditiragalo tsa kgato nngwe le nngwe.

Kwala ka moo kgang e simolotseng ka teng.	
Go diragetse eng mo mmeleng wa kgang kana setori?	
Tlhalosa ka moo kgang kana setori se khutlileng ka teng.	

A re bueng

Bua ka ga mongwe le mongwe wa baanelwa. Swetsa gore ke mafoko afe a a fa tlase a a tlhalosang moanelwa botoka. A tlatse mo diphatlheng tse di nepagetseng.

matlhajana

maikarabelo

ga a tshepagale

botlhale

bogatlhamelamasisi

mošwa

pelokgale

maatla

tlhogo e bonolo

megagaru

siame

boboi

Jabu	Tau	Phokojwe

Letlha:

A re kwaleng

Lebelela ditshwantsho tse ka kelotlhoko.

Thano! ya me

Mafoko a mašwa

Jaaong kwala polelo ka ga maitshetlego a a supilweng mo setshwantshong sengwe le sengwe.

1

2

A re kwaleng

Lebelela dipolelo tse di fa tlase, mme o phimole tse di sa golaganeng le setlhogo. Nomora dipolelo tse di setseng go bontsha tatelano ya ditiragalo e e nepagetseng.

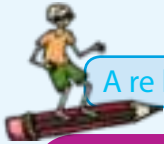
	Jabu o ne a le motho yo o maikarabelo thata.
	O ne a disitse dikgomo tsa ga rraagwe fa Sipho a mmolelela ka ga tllhaselo ya tau.
	Ditlhare di ne di na le dikala tse ditelele.
	Jabu o ne a sa batle go tsamaya le Sipho gonne o ne a tshwanetse go isa dikgomo kwa nokeng.
	Dikgomo di ne di lapile.
	Jabu o ne a itse gore o tshwanetse go tlhokomela dikgomo go gaisa sengwe le sengwe.

Tshaeno ya morutabana

Letlha

25

Go akanya ka ga baanelwa

A re kwaleng

Tlatsa matlhalosi a le maratara a a tlhalosang tau.

Re a itse gore baanelwa
mo kgannyeng ba
ntse jang ka seo ba se
uang, seo batho ba re
bolelelang sona ka bona
kgotsa seo ba se dirang.

Dirisa matlhalosi go kwala temana go tlhalosa tau. Kwala letlhomiso go tlhalosa ka moo tau entseng ka teng. Kopa tsala ya gago go baakanya diphoso mme morago o kwale tlhaloso e e baakantsweng mo phatlheng e e filweng.

A re kwaleng

Akanya ka ga semelo sa ga Jabu. Akanya ka ga mafoko a a tlhalosang tshobotsi le ditiro tsa gagwe. Tlotla le ditsala tsa gago go bona mafoko a mantsinyana a a tlhalosang a o ka a bonang. Morago o tlatse mafoko a a tlhalosang semelo sa gagwe mo diphatlheng tse di fa tlase.

• Dirisa mmepe wa tlhologanyo go go thusa go rulaganya go kwala ga gago • Kwala mokgwaritsokgwaritso mo pampitshaneng • Kopa tsala ya gago go runa letlhomiso • Boeletsa setlhangwa mme o baakanye diphoso • Morago o kwale sentle mo bukeng ya gago.

Dirisa matlhalosi a gago go kwala setshwantsho sa semelo. Kwalela letlhomiso la gago mo pampitshaneng. Kopa tsala ya gago go akanya ka diphoso tsa leyakgatiso. Morago o kwale setshwantsho sa semelo sentle mo phatlheng e e filweng.

Leina:

Dingwaga:

Tshobotsi:

Are

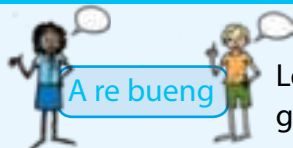
Jaanong tlhalosa semelo sa motho wa madi le nama. Tlhophisa motho yo o ka kwalang ka ga gagwe. Motho yoo e ka nna mogaka, yo o tshelang kgotsa yo o tlhokafetseng.

Leina le le tletseng la moanelwa	
Bong Bogolo (Dingwaga) Tiro	
Tshobotsi	
Talente kgotsa bokgoni	
Ke goreng o mo tlhophile?	

Jaanong tlatsa mathhalosi a mangwe a a tlhalosang moanelwa wa gago.

Leina la moanelwa

Dirisa matlhalosi a gago go kwala tlhaloso ya moanelwa. Morago o kwale letlhomeso la moanelwa mo pampitshaneng.

A re bueng

Lebelela ditshwantsho. Tlotlela molekane wa gago gore go diragala eng mo go sengwe le sengwe.

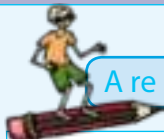
Pakajaanong-tsweledi

Pakajaanong-tsweledi e dirisiwa mo dilong tse di diragalang jaanong mme di tswelela jaaka re bua ka ga tsona.

Dirisa lenaneo go bua gore go diragala eng mo setshwantshong sengwe le sengwe.

O	a	bina	epa	kutu ya lediri + -a	baka
Se		tlhapa	tlola	thuma	buisa
Di		kgweetsa	eta	bua	apaya
Ba		utlwa	thusa	tshameka	motshameko

A re kwaleng

Jaanong kwala polelo ka ga se se diragalang mo ditshwantshong tse tharo tsa tse di fa godimo.

Jaanong kwala polelo ka ga gore go diragala eng mo go di le nne tsa ditshwantsho.

O	tlaa	bina	epa	lediri	baka
Se		tlhapa	tlola	thuma	buisa
Di		kgweetsa	eta	bua	apaya
Ba		utlwa	thusa	tshameka	motshameko

Go dira ka madiri

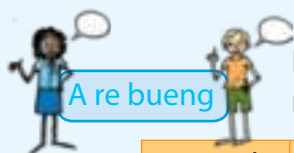

A re kwaleng

Tlatsa sebopego se se nepagetseng sa lediri. Sekeletsa madiri a a simololang ka go-.

nthusa	1. 1. A o ka kgona go nthusa ?
thusa	2. Ke tshepitsitse go mo thusa .
tlisa	3. O se ka wa lebala _____ buka ya me.
tla	4. A o tlaa _____ le rona?
ja	5. O rata _____ dijotshegare le tsala ya gagwe.
bua	6. Ke ithuta _____ Setsonga.
ema	7. Ga ke rate _____.
tsaya	8. Ga ke atlanegise gore o _____ bese, e bonya thata.
tsamaya	9. Ga ke rate _____ bosigo.
tloga	10. Ga ke ise ke _____.
apaya	11. Ke feditse _____ dijo.
bolelela	12. Ke ne ka gakologelwa _____ ka ga aterese ya me.
tshameka	13. Ke lekile _____ kgwele ya dinao.
tla	14. A o _____ le wena?
tlisa	15. O dumetse _____ dimonamone tse dingwe.
rwala	16. O nthusitse _____ kgetsana ya diaparo ya me.
bua	17. O ne a tswelela _____ mo phaposing.
tsamaya	18. Ba rulaganya _____ mo malatsing a boikhutso a Sedimonthole.
ya	19. Re tlotlile ka ga _____ kwa Motsekapa.
eta	20. Re solofela _____ ditsala tsa rona kwa Motsekapa.

A re bueng

Lebelela tšhate e ka kelotlhoko. Morago o tlotlele molekane wa gago gore mongwe le mongwe wa bana o rata eng mme ga a rate eng.

	go opela	go penta	go taboga	go bogela dinonyane	go fofisa khaete	go apaya	go buisa
Amo	✓	✓	X	X	X	✓	✓
Jabu	X	X	✓	X	✓	✓	X
Peter	X	✓	X	✓	X	X	✓
Nomsa	X	✓	✓	✓	X	X	✓
Enver	X	X	✓	X	✓	X	✓

Amo	Amo o rata go opela, go penta, go apaya le go buisa. Ga a rate go taboga, go bogela dinonyane le go fofisa khaete.
Jabu	
Peter	
Nomsa	
Enver	

Re dirisa diphegelwana fa gare ga dilo tsa lenaneo. Re dirisa le magareng ga dilo tse pedi tsa bofelo mo lenaneong.

Buisa dipolelo ka kelotlhoko. Morago o thalele mafoko a a simololang ka **go** le mangwe a a felelang ka **o**. Tlhalosa gore ke eng mafoko a e le maina mme e seng madiri.

1.	Ga ke rate go tsoma diphologolo.
2.	Ga re rate thuntsho ya ditshukudu mo Aforikaborwa.
3.	Polao e e setlhogo ya ditshukudu e tshositse mongwe le mongwe.
4.	Setshego sa basetsana se tenne morutabana.
5.	Selelo se se thubang pelo sa ntšwa se tswelletse bosigo botlhe.
6.	Kgweetso e e botlhaswa mo M1 e bakile kotsi.
7.	Ke tsena mo šawareng morago ga go taboga.

Mo Setswaneng re na le madiri a a simololang ka go-

8. Ke nwa tee pele ga go robala.
9. O tshwanetse go tabogisa thepe go thibolola mosele.
10. Go taboga go gobatsa mokwatla wa me.

Go dirisa diphegelwana

Go lebelela diphegelwana

Fa go na le lenaneo la mafoko mo polelong, lefoko lengwe le lengwe le kgaoganngwa le le lengwe ka phegelwana. Maemo a phegelwana a kgona go fetola bokao jwa polelo fa e sa dirisiwa ka nepagalo.

Lebelela dipolelo tse pedi tse mme o bue ka moo maemo a phegelwana a fetolang bokao ka teng. Thala setshwantsho go bontsha gore polelo nngwe le nngwe ya re ba jele eng.

Re jele tšhokolete, jeli le kuku.	
Re jele tšhokolete jeli le kuku.	

Jaanong tsenya diphegelwana mo dipolelong tse.

Re tlaa tlhoka hamore, dipeke le šaga.

Re rekile diapole dinamune dipanana le dipiere.

O ne a ema a lebelela mme a thubega ka lebelo.

Setshosa se ne se nonne thata e bile se le metsu.

Re dirisa makopanyi go kopanya dipolelo. Makopanyi a botlhokwa mo go golaganyeng dipolelo mmogo.
 Ntle le ona, puo le go kwala di ka gakantsha.
 Lebelela sekao se. Jimi o retologile.
Jimi o thutse raka.
Jimi o retologile mme a thula raka.

"Jimi" ke sediri sa dipolelo tsoopedi, ka jalo o ka nna wa tlogela Jimi wa bobedi fa o kopanya dipolelo tse pedi mmogo.

Gape o ka nna wa dirisa 'le gale' go kopanya dipolelo.
Le gale o na le bokao jo bo tshwanang le jwa **mme**.
 Oo-mabedi a ba bontsha pharologantsho magareng ga dikarolo tse pedi tsa polelo.

A re kwaleng

Kopanya dipolelonolo tse pedi tse ka go dirisa lengwe la makopanyi a.

Morago o thalele madiri mo polelong nngwe le nngwe e e kopantsweng.

le

mme

gonne

ka jalo

le gale

Re ne re batla go tshameka kgwele ya dinao. Pula e tthatlhamolotse thulaganyo ya rona.

Amo o nkpole go mo thusa ka tirogae. Ke mo thusitse.

Ke tsene thari kwa sekolong. Ke siilwe ke bese.

Ba rile borogo bo baakantswe. Bo ne bo sa ntse bo senyegile.

O itse dipalo. Ga a itse thutalefatshe.

Ke rata maungo. Ke rata merogo.

Re dirisitse dikhukhu kana dikgele tsa rona. Pula e ne e na.

Mogokgo o ne a tiisitse letsogo. Mogokgo o ne a le bonolo.

O ne a lwala. Ngaka e mo file melemo.

Ati o rata kofi. Amo o rata tee.

O ile kwa lebenkeleng. O rekile setena sa tšhokolete.

O ne a tenegile. O ne a le thari.

Basimane ba tshameka kgwele ya dinao. Ba tshameka kherikete.

Ke rata dimonamone. Ga ke rate dikuku.

Ke ithuta thata. Ke batla go falola ditlhatlhobo tsa me.

Ke rata pula. Ga ke rate sefako.

Ke ne ke itumetse kwa ntlong ya ga malome. Ke ne ke tloafofetse mme.

Ke ne ke rata sekolo sa me se sešwa. Ke ne ka tshwanela go dira ka natla go lepalepana le bana ba bangwe.

Mo go nngwe le nngwe ya dipolelo tse, thalela maina mme o sekeletse madiri.

John o rata dintšwa tsa phefo.

Maria o ya kwa sekolopotlaneng sa Ikatisong.

Sipho o tshameka kgwele ya dinao mo setlhopheng sa Little Chiefs.

Jabu o palame baesekele ya gagwe le ya kwa thabeng.

Amo o ne a tswelela go bua mo phaposing.

Ke kgona go			
buisa setlhangwa			
araba dipotso ka ga setlhangwa			
golaganya mafoko le bokao jwa ona			
lemoga bokao jwa mafoko			
feleletsa dipolelo o dirisa madiri a pakaphethi			
fetolela dipolelo go tswa mo pakaphething go ya kwa pakajaanong			
tlhomaganya dipolelo			
feleletsa le go dirisa mmepe wa tlhaloganyo			
kwala tshekatsheko ya buka			
tshwantsha buka			
bua ka ga setshwantsho			
kwala temana			
lemoga mainatota le maina a a tlwaelegileng			
dirisa megatlana le ditlhogo go bopa mafoko a mašwa			
tsenya matshwaopuiso mo temaneng			
neelana ka puo			
kwala le go tlhagisa motshameko			
dira lenaneo			
bua ka ga ditshwantsho			
lemoga setlhogo le dipolelo tse di tshegetsang			
buisa kerafo			
lemoga makaelagongwe			
dirisa makopanyi			
supa dipharologano			
lemoga dintlha			
dirisa bontsi le bongwe mo dipolelong			
lemoga le go dirisa madiri			
lemoga le go dirisa tshwantshiso le mothofatso			
dirisa maele			
golaganya diane le bokao jwa tsona			
rulaganya le go kwala tlhamo			
kwalolola dipolelo o dirisa pakatlang			
ranola tšhate			
lemoga mafoko a a khutlang ka -ng			
dirisa diphegelwana mo dipolelong			
dirisa makopanyi go kopanya dipolelo			
lemoga madiri le maina mo dipolelong			

Thitokgang 6: Mekgwa ya go tlhagisa setlhangwa

Kgweditharo 3:
Dibek 5 - 10

Dibek 5 - 6: Dikgang le makwalo

81 Mmutlanyana o tsibosa ka ga thoromo ya lefatshe 36

Buisa setlhangwa sa kanelo.

82 Go akanya ka ga kgang 38

Araba dipotso ka ga kgang ya Mmutlanyana.

Dirisa matlhaodi go tlhalosa baanelwabagolo mo kgannyeng.

83 Go kwala kgang 40

Feleletsa mmepe wa tlhaloganyo go tlotla kgang ya mmutlanyana wa gae.

Kwala kgang ya mmutlanyana sentle.

84 Lekwalo la malatsi a boikhutso 42

Buisa lekwalo.

Dira lenaneo la ga John o ikaegile ka lekwalo.

Araba dipotso ka ga setlhangwa.

Lebelela mafoko mo thanoding le go rekota bokao jwa ona.

Araba dipotso tsa ditlhophontsi ka ga setlhangwa.

85 Kwala lekwalo 44

Dirisa mmepe wa tlhaloganyo go rulaganya lekwalo.

Kwalela tsala lekwalo le mo go lona o mo tlotlelang dikgang tsa kwa gae le tsa kwa sekolong.

86 Imeili go tswa kwa tsaleng 46

Buisa imeili.

Araba dipotso ka ga imeili.

Nopola tshedimosetso go tswa mo lekwalong go feleletsa karata ya tshedimosetso ka ga moanelwa.

Kwala lekwalo o dirisa dikaedi tse di filweng.

87 Go gongwe ka ga puo 48

Supa maina le matlhaodi mo dipolelong.

Kwala dipolelo ka go baya matlhaodi kwa pele le kwa morago ga maina.

Golaganya mafoko le malatodi le makaelagongwe a ona.

Dirisa makopanyi go bopa dipolelopate.

88 Ka ga pakaphethi le pakatlang 50

Dirisa pakaphethi e e fetileng.

Feleletsa dipolelo o dirisa madiri a pakaphethi.

Kwala dipolelo o dirisa pakatlang e e fetileng.

Dibek 7 - 8: Dikhathune ke boitumediso

89 Supa Strika 52

Buisa sekgemetshana sa khomiki.

Tlhalosa tlhaloso ya pono le puo e e buiwang ke baanelwa mo sekgemetshaneng sa khomiki.

90 Go akanya ka ga buka ya metlae 54

Tlhalosa foreimi nngwe le nngwe ya khathune.

Kwala polelo go tlhalosa kgang jaaka e bontshiwa mo mogopolo nngwe le nngwe.

Kwalolola dipolelo ka mokgwa wa puosebui.

Tlhalosa dipapatso tsa thelebišene le go tlhagisa kakanyo.

91 Go kwala papatso 56

Rulaganya papatso ya thelebišene ka go sedimosa le go e kwalela setlankana.

Tlhalosa maitshetlego, baanelwa le thitokgang (morero) wa papatso.

Dirisa mmepe wa dikakanyo go rulaganya setlhangwa.

Tlhagisa papatso jaaka motshameko o o diragadiwang.

92 Di kopanye 58

Tlhalosa go kopanya ditlhogo (ditlhogo) le megatlana (megatlana) le medi ya mafoko.

Supa ditlhogo (ditlhogo), megatlana (megatlana) le medi ya mafoko.

Feleletsa dipolelo ka go dirisa mokgwa wa tira kgotsa tirwa.

Dibek 9 - 10: Nako ya go tshameka

93 Dan naledi ya kgwele ya dinao! 60

Diragatsa motshameko ka ga Dan o dirisa baanelwa le moanedi (motlotli).

Araba dipotso ka ga motshameko.

94 Phousetara ya go tshameka 62

Buisa phousetara e e bapatsang motshameko.

Araba dipotso ka ga phousetara.

Tlhamela motshameko phousetara.

95 Kwala motshameko wa gago 64

Dirisa mmepe wa dikakanyo sa go kwala go rulaganya motshameko.

Kwala leyakgatiso la motshameko, baakanya diphoso le go kwala setlankana sa bofelo sa Motshameko.

96 Go gongwe ka ga matlhalosi le matlhaodi 66

Supa matlhalosi le madiri.

Bolela mofuta wa letlhalosi: mokgwa, nako, lefelo, ipoapoeletso le maemo a bonnete.

Supa le go tlhaola matlhaodi.

Supa maina le maemedi a a tlhalosiwang ke matlhaodi a a filweng.

Supa mofuta wa matlhaodi: a thuo, a palo, a masupi kgotsa a tlhaloso.

Mmutlanyana o tsibosa ka ga thoromo ya lefatshe

A re kwaleng

Go kile ga bo go le mmutlanyana o o neng o aga o nna o tshwenyegile. "Ijoo, ijoo," o ne o ngunangunetsa letshegare lotlhe, "Ijoo, ijoo, nna wee."

Matshwenyego a ona a magolo e ne e le gore go ka nna ga tla thoromo ya lefatshe. "Gonne fa go ka diragala," a bua a le esi, "go ya go diragala eng ka nna?"

O ne a tshwenyegile thata ka ntlha e moso mongwe, fa ka ponyo ya leitlho leungo le lekima le wela fa fatshe go tswa mo setlhareng se se gaufi – THUUU – la dira gore lefatshe lotlhe le tshikinyege. "Thoromo ya Lefatshe!" wa lela.

"Thoromo ya lefatshe!" wa lela.

Mme wa isa molaetsa oo kwa go bontsalaagwe ka kwa moseja ga masimo.

"Thoromo ya Lefatshe! Tshabang, le bolokeng matshelo a lona!"

Botoka re tswa fa!

Mebutlanyana yotlhe ya tswa mo masimong mme ya o sala morago, e tabogile jaaka ditsenwa. Ya taboga go kgabaganya masimo, go ralala dikgwa le dinoka, mme ya palama dithaba, e ntse e tsibosa bontsalae ba bangwe fa ba ntse ba feta.

Teng fela foo, ga feta tlou. "Thoromo ya lefatshe! Tshabang, le bolokeng matshelo a lona!" wa nna wa lela.

Tlou ya sala mebutlanyana morago, e ntse e tshikinya lefatshe fa e ntse e kiba ka dikgato tsa yona tse di bokete.

Ya feta setlhophsa sa dithutlwa. "Thoromo ya Lefatshe! Tshabang, le bolokeng matshelo a lona!" ga lela mmutlanyana.

Dithutlwa tsa sala tlou morago, e ntse e setse mebutlanyana morago.

Ka nako ya fa di fitlha kwa thabeng, diketekete tsa mebutlanyana, tlou

le dithutlwa di le dintsinzana tsa bo di dira modumo o mogolo wa go kibakiba fa di ntse di taboga le naga.

Mmutlanyana wa ntlha wa gadima kwa morago go bona gore a thoromo ya lefatshe e a atamela, mme se o neng o kgona go se bona fela e ne e le merakaraka ya diphologolo tse di tabogang.

Fa di ntse di eme foo, di hemela kwa godimo, ga tlhagelela tau.

"Go diragala eng?" ga botsa tau.

"Thoromo ya lefatshe, thoromo ya lefatshe!" ga peteketsa mmutlanyana.

"Thoromo ya lefatshe?" ga botsa tau. "Ke mang yo o e boneng? Ke mang yo o e utlwileng?"

• Dirisa mmepe wa tlhologanyo go go thusa go rulaganya go kwala sa gago • Kwala mokgwaritsokgwaritso mo pampitshaneng • Kopa tsala ya gago go runa leyakgatiso • Boeletsa setlhangwa mme o baakanye diphoso • Morago o kwale sentle mo bukeng ya gago.

Thoromo ya lefatshe! Bogolo ke tsamaye ke ye go tsibosa mebutlanyana e mengwe!

Go diragala eng?

"Nnyaya, ga se nna," ga bua tlou.

Ga se rona," ga bua dithutlwa. "Botsang yo, mmotseng!" ga lela mebutlanyana yotlhe, e supa wa ntlha. Tau ya gadimela kwa mmutlanyaneng.

"Tsweetswee, Rra," ga bua mmutlanyana ka ditlhong, "Ke ne ke dutse ke itidimaletse kwa gae fa ke utlwa modumo o mogolo mme lefatshe la tshikinyega. Ke ne ka itse gore e tshwanetse ya bo e le thoromo ya lefatshe, Motlotlegi. Ka jalo, ke ne ka taboga ka bonako go tsibosa diphologolo tse dingwe go boloka matshelo a tsona."

"Mogolole, a o ka nna pelokgale go ka mpontsha gore matlhotlhapelo a a masisi a a diragaletse kwa kae?" ga botsa tau.

"Ooo, nka se ka ka boela koo gape!" ga bua mmutlanyana.

"Tlolela mo mokwatleng wa me, mme ke tlaa go isa teng. Ke tlaa go tlhokomela," ga bua tau.

Ka jalo, ka go boifanyana, mmutlanyana wa tlolela mo mokwatleng wa ga tau, mme ba tsamaya, ba palama dithaba le dithabanyana, ba kgabaganya dinoka, dikgwa le masimo, go fitlha ba goroga kwa gaabo mmutlanyana.

"Ke teng fa ke e utlwieng, Motlotlegi. Mme ke ne ka e utlwa e nkama. Lefatshe la tshikinyega."

Tau ya leba gotlhe – mme ka bonako ya bona khokhonate e kgolokgolo e e neng ya wa ka modumo o mogolo go tswa mo setlhareng. Gape ya bona kgabonyana e dutse mo godimo ga setlhare. Tau ya sela khokhonate, ya palama mo godimo ga lefika, mme ya digela khokhonate kwa tlase ka maatla mme ya wela fa fatshe. THUUU!

Mmutlanyana wa tlolela bogodimo jwa mmitara. "Thoromo ya lefatshe! Ka bonako – tshaba – e sa tswa go diragala gape!"

Mme morago wa Supa gore tau e ne e tshega, mme ya bona gore khokhonate e e thubegileng e mo maotong a ona. "Oooo," wa sebaseba. "Go raya gore tota e ne e se thoromo ya lefatshe, a ga go jalo?"

"Nnyaya," ga bua tau, "e ne e se yona, e bile o ne o sa tshwanela go boifa."

"Nnyaya," ga bua tau, "e ne e se yona, e bile o ne o sa tshwanela go boifa."

"Go raya gore ke nnile sematla sa mmutlanyana!"

Tau ya nyenya ka bonolo. "O se ka wa tshwenyega mogolole. Rotlhe fela – tota le nna – nako nngwe re boifa dilo tse re sa di tlhaloganyeng."

Mme ka seo a boela morago kwa diketeketeng tsa mebutlanyana, tlou le dithutlwa, tseo tsotlhe di neng di sa ntse di eme kwa godimo ga thaba, go di bolelela gore e le ruri go babalesegile go boela gae.

Ooo! Tota e ne e se thoromo ya lefatshe.

Le gale, mosimanyana. Go le gantsi re boifa se re sa se tlhaloganyeng.

Motswedi: Ranotswe go tswa go Rabbit e bolelela pele thromo ya lefatshe ka *Rosalind Kerven*

mo *Padisong* ya *PIRLS. The Natural World. Main Survey 2001. IEA.*

A re kwaleng

Araba dipotso tse, tse di ka ga mmutlanyana le thoromo ya lefatshe.
Fa o sa itse gore karabo ke efe, boela kwa kgannyeng, mme o e buise gape.

Selo se se neng se tshwenya
mmutlanyana thata ke eng?

A	Tau
B	Go thunya
C	Thoromo ya lefatshe
D	Setlhare se se wang

Ke eng se se neng sa dira gore lefatshe
lotlhe le tshikinyege?

A	Thoromo ya lefatshe
B	Khokhonate e kgolo
C	Mebutlanyana e e tshabang
D	Setlhare se se wang

Tau e ne e batla gore mmutlanyana o mo ise kwa kae?

Ke goreng tau e ne e digela khokhonate fa
fatshe?

A	Go dira gore mmutlanyana o tshabe
B	Go thusa mmutlanyana go bona leungo
C	Go bontsha mmutlanyana gore go diragetse eng
D	Go dira gore mmutlanyana o tshege

Mmutlanyana o ne wa ikutlwa
jang morago ga gore tau e digele
khokhonate fa fatshe?

A	O tenegile
B	O swabile
C	O le sematla
D	O tshwenyegile

Molaetsamogolo wa kgang ke ofe?

A	Tshabela mathata.
B	Batlisisa dintlha pele o tshoga.
C	Mebutlanyana ke ditabogi tse di tonna thata.

Dilo di ne tsa diragala ka bonako morago ga
gore mmutlanyana o goe "Thoromo ya lefat-
she!" Kopolola mafoko a mabedi go tswa mo
setoring a a re bontshang se.

Tau e lekile jang go kgotsofatsa mmutlanyana kwa bokhutlong jwa kgang? Kwala dilo di le
pedi tse e di dirileng.

1

2

Maikutlo a mmutlanyana a fetogile jang mo tswelelong ya kgang?

Kwa tshimologong ya kgang mmutlanyana o ne o ikutlwa o

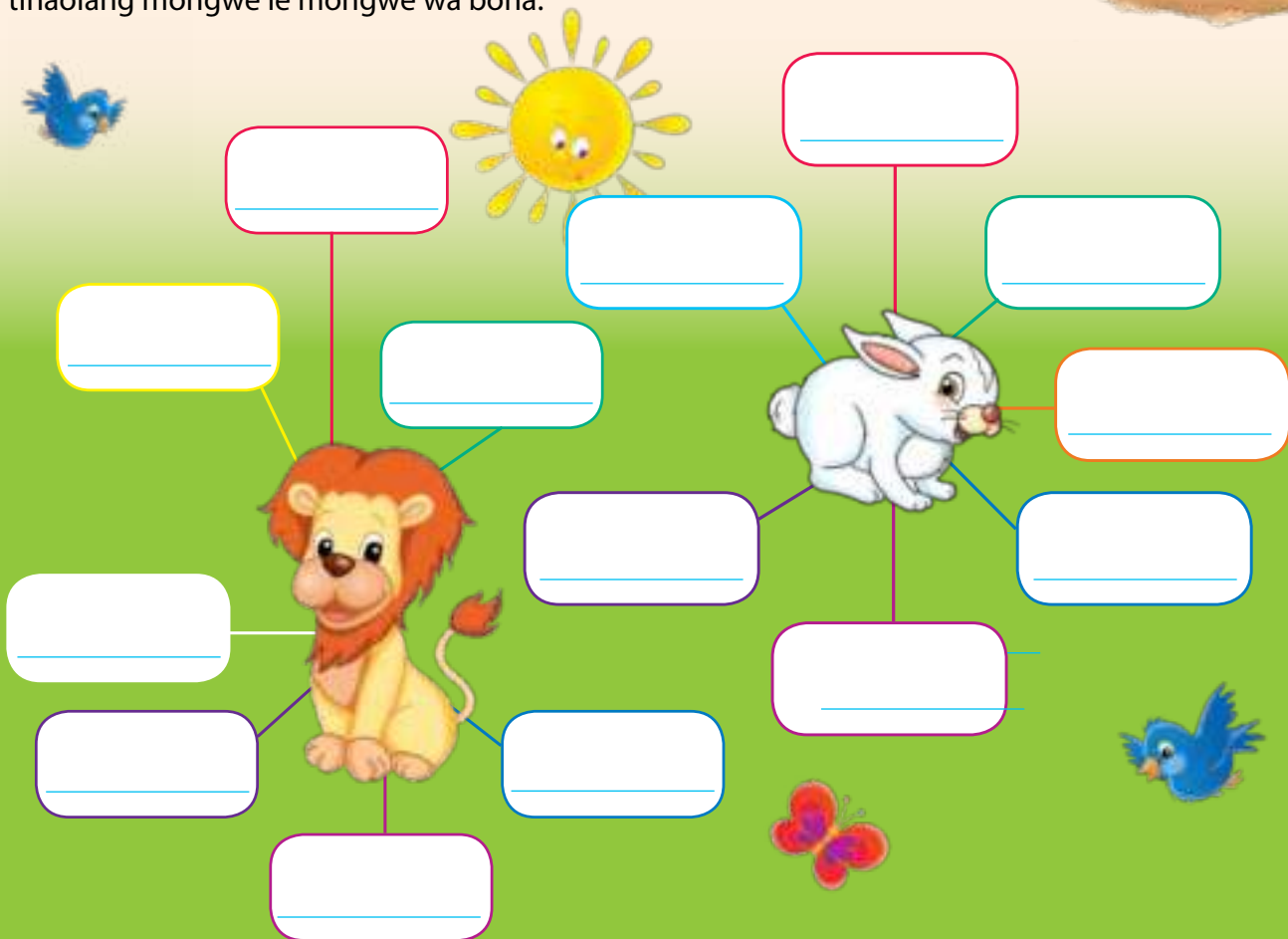
gonne

Kwa bofelong jwa kgang mmutlanyana o ne wa ikutlwa o

gonne

Morago, kwa bokhutlong jwa kgang, go ne go bonala sentle gore tau e rata mmutlanyana gonne

Mo kgannyeng o kgona go bona gore tau le mmutlanyana ba farologana thata. Mo mmapeng wa dikakanyo o o fa tlase, tlatša matlhaodi a a tlaolang mongwe le mongwe wa bona.

A re kwaleng

Dirisa mmepe wa tlhaloganyo go go thusa go tlotla kgang ya Mmutlanyana le thoromo ya lefatshe ka tatelano gape. Tlotla le ditsala tsa gago gore go diragala eng mo kgannyeng mme o kwale dikakanyo tsa lona fa thoko ga setshwantsho se se nepagetseng.

1

2

3

4

Mmutlanyana
o tsibosa ka
ga thoromo ya
lefatshe

5

6

Letlha:

A re kwaleng

Jaamong kwala kgang sentle mo phatlheng e e filweng.

• Dirisa mmepe wa tlhologanyo so go thusa go rulaganya go kwala setlhangwa sa gago • Kwala mokgwarit-sokgwaritso mo pampitshaneng • Kopa tsala ya gago go runa leyak-gatiso • Boeletsa setlhangwa mme o baakanye diphoso • Morago o kwale sentle mo bukeng ya gago.

1 	
2 	
3 	
4 	
5 	
6 	

Tshaeno ya morutabana

Letlha

A re kwaleng

27 Apple Road
New Town
0301
20 Lwetse 2014

Dumela Dan

Ijoo! Ke ne ke le lesego e le ruri gore ke kgone go ya kwa Motsekapa le ditsala tsa me ka nako ya malatsi a boikhutso a Phukwi. Re tlogile ka 12 Phukwi mme ra goroga letsatsi le le latelang. Go ne go itumedisa thata go palama setimela. Re ne ra robala mo letorokosong la terena mme ke ne ke robetse mo setilong se se kwa godimo!

Fa re goroga kwa Motsekapa, selo sa ntlha se ke se boneng e nnile Table Mountain e apesitswe ke maru a maswaana. Thaba e ne e le ntle thata go feta ka moo ke neng ke solofetse.

Lebelela ditshwantsho tse di gokeletsweng.

Mo letsatsing la rona la bobedi, re ne ra ya kwa Setlhakatlhakeng sa Robben. Re ne re tsamaya ka mokoro wa setlhakatlhake. Kwa teng re bone phaposana e Nelson Mandela a neng a nna mo go yona - dingwaga di le 18! Re bone diphenkwini tse dintsi le mafika mo setlhakatlhakeng.

Ka letsatsi la boraro re bone diphenkwini gape, mme mo nakong e di le mo lebopong le le bidiwang Lebopo la Mafika (Boulder's Beach). Kwa teng re bone le diphologotswana tsa bobowa jo bo boleta tsa mo metsing. Go na le porojeke kwa Motsekapa ya go sireletsa disili gonne di gaufi le go nyelela. Porojeke e gape e tlhokometse diphenkwini.

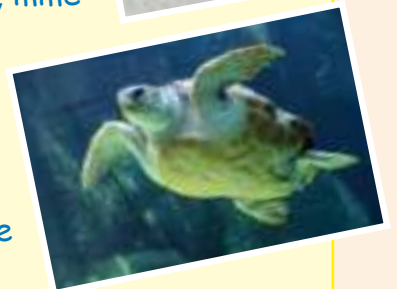
Ka letsatsi la bone, re ne ra ema kwa ntlhaneng ya Aforika, kwa Cape Point, kwa mawatle a mabedi a kopanang teng. Fano ke kwa metsi a a tsididi a Lewatle la Atlantiki a kopanang le metsi a a bothitho a Lewatle la Intia.

Ka letsatsi la botlhano, letsatsi la bofelo, re ne ra ya go bona dibopiwa tsa lewatle lwa akhwariamong ya Mawatlemabedi. Go ne go le gontle tota! Ga ke ise ke atamele leruarua jalo mo botshelong jwa me! Go ne go na le galase magareng ga rona, mme di ne di sa tlhabiwe ke ditlhong go re bontsha gore di na le mela e mekae ya meno. Gape re ne ra bona mefuta yotlhe ya ditlhapinaledi - tse dingwe di ne di na le matsogo a le masomeamatlhano! Fa le lengwe le kgaoga, le lengwe le a tlhoga mo maemong a lona.

Ka moso re tlaa tsoga re boela kwa gae. Ke fela pelo gore ke le bona leng fa re tlaa bo re boela kwa sekolong.

Tsala ya gago

John

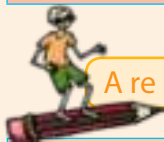
Letlha:

A re direng

Lekwalo la ga John le tthalosa malatsi a le supa. Dira matlha a lenaneo la ga John mme o tlatse gore o ne a dira eng mo malatsing ao.

Letlha	Se a se dirileng
12 Phukwi	O tlogile a ya kwa Motsekapa
13 Phukwi	
14 Phukwi	
15 Phukwi	
16 Phukwi	
17 Phukwi	
18 Phukwi	
19 Phukwi	

A re kwaleng

Jaanong kwala dikarabo tsa dipotso tse.

Kopolola polelo e le nngwe go tswa mo lekwalong e e bontshang gore Jabu le Dan ke ditsala tse di siameng.

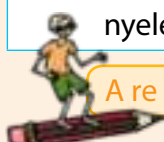
Naya sekao se le sengwe sa polelo se se bontshang gore Jabu o kwalela mongwe wa dingwaga tsa gagwe.

Naya sekao se le sengwe sa polelo e e bontshang gore Jabu ga a ise a ke a gate kwa Motsekapa.

Lebelela mafoko a mo thanoding mme morago o a dirise mo dipolelong go bontsha bokao jwa ona.

segagane

nyelete

A re kwaleng

Ke goreng Jabu a kwalela Dan lekwalo le?

A	Go mmolelela ka ga dišaka
B	Go mmolelela ka ga malatsi a gagwe a boikhutso a a monate
C	Go mmolelela gore o tlaa boela kwa sekolong mo bogaufing
D	Go mmolelela ka ga terena

O kaya eng fa a re dišaka di ne di sa boife go bontsha meno a tsona?

A	Dišaka di ne di le botsalano.
B	Dišaka di ne di ba ntsha bodutu.
C	Dišaka di ne di ntse di bula magano a tsona.
D	Dišaka di ne di ja ditlhapi tse dingwe.

A re kwaleng

Kwalela tsala ya gago lekwalo. Tlotlela tsala ya gago dikgang ka ga se o neng o ntse o se dira kwa gae le kwa sekolong, kgotsa ka ga tiro nngwe fela e e gogelang maikutlo.

Re go file dikakanyo tebang le temana nngwe le nngwe. Kwalela lekwalo la gago mo pampitshaneng pele mme o kope tsala ya gago go le siamisa. Morago o le kwale sentle mo tsebeng e.

Letlha:

Tlatsa aterese ya gago

Letlha

Dumela

Simolola ka ditumediso.

Kwala ka ga ntlha ya gago ya ntlha ya dikgang.

Kwala ka ga ntlha ya gago ya bobedi ya dikgang.

Khutlisa lekwalo la gago.

Tsala ya gago

Tlatsa leina la gago.

Tshaeno ya morutabana

Letlha

45

Imeili ke mokgwa wa go tlhaeletsana le ditsala o dirisa kgolagano ya khomputara. Go le gantsi re dirisa diimeili jaaka makwalo go abelana dikgang le ditsala tsa rona. Fa o eletsa go romelela tsala ya gago lekwalo la imeili wena le tsala ya gago le tshwanetse go bo le na le aterese ya imeili e bile le na le dikhomputara.

A re kwaleng

Go: amo@school.co; dan@school.com

Go tswa go: kin@library.com

13 Mopitlwe 2011

11:56

Dumela Amo le Dan

Ke tsaya gore o buisitse dikgang ka ga thoromo e kgolokgolo ya lefatshe kwa Japane. Ke tlile go nna le bontsalake mo borwa jwa Japane, mme ke ya go nna fano go fitlha maemo a tokafala kwa gae kwa Tokyo. Le fa ke ne ke itumeletse go nna kgakala le bogare jwa lefatshe, tota ke tlhoafaleitse balelapa le ditsala tsa me kwa Sekolong sa Poraemari sa Boditšhabatšhaba se ke se tsenang.

Le gale, ke itumeletse go nna le ntsalake. Re lekana ka dingwaga. Le ene o na le dingwaga di le 13, e bile roobabedi re dira Mophato wa 6. Ka lesego ntsalake o nna gaufi le lefelo la boitapoloso bogareng, kwa re kgonang go tshameka sekompomomaie 7 re bo re ikakga.

Fa gare ga go tshameka, ke intsha bodutu ka se ke se ratang thata – e leng, metshameko ya go buisa le go tshameka mo khomputareng kgotsa sekompomomaie75a5. Ke buisa buka e e ka ga dikgwa, *Jungle Book*, o fitlhela ke eletsa go ka bo ke tshela kwa Aforika. Ke setse ke le mo bogareng jwa buka ya teng.

Tsala ya gago

Kin Hosh

Romela

A re kwaleng

Kini o etela mang?

Ke goreng a ne a ya kwa teng?

O kwadile imeili ka letlha lefe?

A re kwaleng

Tshwantsha lekwalo la tshedimosetso ka ga Kini, mme morago o mo tlaletse karata e.

Leina

Dingwaga

Mophato

Sekolo

Dintshabodutu

Letlha:

A re kwaleng

Jaanong kwalela Kini lekwalo. Re go file tshedimosetso ya temana nngwe le nngwe. Kwala lekwalo la gago mo pampitshaneng, mme morago o kope tsala ya gago go le siamisa. Morago o le kwale sentle mo tsebeng e.

Tlatsa aterese ya gago

Letlha

Dumela Kini

Simolola ka ditumediso.

Simolola ka ditumediso. Bua gore go mo siametse jang go tswelala ka dintshabodutu tsa gagwe.

Bua gore o utlwile botlhoko jang go utlwa ka ga thoromo ya lefatshe.

Bua gore go mo siametse jang go tswelala ka dintshabodutu tsa gagwe.

Letlha

Tlatsa leina la gago.

Tshaeno ya morutabana

Letlha

A re
direng

Lebelela dipara tse di latelang tsa dipolelo ka kelotlhoko. Thalela leina mme morago o sekeletse letlhaodi le le tlhalosang.

E nnye ntšwa e	Ntšwa e e nnye.
E tonna koloi e	Koloi e e tonna.
E kima buka e	Buka e e kima.
E ntsho phensele e	Phensele e e ntsho.
A mantle mabolomo a	Mabolomo a a mantle.
E mebalabala phikoko e	Phikoko e e mebalabala.

Go gongwe ka ga matlhaodi

Re a itse gore matlhaodi a re boleelela ka ga maina (motho, lefelo kgotsa selo). Go le gantsi letlhaodi le tla pele ga leina. Nako nngwe letlhaodi le kgona go tla morago ga leina. Gongwe le gongwe kwa o bayang teng gona a tlhalosa maina.

Jaanong kwala dipolelo o dirisa maina le matlhaodi a. Simolola ka go kwala polelo e letlhaodi le tlang pele ga leina. Morago o kwale polelo e letlhaodi le tlang morago ga leina.

moleele mosimane	Yo moleele mosimane. Mosimane yo moleele.
kima katse	
tshetlha Tau	
mosweu mosetsana	
mosesane morutabana	
ntle pente	

A re kwaleng

Golaganya mafoko a le makaelagongwe a ona.

ratega	kgolokgolo	fa gare	tokafala	tsididi
kimakima	magareng	tlhabologa	maruru	ratiwa

Jaanong golaganya mafoko a le malatodi a ona.

godimo	kgolokgolo	bofefo	senyegile	tsididi
nnye	tlase	tokafetse	mogote	bonya

A re kwaleng

Kopanya dipolelo tse o dirisa makopanyi a a mo masakaneng.

Ke tlaa nna fa. Dilo di nna botoka kwa gae. (go fitlha)

Ke itumeletse go nna fa. Ke tlhoafaleitse sekolo sa me. (le fa)

Ke rile a nne kwa a neng a le teng. Metsi a ne a nna boteng thata. (gonne)

Ke lebeletse matlhakore otlhe. Ke kgabaganya tsela. (pele)

O a gatsela. O tshwanetse go apara jeresi. (fa)

Ke mmoleletse gore a se ka a tla thari. O ne a goroga thari gape. (go le jalo)

Pakafetilengphethi

Go lebelela pakafetileng phethi

Fa re batla go bua ka ga tiragalo e e diragetseng pele ga tiragalo e e fetileng, re aga re dirisa pakafetileng phethi. Pakafetilengphethi e kaya tiragalo e e diragetseng mo **nakong e e fetileng** pele ga tiragalo e nngwe **e e fetileng**. Se ke **pakafetilengphethi**.

Lebelela dikao tse: Re gorogile, terena **e setse e tlogile**.

Maabane ke gorogile kwa gae, ntate a **setse** a **apeile** dijo tsa dilalelo.

Ke	ne ke setse ke	gorogile. jele.
O	ne a setse a	tshamekile. tsamaile.
O	ne a setse a	robetse. kgweeditse.
O	ne a setse a	tlhapile. jele.

E	ne e setse e	bogotse. jele.
Re	ne re setse re	etile. kgweeditse.
Ba	ne ba setse ba	rekile. jele.

A re kwaleng

Jaanong feleletsa dipolelo tse o dirisa **setse + lediri** (mo pakaphething).

Tsala ya me e mphile apole. Ke ne ke sa tshwarwa ke tlala gonne ke ne ke setse ke

Ke gorogile thari. Ditsala tsa me di ne di setse di

Ke ne ke lapile gonne ke ne ke ise ke

O mpoleletse gore o ne a setse a

Fa ke goroga kwa sekolong ke lemogile gore ke ne ke setse ke

Fa tshipi e lela ke gakologetswe gore ke ne ke setse ke

Fa ke bona morutabana wa me ke ne ke setse ke

Ke ne ke itumetse gonne ke ne ke setse ke

Fa ke goroga kwa gae ke fitlhetse mme a setse a

Fa ke goroga kwa lebaleng la metshameko ke bone setlhopha sa me se setse se

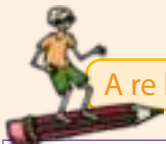
Pakatlang e e fetileng

Go lebelela pakatlang e e fetileng

Pakatlang e e fetileng e bontsha gore tiro e tlaa bo e feditswe kgotsa e fedile ka nako nngwe e e tlang. Paka e e bopiwa ka "tlaa" + "bo setse" le pakaphethi ya lediri.

Ke **tlaa bo** ke **dirisitse** madi a me otlhe ka nako e ngwaga o o tlang.
Ke **tlaa bo** ke **tshamekile** mo metshamekong e le thataro ya kgwele ya dinao kwa bokhutlong jwa setlha.

A re kwaleng

Akanya ka ga gore o tlaa bo o dirile eng kwa bokhutlong jwa sekolo sa poraemari. Kwala dipolelo di le tlhano tse di simololang ka:
Ke **tlaa bo** + **lediri**

Kwa bokhutlong jwa sekolo

Ke tlaa bo ke buisitse dibuka di le 50.

A re kwaleng

Jaanong feleletsa dipolelo tse o dirisa **tlaa bo** + **lediri** (mo pakaphething).

Ka nako e beke e e tlang, o (Dira) mo porojekeng e malatsi a le masomeamabedi.

Ka nako e ngwaga o o tlang re (tsena) sekolo se dingwaga di le thataro.

Ka nako e ka moso ke (fetsa) tirogae ya me.

Ka nako e kgwedi e e tlang, ke (taboga) marathone.

Ka Keremose, ke (eta) kwa serapeng sa diphologolo.

A re kwaleng

Buisa ditsebe tse pedi tse di latelang go tswa mo bukeng ya metlae ya Supa Strika. Palo ya 100. (Tsepamisa mogopolo mo go se se diragalang mo kgatlheng nngwe le nngwe. Ela tlhoko mefuta e e farologaneng e e dirisitsweng ya dipudula mo khathuneng. Lebelela dipudula mme o bontshe gore batho ba ba tshwaelang ba reng mo kgatlheng tsa 4, 5, 6, 7 le 8. Ela tlhoko medumo ya mafoko le ka moo a kwadilweng ka teng.

Khathune jaaka mofutakwalo

Go fitlha fa monongwaga o setse o buisitse mefuta e e farologaneng ya ditlhangwa: ditso, poko, papatso, dipego, mmuisano, setlhangwa sa tshedimosetso le setlhangwa sa ditaelo.

Khathune kgotsa khomiki ke mofuta mongwe wa setlhangwa. Dikhomiki di na le mafoko a le mmalwa le ditshwantsho tse dintsi gore o kgone go bona baanelwa. Kgang e tlotliwa go ya ka metseletsele ya dikgatlheng – dingwe ka mafoko me tse dingwe ntle le mafoko.

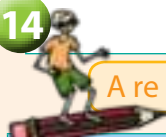
Go akanya ka ga buka ya metlae

A re bueng

Tlotla ka ga buka ya metlae ya Supa Strika le tsala ya gago. Morago o kwale polelo go tthalosa gore go diragala eng mo kgatlheng nngwe le nngwe.

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12
- 13
- 14

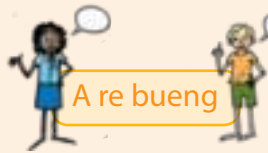

A re kwaleng

Buisa buka ya metlae gape mme morago o arabe dipotso tse di latelang:

1. Basireletsi ba Super Strika ba rata go dira eng fa ba tshameka kgwele ya dinao?
2. Setlhopha sa Super Strika se tshameka le se sefe?
3. Phala ya moletsaphala e dira modumo ofe? Ke goreng a letsa phala ya gagwe mo kgatlheng ya 4?
4. Dino di kae? (Mosupatsela: Lebelela dikgatlheng tsa 4 le 8.)
5. Dira lenaneo la medumo yotlhe ya mafoko a a mo bukeng ya metlae.
6. Ke dipapatso dife tse o di bonang mo bukeng ya metlae?
7. Dipapatso di lebisitswe go bomang?

Dikhathune tsa go bapatsa

- ❖ Papatso ya radio kana TV e o e ratang ke efe?
- ❖ Ke goreng o e rata?
- ❖ A o ka reka kungo e e bapatsang

- ❖ Ke mang yo o akanyang gore a ka batla go reka kungo ya teng?
- ❖ A papatso e dirisa moano o o ka ga kungo ya teng?

Reka koloi ya go taboga e o e laolang o le kgakala ya Perky Parky. Ga go ope yo tshwanetseng go e tlhoka. E tsamaya mo lefatsheng: Vuum, vruuuu, vruuum! Ga go sepe se se ka e emisang.

1

Gape e tsamaya mo metsing: phašaaa – whrrrrr!

2

Itsege, itsege! Ke se o tlaa nnang sona!

Ka koloi ya Perky Parky o ka kgona go nna ngwana yo o itsegeng Lefatshe lotlhe! Wena!

Go gontle

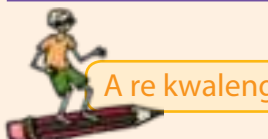
Wena!

3

Hurreee! Ke na le koloi ya tonna ya Perky Parky!

4

Simolola ka go swetsa ka moo o tlaa tsenyang tiragatso mo papatsong ya gago ka teng.

Papatso e leka go go tlhotlheletsa gore o dire eng?

A papatso e a feteletsa kgotsa e go solofetsa sengwe? Tlhalosagore ke eng o rialo.

Ke medumo efe ya mafoko e e dirisiwang mo papatsong?

Papatso e lebisitswe bomang? A e lebisitswe batho ba bagolo kgotsa batho ba bašwa, basi-mane kgotsa basetsana?

Go kwala papatso

A re kwaleng

Jaanong o ya go dirisa phousetara ya gago go kwala setlankana sa gagwe sa papatso ya TV! E tlhame go ya ka sebopego sa khathune.

- Simolola ka go swetsa ka moo o tlaa tsenyang tiragatso mo papatsong ya gago ka teng.
- A o tlaa dirisa motho a le mongwe kgotsa go feta?
- Kgaoganya papatso ya gago ka dipono di le nne.
- Thala setshwantsho kgotsa o sege ditshwantsho go sedimosa pono nngwe le nngwe.
- Kwala setlankana se se bontshang ka nepagalo gore motho mongwe le mongwe o tlaa reng.

● Dirisa mmepe wa tlhologanyo go go thusa go rulaganya go kwala setlhangwa gago ● Kwala mokgwarit-sokgwaritso mo pampitshaneng ● Kopa tsala ya gago go runa leyakgatiso ● Boeletsa setlhangwa mme o baakanye diphoso ● Morago o kwale sentle mo bukeng ya gago.

1

2

3

4

Maitshetlego ke afe?

Ke bomang baanelwa?

Thitokgang kgotsa poloto ke eng?

Letlha:

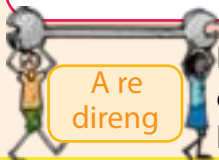
Jaanong dirisa mmapa wa dikakanyo wa gago go kwala khathune ya gago. Buisa dikhathune tsa barutwana-ka-wena. Tlhopha a le mongwe go diragaletsa phaposi.

1

2

3

4

Fa o sena go kwalela papatso ya gago ya TV setlankana sotlhe, tlhopha ditokololo tsa setlhopha sa gago go e diragatsa go bontsha ka mo e tlaa nnang ka teng mo TV.

Tshaeno ya morutabana

Letlha

57

Tlhogo ke eng?

Tlhogo ga se lefoko le le tletseng. Ke karolo ya lefoko e e gokelelwang kwa tshimologong ya lefoko le le tletseng (e e bidiwang modi wa lefoko). Tlhogo sengwe le Tlhogo nngwe le nngwe e na le bokao jwa yona.

Fa tlhogo e gokelelwa mo moding wa lefoko, e fetola bokao jwa modi wa lefoko.

Lebelela sekao. Go diragala eng fa o kopanya tlhogo le lefoko la modi? Lefoko le lentšhwa le kaya eng?

Tlhogo	+	Modi wa lefoko
se-		palangwa

Sekeletsa ditlhogo mo go lengwe le lengwe la mafoko a. Morago o thalele modi wa lefoko.

sekhutlo setlaleletsi mosenyi

moganetsi selelo molaodi segole

moratiwa modumedi mokwadi

babuisi legong moeteledipele

sepalangwa sebadisi bodiri

Ditlhogo tse di kaya eng?

tlhogo	Bokao
mo-	bongwe jwa setlhophsa sa batho
se-	bongwe jwa setlhophsa sa dilo kana dikgeleke
ba-	bontsi jwa setlhophsa sa ntlha

tlhogo	Bokao
se-	bongwe jwa setlhophsa sa boraro
ma-	bontsi jwa setlhophsa sa Le-/Ma-
di-	bontsi jwa ditlhophsa tsa Se-/Di- le N-/Di-

Mokgwa wa tirwa

A re kwaleng

Kwala dipolelo tse ka mokgwa wa tirwa. Re go simololetse ya ntlha.

Letlhabaphefo le ne le _t_hu_b_i_l_w_e_ ke mosetsana.

Polelo e mo mokgweng wa **tira** fa sediri sa polelo se dira tiro.

Sekao: **Ntšwa e tšhotlha** lerapo.

Polelo e mo mokgweng wa **tirwa** fa sediri sa polelo se le mo maemong a sedirwa.

Sekao: **Lerapo le tšhotlhiwa** ke ntšwa.

Bera e ne e _____

Mogatlana ke eng?

Mogatlana e e tshwana le ditlhogo, ntle le gore di gokelelwa kwa bokhutlong jwa modi wa lefoko go fetola bokao jwa lona. Sekao: mogatlana -olola o kaya "dirolola sengwe", ka jalo lefoko "bofolola" le kaya 'go dirolola tiragalo ya go 'bofa'.

Lebelela sekao. Go diragala eng fa o kopanya mogatlana le modi wa lefoko? lefoko le lešwa le kaya eng?

Modi wa lefoko

bof-

Mogatlana

olola

Sengwe le sengwe mo mafokong a. Morago o thalele modi wa lefoko.

lelapeng

agolola

rekolola

rekile

kolojana

ngwanyana

gobetse

robetse

emela

rekela

bofana

bitsana

agela

monyadiwa

lemile

moratwa

apolela

leseanyana

ka tidimalo

tsamaile

opetse

kolobeng

mothonyana

Mogatlana e e kaya eng?

Mogatlana	Bokao
-olola	dirolola
-etse	pakaphethi
-nyana	nyenyefatso
-ile	pakaphethi

Mogatlana	Bokao
-ana	tirana kana nyenyefatso
-ela	tirela (go direla motho)
-ng	tlhalosi ya lefelo
-dwi	motho yo o dirwang sengwe

Mosetsana _____

Mosimane _____

Mosimane _____

Raposo _____

Dan naledi ya kgwele ya dinao!

A re kwaleng

Diragatsa motshameko o. O tlaa tlhoka mmê, rre, morwa le moanedi, yo o buisang dikarolo tse di magareng ga mmuisano (seo baanelwa ba se bolelelanang).

Pono: Mo phaposiboiketlong ya ga Dan. Dan o kaname mo sofeng o bogetse motshameko wa kgwele ya dinao mo thelebišeneng. Mmaagwe le rraagwe ba molebeletse ka go tshwenyega gonne Dan ga a dire tirogae ya gagwe.

Pono le ditaelo tsa Serala di fiwa mo masakaneng a a sekwere.

MME: Dan, a o dirile tirogae ya gago?

DAN: Mm ... ahh ... ee, ke e dirilenyana. Mm ... Go bua nnete ga ke na tirogae e e kalo, Mma. Se ke tshwanetseng go se dira ke go kwala kgang ya mafoko a le 300 ka ga sengwe fela. Mme ke batla go bogela motshameko mo TV ka bonako fela.

MME: Daniel Shabalala, botoka o dire tirogae ya gago, gona jaanong!

[O sela kgetsana ya gagwe fa fatshe mme o e baya mo godimo ga tafole.]

DAN: Ahh, Mma! Go tla jang gore morutabana wa rona a re kope go kwala kgang ya mafoko a le 300? Nna ga ke William Shakespeare! Mafoko a le makgolo a le mararo! Go ya go ntsaya nako e telele! Ke tlaa kwala ka ga eng? A nka se ka ka bogela motshameko wa Pirates le Chiefs pele? Ke tlaa simolola fela morago ga motshameko. Ke a solofetsa!

RRE: [O ntsha buka mo kgetsanaeng mme o a bula.] Gongwe se se tlaa thusa. Lebelela mmepe o wa tlhaloganyo mo bukatirong ya gago. O ne a o tshwanetse go kwala setlhogo sa gago mo bogareng le dintlhakgolo tse nne tsa gago mo mabokosong. Go bonolo e le ruri! Tlaya morwa wa me.

DAN: Mme ntate, ke ka kwala ka ga eng? Ke tlaa simolola ka leina le sefane. Seo se setse se mpha mafoko a le mabedi ... o setse ka a le 298 go fetsa! Ke eletsa o ka re ke ka bogela bokhutlo jwa motshameko. Go siame, go siame. Ke tlaa akanya. Ke tlaa kwala ka ga eng? Mmm.

[Dan o robala ka tlhogo e le mo godimo ga dibuka tsa gagwe.]

Moanedi: Fa Dan a ntse a leka go batla kakanyo, o tshwarwa ke borokonyana.

O edimolela kwa godimo mme ka bonako sefathlego sa gagwe se wela mo dibukeng tsa gagwe, a robetse boroko kgo! O lora Ka ga motshameko o a neng a batla go o bogela. O kwa lebaleng la metshameko la FNB mme o dutse mo ditulong tse di kwa pele fa morago ga dikota tsa Chiefs. O bogetse a tshwenyegile. Setlhophapha sa gagwe se a latlhegelwa mme go setse metsotso e le metlhano fela.

Moanedi o re anegela ka ga karolo ya kgang e e sa diragatswang ke badiragatsi.

Re kwala maina a baanelwa. Ka ditlhakagolo. Re dirisa khutlokhutlo :) fa morago ga maina a bona. Ga re dirise ditsejwana Go dikologa mafoko a ba a buang.

Motshamekapele o a tlhota mme motshamekagare o sa tswa go ntshediwa kwa ntle ka dikgobalo. Ka go nyema moko, Dan o tlolela mo lepatlelong. O fetisa kgwele mo gare ga batshameki a ntse a ya kwa pele ka kgwele.

Go kgabaganya lepatlelo. O bonakonyana e bile o bofefo go gaisa baemakgatlanong ba gagwe. Mme morago, Dan o tsepamisa mogopolo e bile o dirisa mesifa yotlhe ya mmele wa gagwe go nosa nno fela fa phala ya bofelo e lela. Sefatlhego sa ga Dan se se phatsimang se bontshiwa go kgabaganya naga mo TV. Babegamotshameko ba a goa, "Dan Shabalala o sa tswa go nosa nno ya go fenywa motshameko!" mme re na le "Mogaka yo mošwa, Dan Shabalala! Aforikaborwa, re na le mogaka wa kgwele ya dinao yo mošwa!"

[Mme o tsosa Dan.]

MME: Dan, tsoga ... tsoga! O tshwanetse go dira tirogae ya gago!

DAN: Hmmm? Huh? O rile eng?

RRE: Dan! O nagana gore o dira eng? O tshwanetse go fetsa tirogae ya gago!

MME: Gongwe borokonyana jwa gago bo tlaa go fa maatla a go feleletsa kgang ya gago. A o batla gore ke go thuse go akanya ka ga setlhogo sa kgang ya gago?

DAN: [O a nyenya.] Oooh, go siame, Mma. Ke a itse gore ke tshwanetse go kwala ka ga eng tota!

O akanya gore Dan o tlaa kwala ka ga eng?

Dan o ne a kaya eng fa a re, "Ga ke William Shakespeare"?

Maitshetlego a motshameko ke afe (motshameko o diragalela kwa kae)?

Ke ditiro dife tse tharo tse go buiwang ka ga tsona mo motshamekong?

- 1 1
- 2 2
- 3 3

Mme Aforikaborwa ...

Tshega go fitlha o ipitika fa fatshe

O buile ka ntlha ya dikopo tsa batho ba bantsi!

Serala sa metshameko sa bana sa bosetšhaba se motlotlo go itsise setlha sa **Pippi Longstocking**, kgang ya metlae ya bana. Filimi e e tlaa tswelela mo malatsing a boikhutso a Paseka, go tloga ka 7 Mopitlwe.

Pippi ke mosetsana yo o agang a itumetse yo o n nang a le esi mo **ntlong ya gagwe ya botaki**, e e nang le setshamekisi sa kgabo. Mathaithai a ga Pippi a botshwenyi a tshegisa thata, mme gape a mo tsenya mo mathateng! Bana ba itumelela go ja monate wa go bogela **seo a tlaa se dirang**.

Ke moanelwa yo o rategang, mme bana botlhe ba ba mmonang ba ka rata go nna Pippi. Morago ga pontsho, bana ba tlaa tabogela go ya kwa dilaeboraring go iponela buka ya *Pippi Longstocking*.

Ka bokhutshwane, Pippi e na le kgogedi.

Pippi Longstocking e tlaa bontshwa kwa Seraleng sa Bana sa Bosetšhaba, Go tloga ka 7 Mopitlwe go fitlha ka 16 Moranang 3 Junction Avenue, Parktown, Johannesburg.

Mo malatsing a boikhutso a dikolo, ditiragatso di ka Mosupologo go fitlha ka Lamatlhatso 10:30 le 14:30.

Go beelediwa ka ditlhopho mme ditlhwatlhwatlase tsa dikolo di teng

A re kwaleng Buisa dipotso mme morago o kwale dikarabo tsa gago.

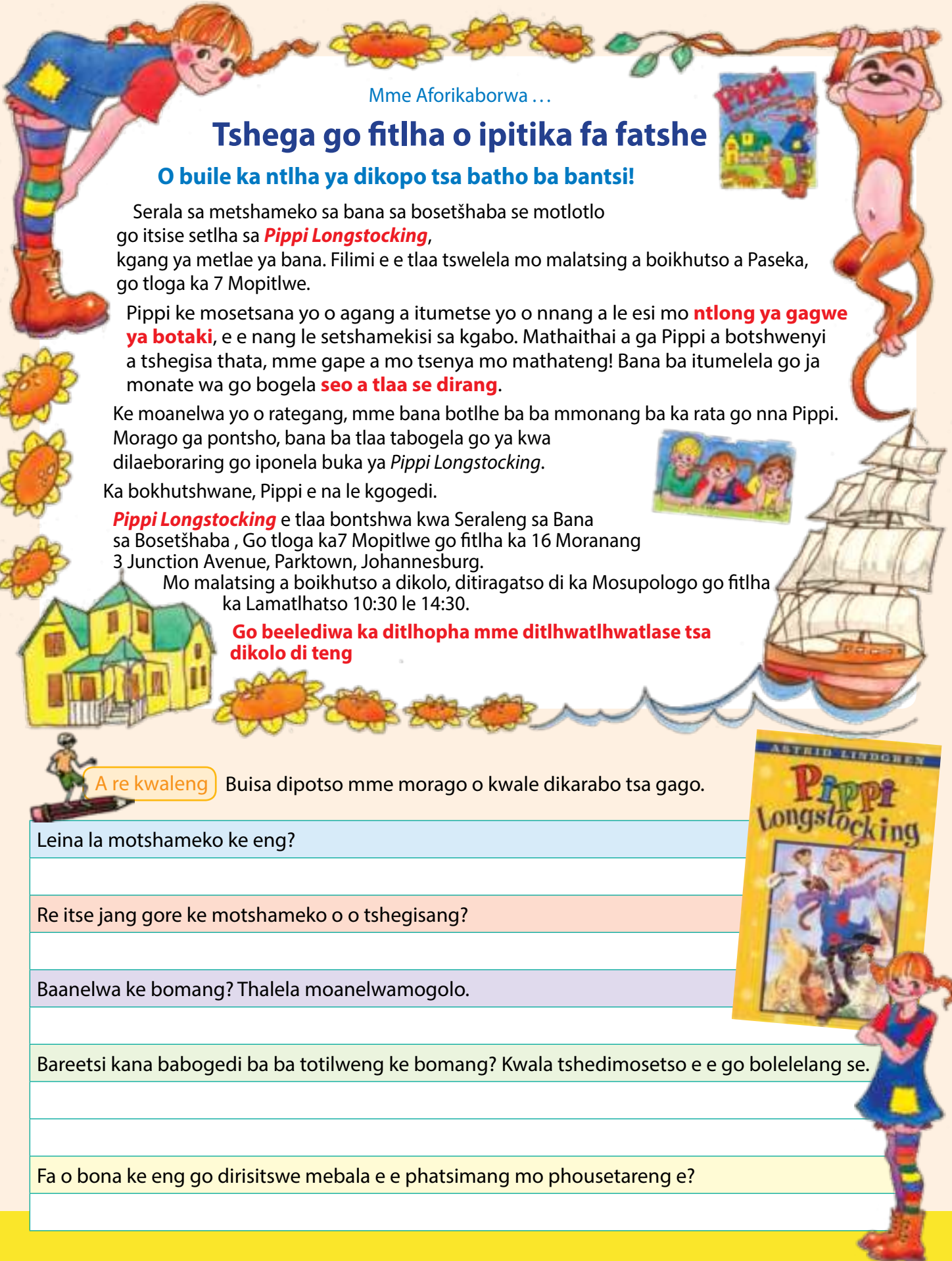
Leina la motshameko ke eng?

Re itse jang gore ke motshameko o o tshegisang?

Banelwa ke bomang? Thalela moanelwamogolo.

Bareetsi kana babogedi ba ba totilweng ke bomang? Kwala tshedimosetso e e go bolelelang se.

Fa o bona ke eng go dirisitswe mebala e e phatsimang mo phousetareng e?

Tlhama phousetara ya motshameko

A re
direng

Tlhama phousetara ya go bapatsa motshameko. O ka nna wa bapatsa "Jabu le tau" kgotsa Dan ke naledi ya kgwele ya dinao!" akanya ka kelotlhoko ka ga motshameko o o tlaa o bapatsang gonne mo papetlantirong e e latelang o ya go kwala setlankana sa kgannyana ya teng. O tshwanetse go akaretsa:

- Leina la motshameko ka ditlhaka tse dikgolo tsa mebala (o tshwanetse go naya motshameko leina)
- Ke mang yo o diragatsang mo motshamekong
- Lefelo le motshameko o tlaa tshwarelwang teng
- Matlha le dinako tsa ditiragatso
- Tlhaloso e khutshwane ya gore motshameko o ka ga eng
- Go beeletsa tshedimosetso

Maele a go tlhama phousetara

- Dirisa puo e e tlhamaletseng.
- Farologanya ditlhaka le bogolo jwa mafoko, dipolelwana le dipolelo.
- dirisa mebala e e phatsimang go ngoka maikutlo.
- Thala kgotsa kgomaretsa ditshwantsho go bolelela batho go le gontsinyana ka ga motshameko.

Lebelela diphousetara tse di tlhamilweng ke ditsala tsa gago mmepe o tlhophe e le nngwe e o e ratang thata. Mo letlhareng le le latelang la tiro o tlaa kwala setlankana sa motshameko.

Kwala motshameko wa gago

A re kwaleng

Dira le morutwana-ka-wena go tlhama motshameko. Feleletsa tšhate go go thusa ka thulaganyo ya gago.

Baanelwa Tlatsa maina a barutwana-ka-wena ba ba tlaa diragatsang tiragalo nngwe le nngwe.	Tlhalosa moanelwa.	Se moanelwa a tlaa se aparang?	Baanelwa ba tlaa reng?

Baanelwa ke bomang?

Lo le mo setlhopheng sa lona, akantshanang ka ga dikakanyo tsa setlhangwa mme le dirise mmepe wa tlhaloganyo go rulaganya dikakanyo tsa gago.

Setlhogo

Maitshetlego ke eng? Tlhalosa pono.

Poloto ke eng?

Sa ntlha

Morago

Morago ga moo

Kwa bokhutlong

Letlha:

A re kwaleng

Kgwaritsakgwaritsa motshameko wa gago. O baakanye diphoso mme morago o kwale leyakgatisong la gago la bofelo mo phathheng e e filweng. Fa o batla phatlha ya tlaleletso, tsenyeletsa tsebe go tswa mo bukeng ya gago ya dithutiso.

Setlhogo:

Maitshetlego

Banelwa

Tshaeno ya morutabana

Letlha

65

Go gongwe ka ga matlhalosi le matlhaodi

Matlhalosi go le gantsi a re bolelela go le gantsi ka ga lediri kgotsa tiro. A arabela potso **Jang?** **Leng? Kae?** kgotsa **Goreng?** Tiragalo e diragetse. A tlhalosa:

- **Mokgwa** kgotsa gore selo se diragala **jang**: bonolo, ka iketlo, ka bonako, kwa godimo.
- **Lefelo** kgotsa gore selo se diragalela kwa **kae**: fano, kwa, kgakala, ka mo gare, kwa morago, kwa pele.
- **Nako** kgotsa gore selo se diragala **leng**: pele, morago, gompiano, ka moso.
- **Poapoeletso** kgotsa gore selo se diragala **gakae**: gantsi, le go ka, nako nngwe, go le gantsi, motsi oo.
- **Maemo** kgotsa gore selo se diragala ka **maemo afe**: tota, ratile, ga se ke, le e seng.
- **Netefaletso** kgotsa gore selo se tlaa diragala **jang tota**: ka boammaaruri, laolwa ke maemo, se ka nna (sa diragala).

A re kwaleng

Thalela matlhalosi mo dipolelong tse mme morago o sekeletse madiri. Supa gore a ke letlhalosi la mokgwa, nako, lefelo, poapoeletso, maemo kgotsa netefaletso.

Mofuta wa letlhalosi

Konsarata e **simolotse** thari.

Nako

Mosimane o jetse ka bonako.

Mangau a taboga ka tonna.

O ratile go fenyha tonna.

Nonyane e fofetse kwa godimo.

Pula e tlaa na e le ruri.

Tau e ne ya rorelwa kwa godimo.

Go le gantsi o dira tirogae ya gagwe mo maitseboeng.

Malome o gorogile gompiano.

Jabu o ikatisa kgapetsakgapetsa.

Amo o boetse **gae** () **ka pele** () **maabane** () gore a kgone go bogela motshameko.

Go gongwe ka ga matlhaodi

A re kwaleng

O ntse o dirisa matlhaodi go tlhola baanelwa mo dikgannyeng. Matlhaodi a araba potso "E ntse jang?"

Buisa dipolelo tse mme morago o tlatse mafoko a a dirisiwang go tlhola dilo.

Mothubi o ne a apere baki e kima, hutshe ya wulu le mmaseke o montsho mo sefatlhegong sa gagwe.

Motshameki wa kgwele ya dinao o ne a apere jeresi e khibidu, dikausu tse dileele le dibutshe tse di serolwana.

baki	hutshe	mmaseke	jeresi	dikausu	dibutshu

Mefuta e e farologaneng ya matlhaodi

Matlhaodi a marui a bontsha thuo:

rona me bona gagwe gago

Matlhaodi a palo:

bontsinyana mothamo bontsi mmalwa dingwe pedi

Matlhaodi a masupi:

sele tsele tse se

Matlhaodi a a botsang:

eng sefe goreng leng

A re kwaleng

Lebelela **matlhaodi** a a thaletsweng mo dipolelong tse mme morago o sekeletse **leina** kgotsa leemedi le a le totileng. Mo kholomong ya bofelo, supa gore ke mofuta ofe wa letlhaodi: a a botsang, a marui, a palo, a masupi kgotsa a tlhaloso.

Mofuta wa letlhaodi

Ben yo mogolo o tshogile.

O rata buka e kgolo.

O laleditse ditsala di le tlhano kwa moletlong wa gagwe.

Mosetsana yole o fentse tonna.

O kamile moriri wa gagwe.

Re tsere dikgetsana tsa rona re bo re tsamaya.

Ntšwa e bogale thata.

Ke kgona go

buisa setlhangwa		
araba dipotso ka ga setlhangwa		
golaganya mafoko le bokao jwa ona		
Supa bokao jwa mafoko		
feleletsa dipolelo o dirisa madiri a pakaphethi		
fetolela dipolelo go tswa mo pakaphething go ya kwa pakajaanong		
tlhomaganya dipolelo		
feleletsa le go dirisa mmepe wa tlhaloganyo		
kwala tshekatsheko ya buka		
tshwantsha buka		
bua ka ga setshwantsho		
kwala temana		
Supa mainatota le maina a a tlwaelegileng		
dirisa megatlana le ditlhogo go bopa mafoko a mašwa		
tsenya matshwaopuiso mo temaneng		
neelana ka puo		
kwala le go tlhagisa motshameko		
dira lenaneo		
bua ka ga ditshwantsho		
Supa setlhogo le dipolelo tse di tshegetsang		
buisa kerafo		
Supa makaelagongwe		
dirisa makopanyi		
balolola dipharologano		
Supa dintlha		
dirisa bontsi le bongwe mo dipolelong		
Supa le go dirisa madiri		
Supa le go dirisa tshwantshiso le mothofatso		
dirisa maele		
golaganya diane le bokao jwa tsona		
rulaganya le go kwala tlhamo		
diragatsa motshameko		
araba dipotso ka ga motshameko		
buisa phousetara ya go bapatsa motshameko		
araba dipotso ka ga phousetara		
tlhama phousetara ya motshameko		
kwala motshameko		
Supa matlhalosi a mokgwa, nako, lefelo, poapoeletso, maemo kgotsa netefaletso		
Supa maina le maemedi a matlhaodi a a tlhaolang		
Supa mefuta ya matlhaosi: marui, palo, masupi kgotsa tlhaloso		

Thitokgang 7: E dirwa jang

Kgweditharo 4: Dibeke 1 - 4

Dibeke 1 - 2: Sala melawana morago

97 Mokapu o tshamekiwa jang? 70

Buisa setlhangwa sa ditaelo tsa ka moo o ka tshamekang motshameko o o bidiwang mokapu ka teng. Araba dipotso ka ga setlhangwa.

98 Ka moo kwamiswa ya Mafora e dirwang ka teng 72

Sala morago tatelano ya ditshwantsho le go nomora ditaelo ka tatelano e e nepagetseng. Araba dipotso ka ga resipi. Bapisa ditaelo tsa resipi le tsa motshameko wa MOKAPU. Tlotla le tsala ka ga dipolelwana tse di dirisitsweng mo seluleng. Kwala setlhangwa sa ditaelo.

99 Go kwala ditaelo le melawana 74

Kwala ditaelo kgotsa melawana ya go dirisa dikajete kgotsa go tlhloganya melawana ya motshameko. Lemoga madiri mo dipolelong. Kgaoganya dipolelotswako ka dikarolo.

100 Matlhalosi a nako, mokgwa le lefelo 76

Lemoga matlhalosi le go kaya mefuta. Lemoga matlhalosi le maina a a tlhalosang. Kwala temana e e tlhalosang.

101 O kgona go gakologelwa eng? 77

102 Go tsamaya mo lefaufaug 78

Go tlotla le go bonelapele ka thuso ya ditshwantsho. Buisa setlhangwa sa ditaelo.

103 A re tlhloganyeng 80

Araba dipotso ka ga setlhangwa sa ditaelo. Kwala temana ka ga go nna mosuthalefaufau. Kwala posekarata e e tlhalosang loeto lwa bona lwa go ya lefaufaug.

104 Dirisa dipotso tsa dipotsotherisano 82

Dira patlisiso o dirisa lenaneo la dipotso. Supa diphithlelelo tsa patlisiso. Kwala pegelo ka ga diphithlelelo tsa bona.

Dibeke 3 - 4: Go buisetsa tshedimosetso

105 Rotlhe re tshela mo polaneteng e go tweng lefatshe 84

Buisa setlhangwa sa tshedimosetso; Araba dipotso ka ga setlhangwa; Nopola tshedimosetso go tswa mo setlhangwa.

106 Dikontinente di le supa 86

Tlatsa maina a dikontinente di le supa le mawatle a magolo; Naya mmepe maina o dirisa tshedimosetso e e filweng.

107 Dipotso ka ga mmepe wa lefatshe 88

Tshameka motshameko wa dipotso wa mmepe wa lefatshe.

108 Ditso di le dintsi 90

Botsolotsa le go rekota dikarabo. Go ithuta ka ga naga e nngwe le go batla dikarabo tsa dipotso. Feleletsa maemo a papiso mo dipolelong.

109 Go batla Sediba 92

Buisa athikele ya lokwalodikgang. Araba dipotso ka ga athikele ya lokwalodikgang. Kwala diteng tsa bukatsatsi ka ga athikele ya lokwalodikgang.

110 Mme Ples le Raleotwana 94

Buisa webosaete ka ga mafelo a ngwaobošwa.

111 Ngwaobošwa ya rona 96

Araba dipotso ka ga tshedimosetso ya webosaete. Tlhama phousetara go bapatsa Maropeng. Bopa dipolelo o dirisa matlhalosi a poapoeletso. Thala ditshwantsho go bontsha gore dipolelo di ka nna bokaokao.

112 Go rulaganya phamfolete 98

Tlhama bukana ya go bapatsa Maropeng.

Ditlhangwa tsa taelo ke eng?

Mo dibekeng tse pedi tse di latelang o tlaa bo o tsepame mo ditlhangweng tsa taelo. Maikemisetso a ditlhangwa tse di tshwanang le tse ke go bolelela motho yo o buisang ka moo a ka dirang sengwe. Tshedimosetso e kgaogantswe ka dikgato tse dinnye tse di latelanang. Sekao se se tlwaelegileng se se bonolo sa ditlhangwa tsa taelo ke resipi. Dikao tse dingwe tse di tlwaelegileng di akaretsa ditaello tsa go dirisa mogala wa letheke kana selefounu kgotsa khomphutara, le melao ya metshameko.

A re buiseng

Ditlhangwa tsa taelo ke ka ga motshameko o o bidiwang mokapu. Tsepamo mo motshamekong o ke ka moo o tshamekiwang ka teng.

Se o se tlhokang

Bolo ya rekere e e boleta.

Batshameki ba le batlhano kgotsa go feta.

Lefaufau kwa ntle.

Go tshamekelwa kae

Kwa ntle mo go leng sephaphati kgakala le matlabaphefo le tsela.

Maikaelelo a motshameko

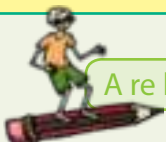
Go nna motshameki wa bofelo mo motshamekong: batshameki ba ba neetsweng lekwalo ba tswa mo motshamekong fa ditlhaka di peleta lefoko M-O-K-A-P-U.

Melao ya motshameko

- 1 Motshameki mongwe le mongwe o tsaya nomoro ya sephiri mo lebokosong. Tsela e nngwe, mongwe o tshwanetse go bua gore ke mang yo o neelenang ka nomoro, sk. "morutabana wa gago o tlaa neela motshameki mongwe le mongwe nomoro ya sephiri."
- 2 Tlhopha motshameki go simolola motshameko. Ene a tseye bolo. Motshameki yo o tshotseng bolo a e **bitse**.
- 3 O latlhela bolo mo moweng a bo a bitsa nomoro. Motshameki yo o tshotseng nomoro o nna **yone** mme o tshwanetse go tshwara bolo. Batshameki botlhe ba tshwanetse go tshaba.
- 4 O goe MOKAPU. Batshameki botlhe ba **eme, kgotsa ba gatsela**.
- 5 E tsaya dikgato tse tharo tse dileele go ya kwa motshameking yo mongwe mme o latlbele bolo mo maotong a gagwe.
- 6 Batshameki ba bangwe ba se ka ba tsamaya. Fa e betsa motshameki kgotsa fa ene a ka tsamaya mme batshameki ba nna yona mme ba bona tlhaka **M** (mo go MOKAPU). Nako e e tlang fa e ka itaya motshameki, o tlaa bona tlhaka **O** fa e mo itaya gape ke **K** mme e nne **A**. E latelwe ke **P** mme ya bofelo e nne **U**.
- 7 Fa motshameki a bona dikotlhao di le nne tsa dtlhaka (M O K A P U) o tswa mo motshamekong mme motshameko o tswela kwa ntle le ene.

A re leke go tshameka motshameko mme re lekelele melawana.

A re kwaleng

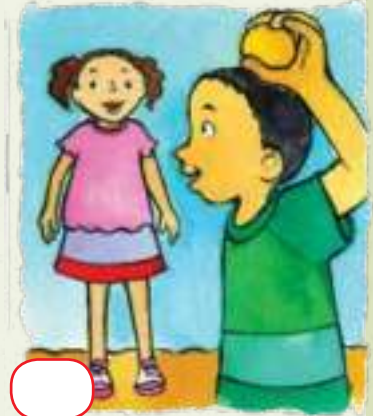
Jaanong araba dipotso tse ka ga melao ya MOKAPU.

Bonnye go batlega batshameki ba le bakae go tshameka motshameko?

Batshameki ba tshwanetse go dira eng fa go bidiwa "MOKAPU"?

Ke mo maemong afe a o sa tshwanelang go tshameka motshameko?

Ke setshwantsho sefe se se nyalelanang thata le molawana wa bo5 ?

A re buiseng

Lebelelela ditshwantsho mme o buise ditaello.
Sala morago tatelano ya ditshwantsho mme o kwale
dipalo kgotsa dinomoro tsa ditaello ka tatelano.

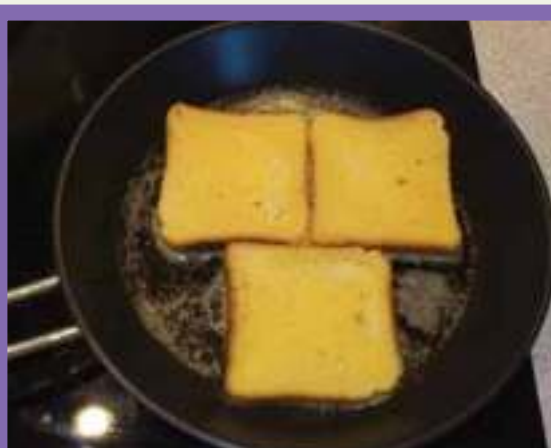
Resipi ya kwamiswa ya Mafora

Ditswaki kana ditsompelo

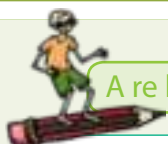
- Mae a 2
- Dilae di le 4 tse dikima tsa borotheo
- Maswana a tee a mabedi a jeme kana kgotlaomone
- $\frac{1}{4}$ ya kopi ya mašwi
- Tlopora letswai

Mokgwa

- ☐ Apaya dilae tsa borotheo, mme o di fetole fa di le borokwa kana phifadu.
- ☐ Tshasa ka jeme.
- ☐ Khurumetsa botlatse jwa pane e e sa ngapareleng ka oli.
- ☐ Tlhakanya mae le mašwi.
- ☐ Tsenya matlhakore a le mabedi a borotheo mo motswakong wa mašwi.

Letlha:

A re kwaleng

Batla gore ke didiriswa dife tse o ka di tlhokang fa o dira kwamiswa kgotsa thouseite ya Mafora.

Dira lenaneo la tsona. Jaanong tshwantshanya ditaelo tse di mo resiping le ditaelo tsa go tshameka MOKAPU.

Ditaelo tse pedi tse di tshwana jang?

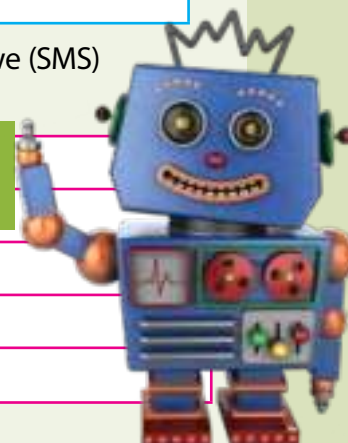
Ditaelo tse pedi tse di farologana jang?

Fa re neelana ka ditaelo go le gantsi re tshwanetse go dirisa mareo a setegeniki. Lebelela dipolelwana tse ka ga mogala wa letheke mme o tlhalosetse tsala ya gago gore di kaya eng.

tshupanako ya alamo		lenanedijo	
maatla a beterei a kwa tlase		teletso e e fositsweng	
khalentara		bogokaganyi	
nako ya go letsa		molaetsakhutshwe (SMS)	
tsenya nomoro ya sephiri		lotlolola	
molaetsantswe		kwala molaetsa	

Kwala ditaelo tsa go bolelela Robbie Robot ka moo a ka romelang molaetsakhutshwe (SMS) kgotsa ka moo a ka reetsang molaetsa wa lentswe ka teng.

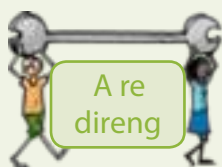
	Nna ke Robbie Robot mme ga ke itse sepe! Ke kopa thuso tsweetswee.

Tshaeno ya morutabana

Letlha

73

Dipolelotswako di na le madiri a fetang bongwe.

Thalela madiri mo dipolelong tse. Mme morago o kgaoganye polelotswako nngwe le nngwe ka dipolelwana di le pedi.

Mosimane o a tlhotsa ka gonne o utlwisitse leoto botlhoko.

Mosimane o a tlhotsa.

Mosimane o gobaditse leoto la gagwe.

Rose o jele dikuku di le tlhano ka gonne ke mosetsana yo o megagaru.

Morutabana o thusitse mosetsana yo o neng a sa tlhaloganye.

Ntšwa e ne e bogola ka gonne e ne e utlwa leratla.

Ke thusitse mmê go apaya mme morago ka teka tafole.

Ke dira tirogae ya me pele ke bogela (TV) thelebišene.

Tshaeno ya morutabana

Letlha

Matlhalosi a nako, mokgwa le felo

Ke mefuta efe e e farologaneng ya matlhalosi?

Jaaka o bone mo letlharetirong kgotsa papetlanatirong e e fetileng, matlhalosi a le mantsi a re bolelela gore re dire jang, ka mokgwa, leng le gore selo se diragala kwa kae. Ka mafoko a mangwe, a tlhalosa mokgwa, lefelo le nako ya tiragalo.

Lebelelang matlhalosi

Matlhalosi a mokgwa go le gantsi ga a na sebopego se se tsepameng. A ikemetse ka boona, mme a mangwe a bopiwa ka go simolola ka 'ka' go bo go latela letlhaodi.

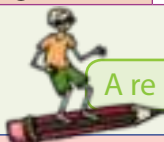
Ka + Letlhaodi

Letlhaodi	Letlhalosi	Letlhaodi	Letlhalosi
bonya	ka bonya	kelotlhoko	ka kelotlhoko
montle	sentle	bonako	ka bonako

Thulaganyo ya matlhalosi

Matlhalosi a araba dipotso jang, kwa kae, leng le goreng tiragalo e dirilwe.

Lediri	Mokgwa	Iefelo	Kgapetsakgapetsa	Nako	Lebaka
Nomsa o a thuma	ka mafolofolo	mo metsing	moso mongwe le mongwe	pele letsatsi le tlhaba	go nna o itekanetse
Ntate o a tsamaya	ka pejana	kwa lebenkeleng	bosigo bongwe le bongwe	pele ga dilalelo	go iponela go bona kuranta kana lokwalodikgang
O a kgweetsa	ka bonakwana	kwa tirong	moso mongwe le mongwe	pele ga sefitlholo	go nna mo nakong

A re kwaleng

Thalela letlhalosi mo polelong nngwe le nngwe mme o bue gore a le tlhalosa **mokgwa**, **felo** kgotsa **nako** ya **tiragatso**.

Mefuta ya matlhalosi
O buela kwa tlatse.
Re nna fa.
Re tsoga re ya kwa Durban kamoso.
O dira tirogae ya gagwe ka malatsi otlhe.
O tsamaya ka bonya ka gonne o utlwitise leoto la gagwe botlhoko.
Baopedi ba opela monate.
Kamoso mo mosong ba tlaa dira kwamisa kana thouseite ya Sefora.
Ga ke ise ke je nama.
Bana ba tshameka ka boitumelo kwa phakeng.
Ba tlile gae ka bese.
Ke a ja jaanong.
Maabane ke ne ke ile kwa toropong.
O ne a tshogile mme a buela ka bonako.

A re kwaleng

Thalela matlhalosi otlhe a John a a dirisitseng mo puong ya gagwe. Mme o sekeletse madiri a a tlhalosang.

Ke tshamekile motshameko o o gaisang wa kgwele ya dinao bosigo jwa maabane. Ke taboga ka bonako, ke tlhasela ka maatla mme ka nosa dino di le tharo bonolo thata. Ke ratile go nosa nno ya bone. Ke tshamekile bokgeleke thata gore mokatise a bo a re fa nka ikatisa go feta kgapetsakgapetsa ke ka kgona go nna naledi ya Bafana Bafana letsatsi lengwe. Babogedi ba ne ba goela kwa godimo nako le nako fa ke nosa.

Letsatsi lengwe ke tlaa nna motshameki wa kgwele ya dinao wa porofesenale, gongwe ke ka bo ka nna mokapotene wa Bafana Bafana!

A re kwaleng

Jaanong thalela matlhaodi otlhe a Amo a a dirisang mo puong ya gagwe.

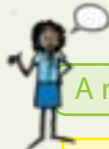

A o a itse gore ke seotlwana sefe se ke nang le sone? Ke na le segokgo se se nnye se se makatsang. Ke seotlwana se se botlhokwa! Gape se boikobo. Aubuti ene o batla katse e nnye e ntsho. Dikatsana di a lebega mme ke gopola gore segokgo se itumedisa thata. Se theko e tlatse go se fepa mme se sennye go se tshola kana go se rwala ke tsamaya le sona letsatsi lotlhe! Bangwe ba ditsala tsa me ba tshaba segokgo fela ga se kotsi. Segokgo sa me se kgatlhisa go gaisa diotlwana tsotlhe tse di lapisang! Fa ke gola ke batla go ithutela Suoloji (thutadiphologolo). Ke nagana gore dibopiwa tsa maoto a le maratara di a gakgamatsa.

A re kwaleng

Jaanong kwala tlhaloso ya motshameko o o tshamekileng kgotsa seotlwana se o nang le sona. Dirisa tlhaloso ya matlhaodi le mefuta e e farologaneng ya matlhalosi.

A re bueng

Lebelela setshwantsho mo tsebeng e mme le buisane gore o nagana gore sethangwa se bua ka ga eng. Buisana le morutwana-ka-wena.

❖ Batho ba ya jang kwa lefaufau?

❖ Batho ba, ba bidiwa eng?

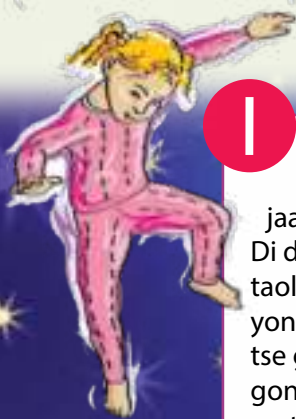
❖ Basutlhalefaufau ba apara eng fa ba tsamaya mo lefaufau?

❖ A o a itse gore ke ka ntlha ya eng ba apara diaparo tse di kgethegileng?

A re buiseng

Jaanong buisa ditaelo tsa go apara diaparo tsa lefaufau.

1

Sa ntlha basutlha-lefaufau ba apara sengwe se se lebegang jaaka diaparo tsa ka fa teng tse dileele. Di dirilwe ka ditshupu tsa rabara e e taologang e e rokeletsweng mo go yona. Metsi a tlaa tshologa ka ditshupu tse go tsidifatsa basutlhalefaufau ka gonne bolelo jwa mmele ga bo kgone go tswa kana go suta fa di tswaletswe mo sutung ya lefaufau.

2

Se se latelang motsamaya-lefaufau o goga halofo e e kwa tlatse ya sutu e e dirilweng ka karolo e le nngwe – dibutshu tse dikgolo tse di temekang di tshwaragane le borokgwe. Mo lefatsheng basutlhalefaufau ba tshwanetse go robala fa fatshe go tsena mo borukgweng. Mo lefaufau, ba ka relela ka fa gare ga tsona ba ntse ba kokobetse mo moweng o o fa gare.

3

Batsamayalefaufau ba kokobala mo moweng mme ba relele mo halofong e e kwa godimo ya disutu tsa bona. Halofo e e kwa godimo ke kgapetla e e thata e e nang le matsogo a a temekang. Ditlhogo tsa basutlhalefaufau di tlhagelela mo rennyeng ya mo molaleng, mo kokoro e golaganang teng, mme matsogo a tlaa tlhagelela mo dirennyeng tse pedi tsa metale mo ditlalafo di itshwareletseng teng. Karolo e ya sutu ya lefaufau e bokete thata mo lefatsheng. E neelana ka okosejene, metsi, difene le dibeteri (magala).

4

Fa balekane ba setsamayalefaufau ba le ka fa teng ga disutu tsa bona. (yo o tlaa nnang kana a nnang ka fa teng) o thusa go lotlelela mmogo karolo nngwe le nngwe ya sutu. Pele ba rwala kokoro, basutlhalefaufau ba rwala dikepese tse di nang le radio, segoagoe (sepikara) mo gare ga folepe ya tsebe le maekerofoounu tse di tlhagelelang fa pele ga melomo gore ba kgone go buisana le badirafofaneng botlhe.

5

Tsotlhe tse di tsaya diura di se kae. Kwa bofelong ba siametse go tsenya dikokoro le ditlelafo tse dikgolo tse di molebomaswe. Ba baakanya dikepese tsa bona le go ngapa dinko tsa bona la bofelo. Ba ka se kgone go dira dilo tse gape go fitlhelela ba fetsa tiro ya lefaufau.

6

Basutlhalefaufau ba ba ntseng ba thusa ba tlogela diloko tsa mowa mme ba tswale garetene. Mo disutung tsa bona tse di budulogileng, batsamayalefaufang ba le babedi ba batlile go tlatsa phatlha e nnye. Ba ema ba le bangwe botlalong kana lokong ya mowa metsotso e le mmalwa fa mowa o ntse o pompiwa gore o tswe. Ba kgona go utlwa ditsebe tsa bona di tlhotlhona fa ba emetse selekanyetsi sa kgatelelo go bontsha gore mowa o fedile.

7

La bofelo ba ka bula garetene mme ba tswale kwa lefaufang. Pele ba kokobala mo moweng, ba tshwanetse go gokelela diterata tse ditshesane mo gare ga disutu tsa bona le šatlele. Diterata tse di thusa basutlhalefaufau go tloga kana go suta mo šatleleng ya lefaufau.

8

Go kokobala mo lefaufang, batsamayalefaufang ba nna disathalaete tsa batho. Ba dikologa lefatshe! Ga ba tlhoke šatlele ya lefaufau, nakwana. Ka gonne disutu tsa bona tsa lefaufau di na le mowa o o lekaneng le maatla a beteri go ba tshola ba tshela diura di le supa. Go na gape le thobanyane ya dijo le kgetsana ya metsi mo kokorong nngwe le nngwe. Ba tsena mo phaposing ya morwalo wa šatlele. Se ke tulo e go bewang didiriswa tse ba di tlhokang fa ba dira kwa lefaufang, mo tulong e kgolo ya didiriswa. Ba ntsha didiriswa tse ba di tlhokang mme ba di kgwagetsa mo matsogong kgotsa mo matlhaleleng a bona kgotsa mo mathekeng. Go bereka ka sutu ya lefaufau ga go bonolo. Menwana ya bona, matsogo le diatla di a bofiwa ka gonne motsamao mongwe le mongwe o o diragalang o raya gore o kgorometsa kgatlanong le karolo ya sutu ya lefaufau ka fa gare. Fa e le nako ya go boelana kgotsa go kopana gape le badirafofaneng ka fa teng ga šatlele ya lefaufau, morago ga diura di le mmalwa ka kwa ntle, batsamayalefaufang ba kokobala kwa morago mo moweng o o lotleletsweng kana o o tswetsweng. Fela le fa ba lapile, ba emisa go leba la bofelo pono ya lefatshe le legodimo pele ba tswala mojako mo lefaufang le le kwa ntle.

(Motswedi: PIRLS 2006 Assessment framework and Specifications – athikele e ntshitswe mo go Risem, S & Okie, S. 1991.)

1. Athikele e e bua ka ga eng?

A	Goreng batsamayalefaufau ba dira ka dipara kana bobedibobedi
B	Šatlele ya lefaufau e ntse jang?
C	Goreng basutlhalefaufau ba dira ditiro tsa šatlele
D	Go ntse jang go dira kwa lefaufaung.

2. Ke lebaka lefe le le lengwe le le dirang gore basutlhalefaufau ba tswela kwa ntle ga sesutlhalefaufau.

A	Go baakanya
B	Go bona Lefatshe botoka
C	Go itsidifatsa
D	Go intsha bodutu

3. Goreng basutlhalefaufau gantsi ba tswela kwa ntle ka bobedi mo šatleleng kana koloing ya baeti.

A	Gore ba kgone go thusana
B	Gore ba kgone go nna sebaka
C	Gore ba se kgone go kokobala
D	Gore ga kgone go utlwa monate thata

4. Ditšhupu tsa rabara tse di fa tlatse ga sutu ya lefaufau di ba thusa jang?

A	Di ba thusa go bua le badirakepeng ba bangwe.
B	Di ba tlamela ka okosejene.
C	Di ba tshola ba bofeletswe mo šatleleng.
D	Di ba tshola ba tsidifetse.

5. Ke eng se se dirang gore basutlhalefaufau ba se ka ba kgona go fofa fa ba le kwa ntle ga šatlele?

A	Dipaki tsa dibeteri
B	Ditlhako tsa lefaufau
C	Megala e mesesane
D	Go tshwaragana ka matsogo

6. Kwala palo ya dikarolo tsa sutu ya lefaufau ka tatelano e mosutlhalefaufau a di bayang ka teng. Kwala dinomoro go tloga go 1 go fitlha go 4.

	Halofo ya bogodimo jwa sutu
	Kokoro
	Karolo e e kwa tlatse
	Diaparo tse di ka fa teng tsa rekere

Go ya ka athikele, pharologano e kgolo ke eng mo gare ga go nna mo šatleleng ya lefaufau le go nna mo lefatsheng?

Goreng basutlhalefaufau ba tshwanetse go apara disutu tsa lefaufau fa ba le kwa ntle ga šatlele? Neelana ka mabaka a le mabedi go tswa mo athikeleng.

Goreng go tsere basutlhalefaufau diura di le mmalwa go ipaakanyetsa go tswela kwa ntle kwa šatleleng ya lefaufau?

Letha:

Goreng bogodimo jwa mmele bo le botlhokwa go feta mo sutung ya lefaufau?

Goreng mokwadi a umaka gore basutlhalefaufau "ba ngapa dinko la bofelo" pele ba ya kwa lefaufaung?

Akanya gore o batla go nna mosutlhalefaufau. Kaya selo se le sengwe se o ka se ratang le selo se le sengwe se o ka se se rateng ka go nna mosutlhalefaufau.

Tlhalosa gore ke ka ntlha ya eng:

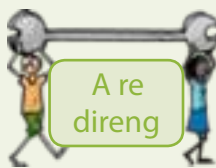
Se nka se ratang le goreng: Se nka se kang ka se rata le goreng:

A re kwaleng

Romelela balosika ba gago kgotsa ditsala diposekarata go tswa kwa lefaufaung o ba bolelele gore go ntse jang.

O bona jang gore motho o rata kgotsa ga a rate mongwe, kgotsa sengwe? Tsela nngwe ke ya go ba botsolotsa gore ba nagana eng ka ga motho kgotsa sengwe. Potsolotso e e tshwanang le eo e tshwanetse go ipaakanyetswa, e seng jalo re ka lebala gore ke dipotso dife tse re tshwanetseng go di botsa, kgotsa re ka botsa dipotso tse di fosagetseng. Ka jalo re tshwanetse go dira lenaneo la dipotso, tse re tlaa di dirisang ka nako ya dipotsolotso. Dirisa dipotso tse di fa tlatse go batlisisa gore tsala ya gago e akanya eng ka ga sekolo le gore ke eng se o eletsang go se fetola. Potso ya bofelo ya re "Mongwe". Fa ke fa o ka tlatsang potso nngwe le nngwe e o e ratang fela e le mo thutong e e tshwanang. Kopa ditsala di le lesome go araba dipotso tse ka **Ee** kgotsa **Nnyaya**.

Patlisiso ka ga go fetola thulaganyo ya sekolo

Tlatsa palo yotlhe ya matshwao

Tshwaya ee kgotsa khoroso mo go nnyaya mo kholomong e e fa thoko ga dipotso.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Palogotlhe ya ee	Palogotlhe ya nnyaya
1. Re tshwanetse go apara sengwe le sengwe se re se ratang go ya seko long, e seng fela yunifomo.												
2. Re tshwanetse go nna le tsa metshameko pele ga sekolo, fa go sa ntse go le tsiditsana, go na le thapama.												
3. Nako ya sekolo e tshwanetse go atolosiwa gore tirogae e se ka ya tlhokega.												
4. Dikolo tsa bong jo bo arogantsweng di botoka go na le tse di nang le basimane le basetsana.												
5. Bana ba tshwanetse go rerisiwa ka ga melawana ya sekolo.												
6. Tse dingwe												

Tlatsa maitemogelo a gago go tswa mo dipotsolotsong tse di mo theiboleng e e fa tlatse:

Theibole 1: Diphitlhelelo tsa patlisiso ya phetolo ya thulaganyo ya sekolo.

Tlatsa gore ke ditsala di le kae tse di dumelanang le polelo						
	Yunifomo e fedisiwe	Metshameko ya mo mesong	Katoloso ya matsatsi a sekolo	Sekolo sa bong jo bo tshwanang	Therisano ka ga melawana	Tse dingwe

A re kwaleng

Jaanong kwala raporoto kana pegelo ka ga maitemogelo a gago. O tshwanetse go kwala bonnyane dipolelo di le pedi ka ga nngwe le nngwe ya dipotso.

Potso 1: A ditsala tsa gago di dumetse gore ba tshwanetse go apara sengwe le sengwe se ba se ratang kwa sekolong?

Potso 2: Ditsala tsa gago di ne di akanya eng ka go nna le metshameko pele sekolo se simolola?

Potso 3: A ditsala tsa gago di dumetse gore letsatsi la sekolo le atolosiwe gore ba se ka ba dira tirogae?

Potso 4: A ditsala tsa gago di ne di rata bogolo bong jo bo tswakaneng (thuto e e kopanetsweng) dikolo kgotsa dikolo tsa bong bo bo tshwanang?

Potso 5: A ditsala tsa gago di dumetse gore barutwana ba rerisiwe ka melawana ya sekolo?

Potso 6: Ke dife dipotso "tse dingwe" tse o di boditseng?

Ditsala tsa gago di ne tsa akanya eng ka ga potso e o e boditseng fa godimo?

Jaanong o lemogile gore batho ba naganang ka selo se, ke diphetogo dife tse o naganang gore di diriwe mo thulaganyong ya sekolo?

A re buiseng

Re batho botlhe ba lefatshe. Re tshela gotlhe, mo metseng e megolo e e pitlaganeng le mo ditoropong tse dinnye. Re tshela mo dinageng tse di sephaphathi tse di tlhokang ditlhare, tse di tshweu tse di boswagapetla le mo dikgweng tse ditala tse di mogote. Re tshela mo dikakeng, mo matlhakoreng a dithaba, le mo ditlhakatlhakeng mo mawatleng.

Re na le mebala e e farologaneng. Bangwe ba rona re na le letlalo le le bothitho le lesetlhana le le tshwanang le marang a letsatsi mo santeng kgotsa mo motlhabeng. Bangwe ba rona ba na le letlalo le le borokwa kgotsa le le phifadu jaaka tšhokoletete. Bangwe ba rona ba na le letlalo la mmala o o pinki wa loapi mo mosong. Bangwe ba rona ba na le letlalo le le nang le bohobidu. Matlho a rona le meriri le yona e na le mebala e e farologaneng. Re na le matlho a a botala jwa legodimo, borokwa, kwebu kgotsa a matala. Meriri ya rona e bolonto kgotsa borokwa kgotsa khibidu kgotsa ntsho. E ka tlhamalala kgotsa ya ikgara kgotsa ya nna dikgobe.

Re tla ka dipopego tsotlhe le bogolo. Bangwe ba rona re baleele ba bangwe ba bakhutshwane. Bangwe ba rona re bakima ba bangwe ba bakima. Re na le ditsela tse dintsi tse di farologaneng tsa botshelo, ditumelo le ditlwaelo tse dintsi tse di farologaneng. Re rata dijo tsa mefuta e e farologaneng, re aga matlo a rona ka ditsela tse dintsi tse di farologaneng. Re ditokololo kana maloko mo masikeng a le mantsi, ditlhopha, morafe le setšhaba.

Fela re tshwana ka ditsela di le dintsi tse di botlhokwa. Botlhe re tlhoka dijo go ja.

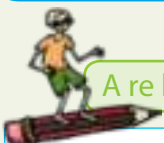
Rotlhe re batla go sireletsega, go iketla le go itumela.

Botlhe re batla lerato le botsalano. Rotlhe re rata dilo tse dintle.

Rotlhe re ditokololo tsa lesika le le lengwe le legolo – lesika la botho la dimilione di le 7 tsa batho. Botlhe re na le badimo ba le bangwe. Ee, rotlhe re batho mo polaneteng ya lefatshe, rotlhe re simolotse fa, mo Aforikaborwa.

(Motswedi: World book: Childcraft, vol 8:7)

A re kwaleng

Mokwadi o umakile mefuta e le supa ya mafelo a a farologaneng mo batho ba nnang teng. Dira lenaneo la ona.

Umaka ditsela di le nne tse mokwadi a reng batho ba farologane ka tsona.

Ke ka ditsela dife mo rotlhe re tshwanang?

Rotlhe re tshela mo polaneteng e go tweng lefatshe

A re buiseng

Batho botlhe ba tlhoka dijo, diaparo le tshireletso go tshela. Fela ga re je mefuta e tshwanang ya dijo. Ga re apare mefuta e e tshwanang ya diaparo. Le fa e le go tshela mo mefuteng e e tshwanang ya matlo. Masika a rona le ona a farologane.

Chloe ke le Esekimo. O na le dingwaga di le 12. O tshela kwa bokone jwa Canada. Ene le lesika la gagwe ba tshela kwa letlhakoreng le le tsididi thata la lefatshe mme ba apara diaparo tse di dirilweng ka letlalo la diphologolo go ba thutafatsa. Ba ja mafura a leruarua le senonnori (bera) le nama ya lenyibi kana sili. Mafura a a itekanetseng mo dijong tse a thusa go tshola mebele ya tsona e le bothitho. Mo dinakong tse di fetileng. Maesekimo a nna mo ditenteng tsa semathane tse di dirilweng ka matlalo a diphologolo. Gompieno ba nna mo matlong a a goteditsweng.

John o nna kwa Engelane. Le eneo na le dingwaga di le 13. O ntse a tsena sekolo go simolola fa a ne a le dingwaga di le 3. O rata go ja tlhapi le ditshipisi. O apara yunifomo ya gagwe ya sekolo a bo a tsamaya ka baesekele ya gagwe ka selemo. O tlhakannngwa tlhogo ke kgwele ya dinao.

Ruta o nna kwa Iseraele, mo Kibutzung, se e leng mofuta wa polase. Ruta o na le dingwaga di le 11. Kwa Kibutzung batsadi le bana ga ba nne mmogo. Batsadi ba nna kwa ntlong ya bagolo mme bana bona ba nna kwa ntlong ya bana. Ruta o tsena sekolo kwa polaseng mme o ja dijo tsa motshegare kwa sekolong.

Adi wa dingwaga di le lesometharo o nna kwa Malaysia kwa motseng. Kwa motseng go na le ntlo e le nngwe fela. E bidiwa ntlo e telele mme e ka neela masika a le mantsi a a kana ka 50 matlo. Lesika le tlhophla tlhogo ya ntlo ya bona e kgolo.

Kwi o na le dingwaga di le 7. O nna kwa sekakeng kwa Botswana. Ke wa morafe wa Basarwa. Rraagwe o tsoma diphologolo tsa naga gore ba je. Kwi o tla ya kwa sekolong sa hosetele fa a godile. Jaanong o ithuta hisetori ya gagwe ka dipina le dikgang tse balelana ba mmolelelang tsona.

Kofi wa dingwaga di le lesome le bonngwe o tswa kwa lefatsheng la Ghana. O nna kwa mokhukhung le mmaagwe mmamogoloagwe. Mo legaeng le, Kofi o bitsa bomme botlhe ba "mme" le bana botlhe ke boabuti le boausi ba gagwe.

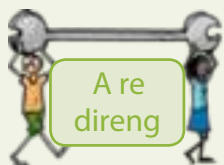

A re kwaleng

Tlatsa theibole e e latelang, o dirise tshedimosetso e e tswang mo thalosong e o ntseng o buisa ka yona.

Leina le dingwaga	Naga	Setso sa gagwe

Dikontinente di le supa

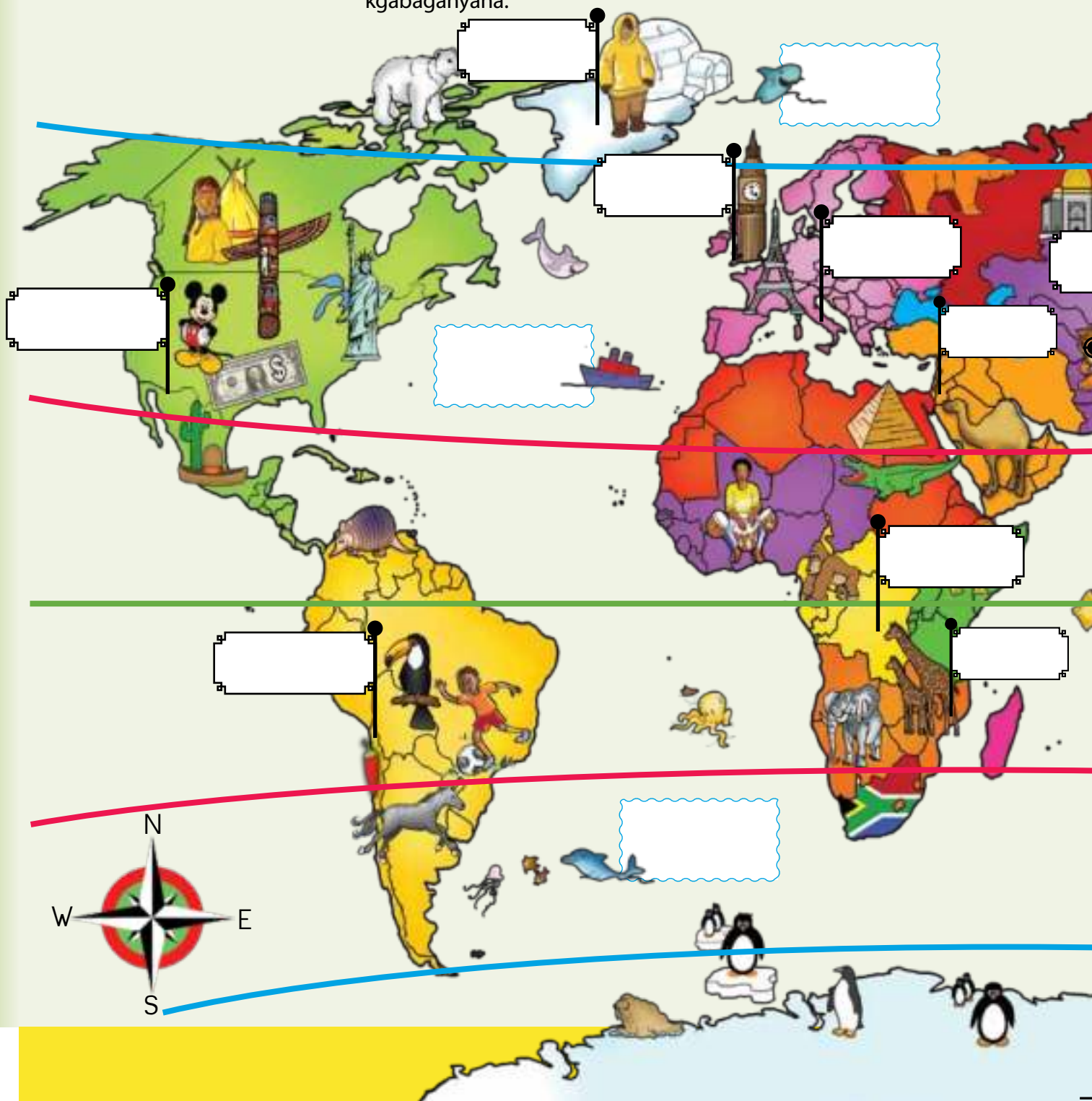
A re
direng

Lebelela mmepe kwa morago ga bukatiro e mme o tlatse maina a dikontinente di le supa le mawatle a magolo.

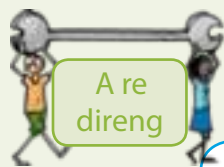

A re buiseng

Mela ya latitšhuti le ya lonkitšhuti e e bontshitsweng mo mmepeng ke mela e e akanngwang e re e dirisang go bona mafelo a mo lefatsheng. Mela ya latitšhuti e tswa kwa botlhaba go ya kwa bophirima (kgotsa molema go ya kwa mojang), mme mela ya lonkitšhuti e tswa kwa ntlheng ya leboa go ya go ntlheng ya borwa (kwa godimo go ya kwa tlatse). Ka jalo di a kgabaganyana.

Letha:

Tshwaya mmepe o dirisa tshedimosetso e e latelang:

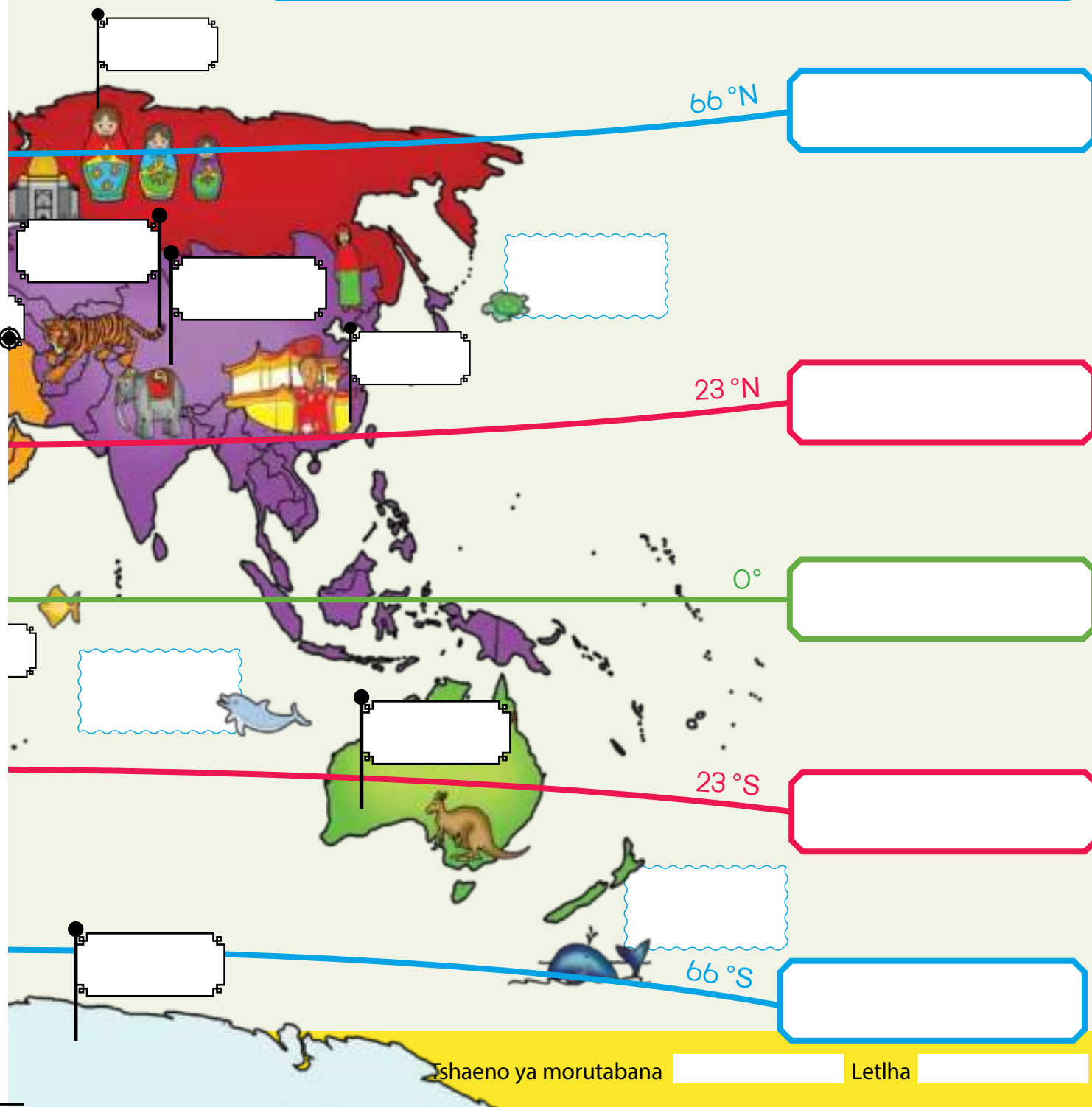
Ikhweita ke mola kakanngwa o o dikologang bogare jwa lefatshe.

Boboatsatsi jwa khensa ke 23° bokone jwa mogarafatshe (ikhweita).

Boboatsatsi jwa khephorikhone ke 23° ya borwa jwa mogarafatshe (ikhweita).

Sediko sa Akethika 66° mo tlhogong, borwa jwa mogarafatshe (ikhweita).

Sediko sa Anthakatika ke 66° borwa jwa ikhweita.

Tshaeno ya morutabana

Letha

Fetsa

29

Neela leina la naga e e kwa ntlheng ya borwa jwa Aforika.

30

Ke tlou efe e e nang le ditsebe tse dinnye: ya Intia, kgotsa ya Aforika?

31

Ke lewatle lefe le o tshwanetseng go le tshela fa o tsamaya ka sekepe go tswa kwa Aforikaborwa go ya kwa Australia?

32

Goreng Somalia e bidiwa lonaka lwa Aforika?

28

Legae la "Mickey Mouse" le kwa kae?

27

O akanya eng? A diphenkwine di tshela fela kwa Anthakatika?

26

Kwa Amerikaborwa go na le dinaga di le kae?

25

Kwa Aforikaborwa go na le dinaga di le kae?

24

Lewatle la Atlelantika le la Intia a kopana kae?

23

Kwa Yuropa go dirisiwa madi afe thata?

22

Goreng Pholabera e sa gatselwwe? Ke goreng diphenkwine di sa gatsele?

21

Bona ikeluu kwa Greenland. E agilwe ka eng?

20

A o ka bontsha gore Botlhabatsatsi bo kwa kae?

19

A o ka bontsha gore Bokone bo kwa kae?

18

Ke lewatle lefe le o tshwanetseng go le tlola ka sekepe go ya kwa Amerikaborwa?

17

A o ka bontsha gore Borwa bo kwa kae?

Letlha:

Tshameka motshameko o le tsala. Dikolosa ledi. Tlhogo o tsamaya dikgato di le pedi. Mogatla o tsamaya kgato e le nngwe kwa pele. Lebelela mmepe go bona dikarabo.

1

O nna kwa nageng efe?

2

Neela leina la naga e le nngwe mo Aforikaborwa.

3

Kwa Tšhaena ba bua puo efe?

4

Neela maina a le mabedi a diphologolo tsa kwa Australia

16

A o ka re bontsha gore Bophirima bo kwa kae?

15

Ke naga efe e kgolokgolo mo lefatsheng ka baagi?

14

Ke naga efe e kgolokgolo mo lefatsheng ka boalo?

13

Motsemogolo wa Namibia ke ofe?

12

Motsemogolo wa Brazile ke ofe?

5

Ba bua puo efe kwa Australia

6

Re ka fitlhela kae Tora ya Eiffel?

7

Neela leina la phologolo e le nngwe ya tse tlhano tse dikgolo mo Aforika.

8

O ka bona kae diphiramiti?

9

Kwa USA ba dirisa madi afe?

10

Nonyane ya naga ya Aforikaborwa ke efe?

11

Motsemogolo wa USA ke ofe?

O tlike go dira dipatlisiso tse dintsi ka bowena.

Mo Aforikaborwa go na le ditso le ditumelo tse di farologaneng di le dintsi. Botsolotsa mongwe wa tumelo e e farologaneng le ya gago. Botsa motho dipotso tse di mo theiboleng e e fa tlatse, mme o tlatse dikarabo mo kholomong e e mo letsogong la moja.

Tumelo e obamela mang?	
Kobamelo e diragalela kwa kae?	
Batho ba ya kobamelong ga kae?	
Ke meletlo efe ya sedumedi kgotsa, meletlo le ditirelo tse ba nnang le tsona?	
Batho ba apara jang fa ba keteka moletlo o?	
A borre le bomme ba obamela mmogo?	

Tlhopha naga e le nngwe mme o ithute thata ka ga yone ka go batla dikarabo tsa dipotso tse.

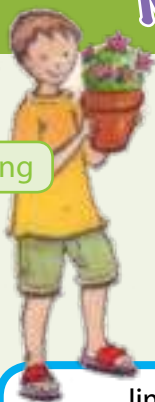
Naga e kwa kae – kwa kontinenteng efe? Dira letshwao mo nageng mo mmepeng wa gago.	
Neela dingwe tsa dingwao tsa naga eo?	
Ke tshedimosetso efe e nngwe e o e boneng e e itumedisang?	

Letlha:

Matlhalosi a maemo

A re kwaleng

Jim

Jabu

Ajay

Feleletsa dipapiso tse

Jimi o na le malomo a **mantsi**.

Borokgwe jwa ga Jimi bo **boleele**.

Jabu o na le malomo a .

Borokgwe jwa ga Jabu bo .

Ajay o na le malomo a .

Borokgwe jwa ga Ajay bo .

Bongsi

Pam

Devi

Bongsi o **moleele**.

Bongsi o na le buka e **kgolo**.

Pam o .

Buka ya ga Pam e .

Devi ke ene yo .

Buka ya Devi ke e .

Ke madi a **mannye**.

Molemo o **bosula**.

O na le madi a .

Molemo o utlwa o le .

O na le madi a .

Molomo o utlwala o .

A ke mangwe a matlhaodi a o tshwanetseng go a gopola.

maswe

maswenyana

maswemaswe

mokima

mokimanyana

mokimakima

nnye

nnyenyane

nnyennye

ntsi

ntsinyana

ntsintsi

A re buiseng

DIKGANG TSA BANA

Mosimane wa sekolo (9)

15 Phatwe 2015

"MAROPENG (Cradle of Humankind) Aforikaborwa – Matthew Berger wa dingwaga di le robongwe a taboga fa morago ga ntšwa ya gagwe, Tau, mo gare ga tlhaga e telele kwa maropeng mo mosong o o itumedisang. A kgopiwa ke legong a wela thibololo ya thutamarope e kgolo. "Rra ke bone masalela a marapo". Matthew a goa rraagwe, Ngaka Lee Berger, yo o neng a ntse a batla marapo a badimo ba rona ba bogologolo dingwaga di le 20.

Matthew yo monnye o tshwere masaledi a mosimane yo boleele jwa dimetara di le 1,27, yo o neng a le mogolwane ka dingwaga e le mmalwa mo go Matthews fa a tlhokafala. Fa Ngaka Berger a ya go batlisisa gore ke ka ntlha ya eng Matthew a ne a mmita, o ne a gakgamala go bona morwawe a tshotse lerapo la legetla la motho.

"Ke ne ke sa dumele! Ke ne ka tshwarwa ke sedidi," Ngaka Berger a rialo morago ga nakwana. "Mme ke batlile go swa [ka ntlha ya kgakgamalo]."

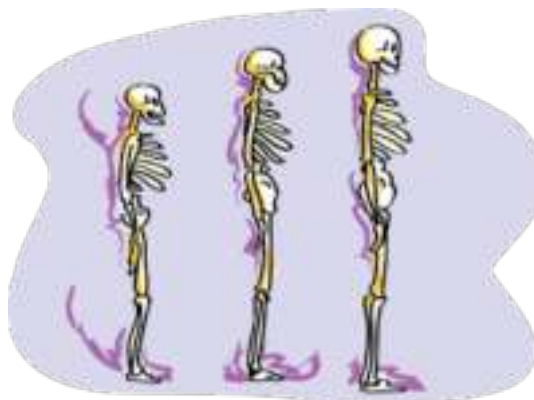
Ngaka Berger le babatlisisi ba bangwe go tswa

kwa Yunibesithing ya Witwatersrand mo Johannesburg kwa Gauteng go tloga nako eo ba bone bontsi jwa letlhotlholo la marapo a mosimane, mmogo le legata. Ba nagana gore go a kgonega gore ene le balelapa ba ne ba batla metsi mme diphologolo tse di neng di ba tsoma tsa ba gapeletsa mo lengopeng, ba wela kwa tlatse mo šafong ya boteng jwa dimetara di le 30 go ya go 45, mme ba swela teng.

Ngaka Berger le lekoko la banetetshi ba rile masalela a marapo a bontsha gore mosimane e ne e le losika lwa setho. Dihominitse ke bagologolo ba batho le balosika ba bangwe.

Banetetshi ba e teile losika lo lwa setho leina la Sediba (ke lefoko la Setswana le le rayang motswedi wa metsi) masalela a tsamaya a tlhamaletse ka maoto a malelele a ntse a palama ditlhare. A ne a na le meno a a tshwanang le a mannye le ditebego tsa sefatlhego sa motho wa segompieno, fela maoto e ne e le a segologolo, boboko bona bo le bonnye thata. Dithuto tsa banetetshi di bontsha gore losika lwa setho lo tshedile dingwaga di le dimilione di le 1,78 go fitlha go dimilione di le 1,95 tse di fetileng.

Re dirisa
masakana a
khutlone [jaaka
a] fa re oketsa
mafoko go
feleletsa se batho
ba se buileng

Letha:

A re kwaleng

Mosimane le ntšwa ya gagwe ba ribolotse eng?

Re itse jang gore rraagwe o ne a gakgametse? Goreng a ne a gakgametse?

Masalela ke eng?

Sediba se kaya eng? O akanya gore masalela a, a ka tswa a bidiwa Sediba ka ntlha ya eng?

Losika lwa Sediba lo tshwana le batho jang?

Ke ka mekgwa efe e losika lwa Sediba lo farologanang le batho ka gona?

Akanya o le dingwaga di le robongwe o le Matthew Berger. Kwala diteng tsa bukatsatsi ka se se diragetseng mo letsatsing leo.

Bukatsatsi e e rategang

Letha:

Gompiano ke ne ke tsamaya le ntšwa, Tau

Re tshela mo polaneteng e e fetogang kgapetsakgapetsa. Ka dinako dingwe diphetogo di pateletswa ke tlholego jaaka thoromo ya lefatshe le metsamao ya mawatle. Mme gona ditshenyego tse dingwe di bakwa ke batho, ka ntlha ya kgotlelo ya dinoka le mawatle le tshenygo ya dikgwa tsa pula. Diphetogo tsotlhe tse di baka gore re lathegelwe ke dilo dingwe tse bana ba rona ba se kitlang ba di bona, jaaka dipula tsa dikgwa kgotsa diphologolo tsa metlholo jaaka nkwe ya kwa Bengal, e e nyelelang.

Re tshwanetse go sireleletsa ngwaoboswa ya rona losika le le tlang – bana le dikokomane tsa gago.

Setsha sa ngwaoboswa ke eng?

Mokgatlho wa Thuto le Saense wa Dinaga tse di Kopaneng (UNESCO) o kopile batho go bua gore ke setsha sefe mo lefatsheng la bone se se botlhokwa gore ba kgone go se sireletsa. UNESCO e ne ya di sekaseka, mme fa ditsha di le botlhokwa, UNESCO e di tlagisa jaaka ditsha tsa ngwaoboswa ya lefatshe. Robben Island ke nngwe ya tsona. Setsha se sengwe gape se se botlhokwa ke Maropeng, Cradle of Humankind, kwa borrasaense ba reng motho wa ntlha o tswa teng.

Goreng setsha se se le botlhokwa?

Masalela (difosele) a ne a fitlhelwa kwa magageng mo setsheng se se mo molelwane wa Gauteng le Bokonebophirima (North West) gaufi le toropo ya Krugersdorp. Go dumelwa gore tse ke matlhotlholo a dikabatho tsa ntlha go tshela mo lefatsheng.

Difosele kana Masalela a bonwe jang?

Banetetshi ba simolotse go epa masalela a mebele ya pele ga hisetori ka bo1890, fa baepi ba ba neng ba batla gauta ba re ba ne ba bona masalela a le mantsi ka fa tlatse ga lefatshe. Banetetshi ba fitlhetse masalela a matlhotlholo (dikelethone) a dikabatho tse di neng di tshela mo lefatsheng dimilione tsa dingwaga tse di fetileng.

Letha:

google

Setsha sa ngwaoboswa ke eng?

Batlisisa

Ka 1947, Ngaka Robert Broom o bone legata la mosadi, sekamotho sa pele ga hisetori se se bidiwang Plesianthropustransvaalensis kwa dikgageng tsa Sterkfontein. Batho ba ne ba fitlhela gore leina le le thata go le gopola, ka jalo ba naya legata leina la matlhaletso la: Mme Ples.

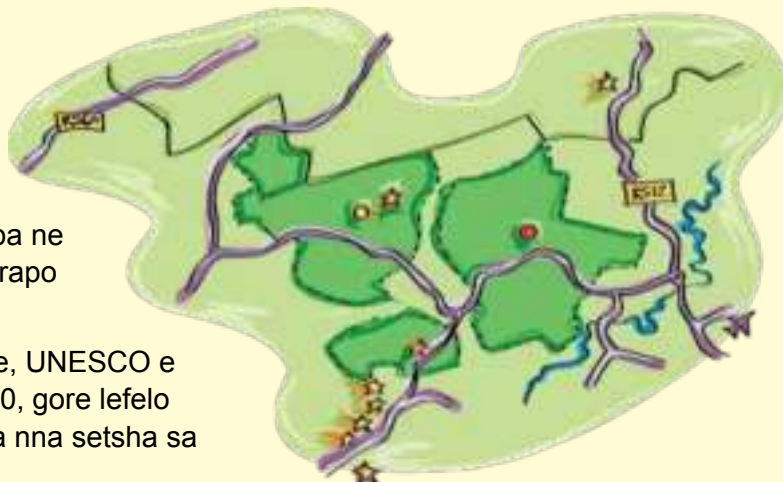
O tshetse leng?

Mme Ples o tshetse dingwaga di le dimilione tse di fetileng, pele molelo o ribololwa kgotsa didirisiwa tsa ntlha tsa tshipi di ka dirwa. Banetetshi ba dumela gore dihominitse e ne e le borraagwemogolo ba batho ba segompiano le gore lotso lwa batho lo simolotse mo tikologong e. Ke ka moo le bidiwang Maropeng (*Cradle of the Humankind*).

Ke eng gape bosupi bo re bo tshwereng ba motho wa ntlha yo o tswang kwa Aforika?

Ka ngwaga wa 1995 monetetshi yo mongwe gape, Ronald Clarke, o ne a ribolola masalela a mangwe a dihominitse mo tulong eo. Letlhotlholo le ne la bidiwa Leotwana (Little Foot) kgotsa leotonyana, ka gonne fa banetetshi ba ne ba epa letlhotlholo, ba bone pele marapo a maoto.

Ka ntlha ya botlhokwa jwa thibololo e, UNESCO e ne ya bolela mo pepeneneng ka 2000, gore lefelo le le dikaganyeditseng dikgaga e tlaa nna setsha sa lefatshe sa ngwaoboswa.

A re kwaleng

Buisanang ka dipotso tse le molekane wa gago, mme o kwale dikarabo mo diphathheng tse di filweng.

Setsha sa ngwaoboswa ke eng?

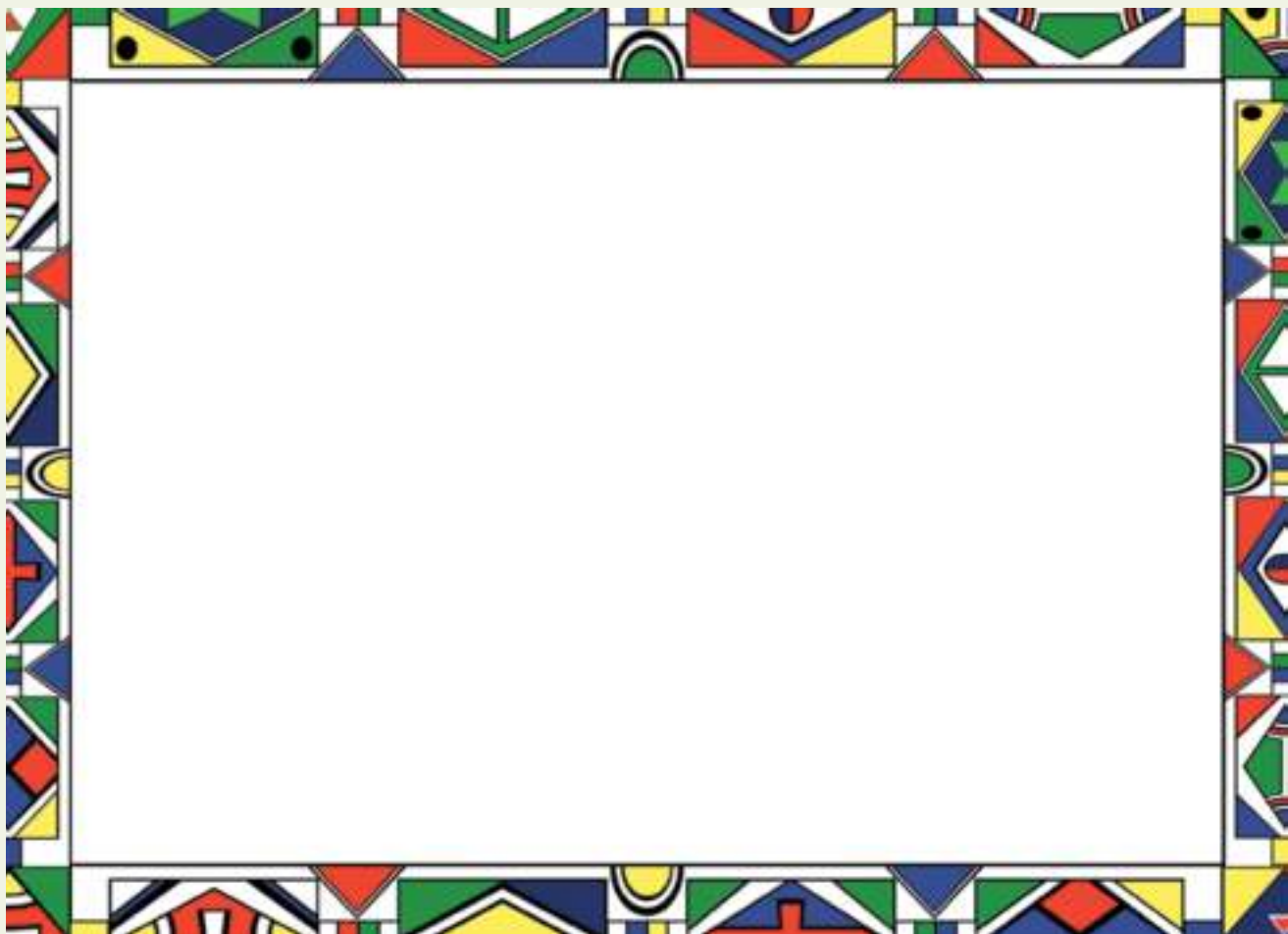
Ke goreng **Maropeng** a le botlhokwa jaana mo go rona jaaka Maaforikaborwa?

A re kwaleng

Buisa gape athikele ya lokwalodikgang e e ka ga Matthew Berger le pegelo ya inthanete e e ka ga Maropeng (Cradle of Humankind) mme o dire phousetara go phasalatsa **Setsha sa Lefatshe sa ngwaoboswa sa Maropeng**.

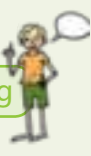
Dira phousetara. Phousetara ya gago e dire gore batho ba batle go etela Maropeng.

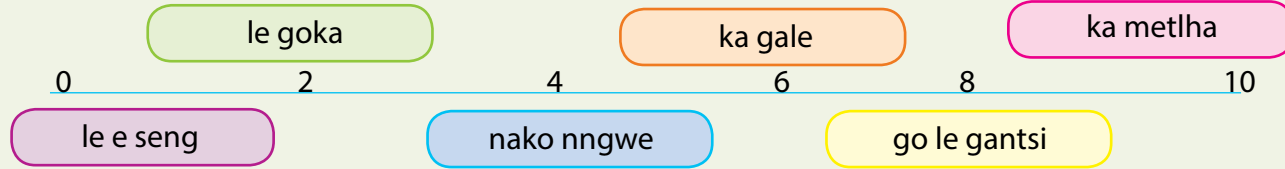
Go gongwe ka ga puo ...

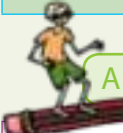
A re bueng

Tlotla le molekane wa gago ka ga matlhalosi a kgapetsakgapetsa. Buang ka moo le dirang dilo kgabetsapgapetsa ka teng. Dira dipolelo tse di bontshang gore nngwe le nngwe e kaya eng. Morago o kwale dipolelo tsa gago mo theiboleng e e fa tlatse.

Gangwe	Se ke se dirang
ka metlha	
go le gantsi	
ka gale	
nako nngwe	
le e seng	
le goka	

A re kwaleng

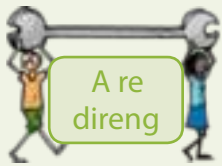
Kwala dipolelo go tthalosa tiriso ya matlhalosi a kgapetsakgapetsa.

Mo mosong ka metlha ke
Motshegare mongwe le mongwe ke
Mo mafelong a dibeke ka gale ke
Bosigo go le gantsi ke
Mo malatsing a boikhutso jwa sekolo ke aga ke
Ka metlha ka letsatsi la me la botsalo ke
Ka Lamatlhatso bosigo gantsi ke
Mariga ga nke ke

Bokaopedi

Nngwe le nngwe ya dipolelo tse pedi tse na le di bokaokao kana bokaopedi. Dira le tsala le batle gore di kaya eng. Thala setshwantsho go bontsha bokaopedi bongwe le bongwe.

Lekgarebe le biditse monna ka sekgele.	

A re
direng

Gagola tsebe e e lebaganeng mme o e mene go dira bukana ya dikarata tsa Z. Tlhama bukana go bapatsa lefelo la Maropeng.

O tlaa tshwanelwa ke go buisa mafaratlhatlha a tsebe ya webosaete go kokoanya tshedimosetso. Tsebe ya gago ya ntlha e tshwanetse go bontsha gore setsha se kwa kae le sekapolelo kgotsa moano o o ngokang maikutlo a mmuisi. Mo ditsebeng dingwe le dingwe tse dingwe thala ditshwantsho mme o kwale tlhaloso ya se ba tlaa se bonang.

Gakologelwa go tsenyeletsa:

- aterese ya setsha,
- dituelo tsa go tsena
- ditaello ka kakaretso.

Kgabisa tsebe ya ntlha ya buka.

1

Kwala tshedimosetso e e maleba.

2

Kwala tshedimosetso e e maleba.

3

Kwala tshedimosetso e e maleba.

4

Kwala tshedimosetso e e maleba.

5

Neelana ka dintlha tsa kgolagano ka botlalo le aterese.

6

TSEBE E E KWA PELE: Menela kwa pele.

1

TSEBE E E KWA MORAGO: tebang le tshedimosetso ya kakaretso
e tshwana le nomore ya mogala, aterese le aterese ya imeile.

6

5

2

3

4

Thitokgang 8: Botsalano le go tlhokomela

Kgweditsharo 4: Dibeke 5 - 8

Dibeke 5 - 6: Nako ya dikgang

113 Selalome sa laeborari 102

Buisa diteng tsa kanelo.
Tlotla dipotso ka ga setlhangwa.

114 Ke mang yo o jang dibuka tsa rona? 104

Buisa setlhangwa sa kanelo.
Tlotla ka ga bokhutlo jo bo farologaneng jwa kgang.
Tlhama motshameko ka ga bokhutlo jwa kgang le go o diragatsa.
Kwala bokhutlo jo bo gaisang jwa kgang.

115 Dibeke tsa Dibuka 106

Araba dipotso ka ga setlhangwa sa Beke ya dibuka.
Kwala diteng tsa sa bukatsatsi tse di tlhalosang kgang.
Kwala dipolelo o dirisa mokgwa wa kganetso.

116 Kwala kgang ya gago 108

Dirisa mmepe wa tlhaloganyo go rulaganya go kwala kgang o tsepamisitse mogopolo mo baanelweng, polotong, maitshetlegong le ditiragalong.

117 Bana ba ya kampeng 110

Buisa setlhangwa sa kanelo.
Lemoga makaelagongwe mo setlhangweng.

118 Maiteko a kwa nageng 112

Araba dipotso ka ga kgang e e mo papetlanatirong e e fetileng.
Golaganya dipolelo go bontsha go nyalana ga ditiragalo.
Kopanya dipolelo o dirisa makopanyi.
Kwala temana e e tlhalosang ka ga maitemogelo a kwa sekgweng.

119 Go fufala ga go a nthibela ka gope 114

Buisa bayokerafi.
Tlhomaganya ditiragalo tse di builweng mo bayokerafing.
Kwala leina la gago o dirisa tshate ya ditlhaka tsa alefabete ya boreili.

120 A re lebeleleeng puo 116

Golaganya madiri le ditshwantsho tse di nepagetseng.
Lemoga madiri le matlhalosi mo dipolelong.
Tlotla ka bokaokao mo sekapuong.

Dibeke 7 - 8: Maboko a bana

121 Makhabithi, katse ya metlholo 118

Buisa leboko.
Diragatsa leboko jaaka motshameko.
Lemoga mafoko a a rumang mo lebokong.
Batla mafoko mo thanoding le go kwala bokaajwa ona.

122 Go akanya ka ga katse ya metlholo 120

Buisetsa leboko kwa godimo.
Tlhalosa katse.
Araba dipotso ka ga leboko.
Kwala dipotso ka ga leboko.
Ikwalela leboko ka ga phologolo e e botlhale.

123 Mogagolwane o Mohibitswana 122

Buisa leboko.
Araba dipotso ka ga leboko.
Tlhama motshameko ka ga leboko.

124 Dilimeriki kgotsa maboko a melametlhano 124

Buisa maboko a melametlhano (dilimeriki).
Araba dipotso ka ga dilimeriki.
Ikwalela dilimeriki tsa bona.

125 A re itumediseng ka maboko 126

Naya dikao tsa tshwantshanyo, tshwantshiso, poeletsomodumo, poeletso ya ditumammogo, maetsisi, poeletsomodumo ya ditumanosi le pheteletso.

126 Ke Ngwaga o Mošwa 128

Buisa leboko.
Araba dipotso ka ga leboko.
Tlhalosa dilo tse ba di ithutileng ba bo ba di kgona mo ngwageng.
Tlhalosa dithulaganyo tsa bona tsa ngwaga o o tlang.

A re buiseng

"Beke ya dibuka e gaufi!" ga bua Mme Maharaj. Tumi le botlhe mo phaposing ba ne ba dutse ba itumetse. Beke ya dibuka e ne e kaya dikgaisano le go jela nala kwa laeboraring e e mo toropong le dikgang tse dintsi.

"Monongwaga thitokgang ya beke ya dibuka ke ka ga diphologolo tse di tlhaga," ga bua Mme Maharaj. "Ka jalo re ya go thala diphousetara re bo re kwala dikgang ka ga diphologolo tse di mo kotsing e bile di ka nna tsa nyelela. O a gakologelwa gore re buile ka ga tsona mo dibeke tse di fetileng." Dingwe tsa ditshwantsho tse di neng di pegilwe mo leboteng.

"Dingwe tsa diphologolo di mo kotsing gonne batho ba di tsomela boboa jwa tsona," ga bua Tumi, yo go le gantsi a itseng dilo tsotlhe. "Mme nako nngwe di swa ka gobo di sa kgone go bona dilo tse di siameng go ka di ja."

"O bua nnete, Tumi," ga bua Mme Maharaj. "Ka jalo, bana," a tswelela pele, "simololang go akanya ka ga diphousetara tsa lona le dikgang tsa lona ka ga mefuta e ya diphologolo."

Bangwe mo phaposing ba ne ba tshwantsha dipanda le dibera. Bangwe ba thala ditshukudu le mangau. Bangwe ba thala dodo le kwaga ya Aforikaborwa. Mme bontsi jwa bona – gammogo leTumi – ba ne ba kwala ka ga kgogomodumo, mme ba tlhophile e e kgethegileng. E seng fela kgogomodumo ya motsofe, mme ya bo e kgethegile thata. Ba kwala ka ga ikuwantone, eo ba ithutileng ka ga yona mo beke e fetileng.

Tumi a gakologelwa setshwantsho sa selalome sentle thata. Se ne se na le maoto a mabedi a kwa pele le mogatla o mokhutshwane o **mokima** thata. Mo dinaong tsa yona go ne go le dikgonope tse tlhano. E ne e le menwana e metlhano mo letsogong lengwe le lengwe le kgonope o o bogale e bile o ka re mogatla. Mo leotong ga bo go le menwana ya maoto e le metlhano. E ne e na le menwana e metlhano mo seatleng sengwe le sengwe le kgonope o o bogale, o ka re lenaka. Ikuwanotone e ja dijalo – le sengwe le sengwe se se dirilweng ka dijalo.

Pele o buisa

- Lebelela ditshwantsho le ditlhogo mme o leke go bonela pele gore sethangwa se tlaa nna ka ga eng.
- Okola tsebe go bona gore o ya go buisa ka ga eng.

Fa o buisa

- Bapisa dipolelopele tsa gago le se o se buisag.
- Fa o sa tlhaloganye karolo, e buise gape ka iketlo. E buisetse kwa godimo.

Mafoko a mašwa

Dikolo tsotlhe mo morafeng di nnile le seabe mo bekeng ya dibuka ya Laeborari ya mo toropong. Bana ba feditse dibeke di le mmalwa ba thala le go penta diphousetara tse di neng di tlaa bo di romelwa kwa laeboraring.

Fa letsatsi la gore diphousetara le dikgang di bontshiwe kwa laeboraring le tla, phaposi ya ga Tumi ya tlala mo beseng ya sekolo mme ba tsamaya. E ne e le letsatsi le le tsididi la mariga mme phefo e ne e foka. Fa ba goroga, selo sa ntlha se bana ba se dirileng e ne ya nna go batla diphousetara.

"Ya me ke e!" ga bua Tumi. E ne e bontsha kgogomodumo e e nyenyang ka lelomo le lekelela mo molomong wa yona, go bontsha gore e ne e le mofuta wa kgogomodumo e e jang dijalo.

"Kgang ya me ka ga pholabera ke e!" ga bua Anna.

"Le se ke se kwadileng ka ga tshukudu ke se!" ga bua Thami a le motlotlo.

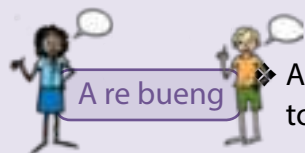
Fa bana botlhe ba sena go goroga, Mme Motha, molaeborari, a re, "Ke le tsholetse dikgang tse di gakgamatsang."

Ka jalo bana ba dula fa fatshe mo bodilong, mme ba maketse gore kgang e e gakgamatsang ke efe. Morago lebatlala bulega mme ga tsena pholabera e apere onorobaki e ntle ya dibata, e setswe morago ke tau le panda.

"Ke tsa nnete!" ga goa ngwana a le mongwe. "Nnyaya, nnyaya," ga bua yo mongwe.

"Ba apere. Ke batho fela ba ba apereng."

Pholabera e ne e binanyana, e tlatlola go tswa kwa letlhakoreng le go ya kwa go lele. Morago ya dikologa, e tshwara bana botlhe ka diatla.

A re bueng

❖ A le na le beke ya dibuka kwa sekolong sa lona kgotsa mo toropong ya lona? E ntse jang?

❖ Tumi o naya mabaka a mabedi a gore ke eng diphologolo di swa. Ke afe?

❖ A didodo le dikwaga di a nyelela kgotsa go belaelwa di nyelela? O itse gore di lebega jang?

❖ Tumi o ratile eng ka ga Beke ya dibuka?

❖ Kgogomodumo e bana ba e itseng e bidiwa mang?

❖ A tau le yona ke phologolo e e nyelelang? Ke eng o rialo?

❖ Mafoko a a ntshofaditsweng a kaya eng? Tlotla le molekane wa gago.

A re buiseng

Mmê Motha o ne a ipaakanyetsa go buisa kgang fa lebati le bulega mme go tsena seriti se sengwe, se akgela tlhogo ya sona e e makakaba matlhakore otlhe.

"A se ga se sentle!" ga bua mongwe wa barutabana.
"Ke khosetšhumu e ntle mo go tsona tsotlhe!" "Ooh, bona!" ga bua bana. "Ke ikuwanotone."

"Ee, go siamel!" ga bua Mmê Motha.
"Kgogomodumo!" O ne a maketsenyana gonne o ne a sa gakologelwa gore o kile a beeletsa khosetšhumu ya kgogomodumo.

Kgogomodumo ya tloatlola mo godimo ga bana jaaka e kete e ne e batla mongwe. Morago ya leba Tumi kwa morago. Ya tlhoma mapara mo godimo ga gagwe mme ya mo tshikinya ka "Dumela!" ga bua Tumi.

Bana botlhe le bona ba ne ba batla go tshwara seatla sa kgogomodumo, ka jalo ya tsamaya jalo mme ya ba dumedisana botlhe ka seatla se se makakaba. Morago kgogomodumo ya dula fatshe fa thoko ga Tumi. Ya edimola, ya baya tlhogo mo godimo ga maroo a yona mme ya thulamela. Tumi o ne a leka go bolelela Mmê Motha ka ga dikgogomodumo, mme o ne a batla gore a eme pele go fitlha a buisa kgang ya pholabera.

Tumi o ne a palelwa go reetsa kgang ya teng gonne o ne a utlwa modumo o o sa tlwaelegang o tswa mo phologolong e e robetseng fa thoko ga gagwe. Kgogomodumo e ne e gona. Modumo wa gola, wa bo wa gola. Mongwe le mongwe a gadima go bona gore go diragala eng.

"Itlhokomoloseng yona," ga bua Mme Motha.

Kgang e ne ya fela mme kgogomodumo ya tswelela go robala. Bana botlhe ba emelela go lebelela dibuka. Mmê Motha o ne a bontsha bana ba bangwe buka ya dinonyane, fa a utlwa lentswe fa morago ga gagwe. E ne e le mogokgo wa sekolo.

"Intshwarele," ga bua mogokgo.

"Ke ne ke batla go fetsa ka bonako.

A dilo di tsamaile sentle? Ke a bona dikhosetšhumu di gorogile." "Mme," ga bua Mmê Motha, a gamaregile, "fa e se

wena mo khosetšhumung ya kgogomodumo, gona ke mang?"

Ikuwanotone e tshetse dingwaga di le dimilione di le 130 bogologolo, e ja dijalo, e bega dikilogeramo di le 2 000, mme e le bogolo jwa dimmitara di le 3 mo dinokeng le dimmitara di le 6 go fitlha 10 ka bolelele. E bone leina la yona ka ntlha ya meno a yona a a tshwanang le a mokgatitswane wa ikuwana.

"Eeek!" ga bua mongwe, a supa kwa karolong ya diraka tsa dibuka. Kgogomodumo e ne e ja buka e go tweng ke Mawatle a magolo le Dinoka tse dikgolo tsa lefatshe (*Great Oceans and Rivers of the World*).

Tumi o ne a leka go tthalosa. "Ke ikuwanotone," a bolelela Mme Motha.

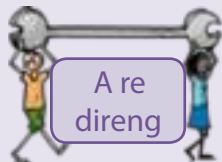
"Di ja dijalo mme kana pampiri e tswa mo legonnyeng le legong le tswa mo ditlhareng mme ditlhare ke dijalo. Ke ka moo e ratang pampiri."

Bana ba bogela kgogomodumo e ja Kgaolo ya Borataro e e ka ga mawatle ya buka. "Ooh totatota," ga bua Mmê Motha, "se sona ga se a siama gotlhelele." Kgogomodumo ya bona ngata ya dibuka tsa ditori. Diphuthelo tsa tsona tsa mebala e e phatsimang di ne di le thata e bile di galalela. "Tlhafutlhafu!" ya tswelela kgogomodumo. "Tlhafutlhafu!" Mme buka ya ntlha ya ditori a nyelela mo gare ga ditlhaa tse dikgolo tsa yona.

Mme mongwe le mongwe a leka go akanya gore ba ka koba kgogomodumo jang.

Mafoko a mašwa

Ga go ope yo o batlang gore kgogomodumo e je laeborari ya bona. Jaanong, bana ba ba ka dira eng gore kgogomodumo e tswe mo laeboraring ya bona? Tlotlang ka ga se, mme morago le etsise dikakanyo tsa lona mo tlelaseng.

Morago ga go bona ditiragatso tse di farologaneng, tsaya tshwetso gore ke efe e e gaisang, mme o kwale tharabololo. Jaanong o na le bokhutlo jwa kgang ya *Selalome se se mo laeboraring*.

A re kwaleng

Buisa gape kgang e e kwa morago. Araba dipotso tse.

Ke ditiragalo dife tse di baakanyeditsweng beke ya Buka?

A re direng

Ikuwanote e ntse jang? Buisa tlhaloso e e mo kgannyeng mme morago o e tshwantshe.

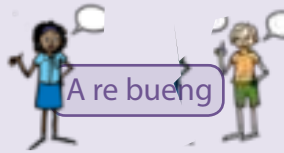
A re kwaleng

Kwala tshosobanyo ka moggwa wa diteng tsa bukatsatsi, o bue gore go diragetse eng kwa laeboraring gompieno. Kwala ka seemo sa motho wa ntlha o dirisa "Ke" le pakapheti.

Dumela Bukatsatsi

Gompieno mokaloba o tsene mo laeboraring mme a simolola go ja dibuka.

Bua le tsala ya gago ka ga lenaneo le, mme o le dirise go go thusa go ikatisa go bopa dipolelo tse di mo **kganetsong**.

Ke rata rakabii.
O rata go kgabaganya mebila.
Ke rata ba tshameka kgwele ya dinao.
O tenega ka pele.
E ja thata.
O bogela thelebišene.
Pula e na mariga.
Go wa segagane mo Aforikaborwa.

Ga ke rate rakabii.
Ga a rate go kgabaganya mebila.
Ga ba tshameke kgwele ya dinao.
Ga a tenege ka pele.
Ga e je thata.
Ga a bogele thelebišene.
Pula ga e ne mariga.
Ga go we segagane mo Aforikaborwa.

Jaanong kwala kganetso ya mafoko a.

Ja	nwaa	tswaya	tsena	tlaya
ga ke je				
ga ke	ga a	ga ba	ga re	ga se

A re kwaleng

Jaanong dirisa lenaneo le dikao dingwe fela tse o ka di akanyang go kwala dipolelo tse di mo kganetsong. Re go diretse sekao sa ntlha.

Ga a rate rakabii.

A re lebeleleng mokgwa wa kganetso

Re bopa kganetso ka go ganetsa se se buiwang, fa re sa dumelelane le sona.

A re kwaleng

Rulaganya go kwala kgang kgotsa naane. Sa ntlha tlatsa dikakanyo tsa gago mo mmepeng wa tlhaloganyo. Morago o dirise mmepe wa tlhaloganyo go kwala kgang ya gago mo tsebeng e e latelang.

Baanelwa ke bomang?

Poloto ke eng?

• Dirisa mmepe wa tlhaloganyo go go thusa go rulaganya go kwala sethangwa sa gago • Kgwaritsakgwaritsa dikakanyo • Kopa tsala ya gago go baakanya diphoso mo leyakgatisong la gago • Boeletsa sethangwa sa gago mme o siamise diphoso • Morago o kwale tiro ya gago sentle mo bukatirong ya gago.

Setlhogo sa kgang ya gago ke eng?

Maitshetlego ke eng kana ke afe?

Go diragala eng la ntlha?

Go diragala eng morago?

Kgang e khutla jang?

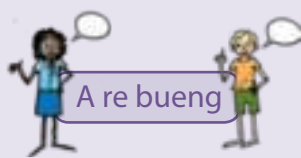
Letlha:

Handwriting practice area with 20 horizontal blue lines on a white background.

Tshaeno ya morutabana

Letlha

A re bueng

- ❖ Pharologano e kgolo magareng ga diamusi le digagabi ke eng?
- ❖ Ke digagabi tse kae tse o ka di neelang?
- ❖ Bolelela tlelase ka ga letsatsi le o kopaneng le segagabi ka lona.

A re buiseng

Vusi o fela fa morago ga tsala ya gagwe Mike, yo a bulang zipi ya tente. Vusi a tlola ka letshogo fa tsala ya gagwe e goa ka lentse le le kwa godimo, mme a wela mo go Bongi, yo o fela fa morago ga gagwe.

"N...n...noga!" Mike a goeletsa jaaka a katakata ka sammamorago mme a wela mo go Vusi.

Rraagwe Vusi, Rre Mosoma, a tlhaga a tabogile go tswa kwa molelong wa kampa. "O netefatsa jang gore e tota e le noga?" a botsa, a fitlhile monyenyo fa a lebile bana ba bararo ba tetesela.

"E ntse e ntsha e bo e gonyetsa leleme la yona mo molomong, ntate, e tshwana le mokgatitswane o mogolo thata!" Vusi a hemela kwa godimo.

"Emang fa, tsweetswee, lona lotlhe fela, fa ke ya go batla totšhe kwa jiping. Gongwe ga se noga."

Bongi a tshwara legetla la ga Mike. "E ka se nne noga jang? A o itse ka ga phologolo nngwe gape e e nang le leleme le le thanyetsang kwa ntle ga molomo wa yona?" a botsa.

Mike le Vusi ba thikitha ditlhogo. Ba ne ba se na tlhaloso epe.

Rre Mosoma a boa a tshotse totšhe mo letsogong le lengwe mme mo go le lengwe a bo a tshwere garawe.

A biletsa Vusi kwa go ena. "Vusi, ntshwarele totšhe gore ke tle ke tshware garawe sentle," a goa. "Goreng nna, Ntate?" Vusi a botsa ka lentse le lesesane. "O se ka wa tshwenyega; Go tlaa tsena nna pele go lebelela segagabi seo."

Rre Mosoma a tsholetsa lebati la tente ka letsogo le le lengwe, mme a bonesa mo tenteng ka totšhe. Bana ba bararo ba atamela, ba ntse ba le kgakajana le tente.

"Ee, ke sona se ke ntseng ke se gopotse," ga nguanangunetsa rre Mosoma, a gadimela kwa baneng. "Gopane wa Kapa. Mme gona o tsene jang fa? Ke itheetse ka re ke le boleletse gore le bofe boalo jwa tente mo matlhakoreng."

Vusi a lebelela diteki tsa gagwe, mme ba bangwe ba lebelelana mme ba goletsa magetla. Ba

ne ba itlhaganetse mo mosong oo, jaaka gale. Vusi o ne a swetsa gore ke nako ya go fetola kgang. "Gopane wa Kapa ke eng, ntate. A o a loma kgotsa o kgwa botlhole?"

Bongi o gakgamaditswe ke tshobotsi ya mokgatitswane o mogolo jaana. Mo leseding la totšhe, go eme diboloko tse ditshweu ka paterone e e phatsimang mo godimo ga letlalo le le makakaba. O na le dinala tse dileele tse dintsho mo maroong otlhe a mane. A tlola ka letshogo fa phologolo e e gwsa ka modumo o o kwa godimo.

"Le tlhokomeleng, bana, se ke tiro e e seng ntle le e seng. Fa o ka go loma, re ya go tlhoka sekgola dipekere go bula ditlhaa tseo," ga bua rre Mosoma.

"Se tshosa jang!" ga nguanangunetsa rre Mike fa a boela kwa morago go tswa mo sekeleng ya lesedi.

A re kwaleng

Buisa kgang gape mme o batle makaelagongwe a mafoko a a latelang go tswa mo kgannyeng. (Gakologelwa: makaelagongwe ke mafoko a tshwana le "tsamaya" le "sepela", a a nang le bokao jo bo tshwanang.

tshoga	
boela kwa morago	
tlaya gape	
makatsa	
sulafala	

A re kwaleng

Buisa kgang ka ga gopane wa Kapa gape, mme o tlotle ka ga dikarabo tsa dipotso tse le morutwana-ka-wena. Morago o tlatse dikarabo mo diphatlheng tse di fa tlase.

Bana ba ya kwa tenteng ka tatelano efe?

Sa ntlha

Sa bobedi

Sa boraro

A o akanya gore Vusi o setse a kile a bona gopane wa Kapa (gopane)? Ke goreng o rialo?

Ke goreng Vusi a thula Bongi?

A rre Mosoma o tshaba digagabi? Ke goreng o rialo?

Re itse jang gore bana ba tshaba digagabi?

Gopane wa Kapa o tsene jang mo tenteng?

A re kwaleng

Go le gantsi re rata go bua ka se se tlohang ditiragalo. Go dira se, re dirisa **gonne** kgotsa **ka** jalo. Golaganya dipolelo tse di ka fa molemeng le seo se bakang tiro ka fa mojeng.

Gopane o tsene mo tenteng.

Gopane o ne a bona gore bana ba mo tshoganyeditse.

Rre Mosoma o ne a ya kwa jiping.

Mike o ne a boa ka sammamorago ka bonako.

Vusi ga a ise a ke a bone gopane o motona jaana.

O ne a batla go ya go batla totšhe.

O ne a thulana le Vusi.

O ne a nagana gore o bona noga.

Bana ba ne ba sa bofa tente sentle.

Gopane o ne wa butswela mowa o ntse o ntsha leleme mo molomong wa ona.

Jaanong dirisa **gonne** kgotsa **ka gobo** go golaganya dipolelo, mme o kwale dipolelo tse dišwa mo tsebeng e e latelang.

Letlha:

A re kwaleng

Kwala ditemana di le pedi ka ga nako e o e nnileng kwa kampeng mo sekgweng. (fa e le gore ga o ise o ke o khempe, tlhalosa gore o akanya gore go ka nna jang)

Dirisa mafoko a a latelang go go thusa. Tlhalosa gore o ne wa ikutlwa jang, gore go ne go nka jang, gore o ne o utlwa eng, tlhaga le ditlhare tsa teng di ntse jang.

Maitemogelo a me a kwa sekgweng

tente garawe kgamelo metsi dikgong molelo pitsa ya maoto a
mararo menang setlhare pala boleta segagabi phiri mongwe tshogile
ditsintsiri magwata serapa sa diphologolo
polasa motoroko thaere boswa dinonyane tswidinya

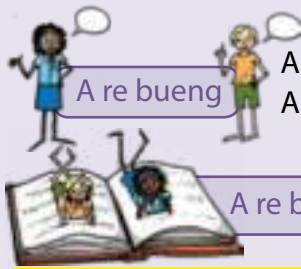

Tshaeno ya morutabana

Letlha

113

Go fofala ga go a nthibela ka gope

A re bueng

A o setse o kile wa ikutlwa e kete o ka ineela? O ka re dilo di a go thatafalela?
A o na le mathata a a tlosang mogopolo wa gago mo tirong ya sekolo?

A re buiseng

A re buiseng ka ga ngwana yo o neng a se ka a ineela.

Leina la me ke Obert Maguvhe. Ke tsetswe ka 1967 mo motseng mongwe kwa Venda, mo porofenseng ya Limpopo. Fa ke ne ke le dingwaga di le thataro, ke ne ka tshwarwa ke mmoko, bolwetse jo bo tlwaelegileng jwa bana. Ke ne ka tlhoka lesego – go nnile le mathata mme ka fofala. Ke ne ka ikutlwa ke tlhoka tsholofelo, ke se na maatla e bile ke bona gore ke latlhegile. Tota ke ne ke ya go tshela jang? Ke ne ka tsena Sekolo sa Difofu sa Bosele ka 1973, mme kwa teng ke ne ka ithuta go buisa Boreili. Ke ne ka dirisa tšhono ya thuto e e siameng ya koo. Ke ne ke itse gore ke tshwanetse go falola materiki sentle. Bana ba sekolo nako nngwe ga ba lemoge gore go botlhokwa jang go bereka ka natla kwa sekolong, mme gantsi ba thanya lomapo lo le tsebeng.

Fa ke fetsa ka 1987, ke ne ka ya go ithuta kwa Yunibesithing ya Bokone kwa Limpopo, mme ka 1991 ke ne ka simolola dithuto tsa me tsa morago ga dikerii kwa Yunibesithing ya Witwatersrand kwa Johannesburg. Ke ne ke batla go ithutela go nna ramolao. Ke ne ke itse ka ga boramolao ba bantsi ba ba fofetseng. Mme nkoko a nkeletsa gore ke nne morutabana. Ee o ne a bua nnete – ke ne ka bo rata ka pelo ya me yotlhe. Ka 1997, ke ne ka amogela Bolekane jwa Fullbright. Se se ne se raya gore ke ka nna ka ya kwa Amerika go ithutela dithuto tsa dikerii tsa Masters kwa Kholetšheng ya Boston. Ke ne ke itumetse thata. Obert Maguvhe le nna, ra palama sefofane go ya kwa lefelong lengwe le le kgakala go tswa mo motseng wa gaetsho wa Venda! Boemelo jo bo tlang ya nna Amerika! Ke ne ke palelwa ke go akanya ka ga seo. Le gale, ke ne ka palama, mme ka tsena mo loetong. Ke ne ke nna ke le esi kwa Dinageng tse di Kopaneng tsa Amerika, mme ka dira porogeramo ya dingwaga di le pedi ka dikgwedi di le lesomepedi fela. Diporofesara tsa me di ne di nagana gore ke moithuti yo o kgethegileng thata, mme ka boela gae ngwaga pele go na le ka moo ke neng ke solofetswe kwa gae. Dingwaga di le supa morago ga go boela gae go tswa Amerika, ke ne ka digela dithuto tsa me tsa Bongaka kwa Yunibesithing ya Pitoria. Tota sengwe le sengwe se a kgonagala fa o itshepa, e bile o ipaakanyeditse go bereka ka natla. Legodimo ke lona fela selekanyetso!

Sengwe se se nthusitseng go dumela mo go nna mo dingwageng tsa bonnye tsa me, ke gore ntate o ne a batla gore ke dire sengwe le sengwe se se neng se dirwa ke batho ba ba sa golafalang, jaaka go disa dikgomo le dipodi, le go tlhagola mofero mo tshimong ya mmidi. Se se gakgmatsang ke gore tsala ya me ya botlhokwa, Vhufuli, o ne a sa utlwe. Le fa re ne re sa dirise puo ya ditshupetso go buisana, re ne re tlhaloganyana, mme re tshameka mmogo jaaka bana ba bangwe. Re ne re bopa diphologolo le dinonyane ka mmopa, re thuma, re gama dipodi, e bile re palama ditlhare. Jalo gee, le fa ke ne ke sa kgone go bona, e bile tsala ya me e sa kgone go utlwa, ga go ise go ke go diragale gore ke tseye gore dilo tse di re dira batho ba ba nyatsegileng ka gope.

Ka 2008 ke ne ka tsena mo Lefapheng la thuto ya motheo go tsamaisa karolo ya letsholo la go ruta go buisa le go kwala. Letsholo le ikaelela go ruta bagolo ba ka nna dimilione di le 3,5 go ithuta go buisa le go kwala, mme karolo ya me e ruta bagolo ba difofu go buisa Boreili. Ga re kgone go dirisa matlho a rona go buisa, ka jalo re dirisa menwana ya rona!

Ke ne ke itumetse thata ka 2013 fa ke ne ke thapiwa jaaka Mothusamoporofesara kwa Yunibesithing ya Aforikaborwa. Mo tirong e ntšhwa e, ke tshwanetse go katisa barutabana go ruta bana ba ba nang le bogole. Go itumedisa thata go nna mo maemong a go thusa batho ba bangwe.

Molaetsa wa me mo bašweng ke gore ba ithute thata ba sa ntse ba le kwa sekolong. Ba se ka ba letla mathata kgotsa kutlobotlhoko go ba nyemisa moko. Rotlhe re tshwanetse go lora, mme re ka fitlhelela ditiro tsa rona fela fa re bereka ka natla!

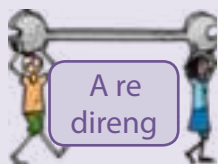

A re kwaleng

Tlatsa gore go diragetse eng mo botshelong jwa ga Ngaka Obert Moguvhe mo dingwageng tse. Boela morago, mme o buise bayokerafi ya gagwe gape fa e le gore ga o gopole dintlha tsotlhe. O ka nna wa balelela dingwaga fa e le gore ga di a fiwa mo kgannyeng.

Ngwaga	Go diragetse eng?
1973	
1987	
1991	
1997	
2004	
2008	
2013	
Ke molaetsa ofe wa botlhokwa o Obert a o tsholetseng bašwa botlhe?	

Bayokeafi ya moikwadi ke kgang e motho a e kwalang ka ga botshelo jwa gagwe. tsa bophelo di kwadiwa ke mong. Bayokerafi e kwadiwa ke motho yo mongwe fela. Bayokerafi ya moikwadi e kwaletswe wena ke Obert.

A re direng

Boreili ke eng?

Boreili ke thulaganyo e e dirisiwang ke batho ba ba fufetseng go buisa le go kwala, ba dirisa menwana ya bona. Tlhaka nngwe le nngwe ya alefabet e emelwa ke phethene ya maronthontho a a kokomogileng, a ba kgonang go a utlwa ka go a ama, mme ba a lemoge ka dintlhana tsa menwana ya bona. Theibole e e fa tlase e bontsha gore alefabet e Boreili e ntse jang.

•	••	•••	••••	•••••	••••••	•••••••	••••••••	•••••••••
A	B	C	D	E	F	G	H	I
••	•••	••••	•••••	••••••	•••••••	••••••••	•••••••••	••••••••••
J	K	L	M	N	O	P	Q	R
•••	••••	•••••	••••••	•••••••	••••••••	•••••••••	••••••••••	•••••••••••
S	T	U	V	W	X	Y	Z	

Kwala leina la gago ka Boreili. Tsenya ditlhaka tse tsa leina la gago mo moleng o o kwa tlase, mme morago o kopololele maronthontho a tlhaka nngwe le nngwe mo moleng o o kwa godimo.

A re kwaleng

A re kwaleng

Golaganya madiri le ditshwantsho tse di nepagetseng. Tlatsa palo ya setshwantsho fa thoko ga lediri le le nepagetseng. O se ka wa dirisa lediri go feta gangwe.

- ☐ apaya
- ☐ dira
- ☐ nwaa
- ☐ kgweetsa
- ☐ ja
- ☐ tsamaya
- ☐ rua
- ☐ rata
- ☐ reetsa
- ☐ tshela
- ☐ tshameka
- ☐ buisa
- ☐ bua
- ☐ baka
- ☐ bogela
- ☐ apara
- ☐ palama
- ☐ butswela

1 Mo ntlong ya metlhatlhagano

2 baesekele

3 seotlwana

4 kuku

5 Mojeremane

6 VW

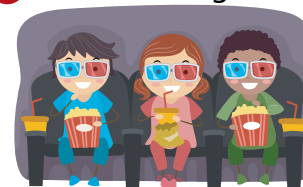
7 lokwalodikgang

8 kwa rading

9 kwa difiliming

10 thelebišene

11 dikerese

12 thenese

13 borothopate

14 kofi

15 dijo tse di senang dikotla

16 dilalelo

17 tirogae

18 diborele tsa go tshameka

Dipolelwana tsa madiri

Dipolelwana tsa madiri di kaya madiri le mathusi a ona a tshwana le **a**, **ne a**.

Thalela madiri mo dipolelong tse mme morago o sekeletse mafoko a a thusang madiri.

Ke ne ke emetse Amo.

Bese ya sekolo e a tsamaya.

Baesekele e ne ya bofelelwa mo setlhareng.

John o a ja.

Bana ba a tshameka.

Khaete ya me e a fofa.

Phaposi e a ipaakanya.

Dipolelwana

Polelwana ke setlhophisa sa mafoko mo polelong se se dirang jaaka leina.

Josefa o ile kwa toropong. (**Josefa** ke leina.)

Abuti wa me yo mogolo o ile kwa toropong. (Abuti wa me yo mogolo ke polelwana.)

Thalela dipolelwana mo dipolelong tse.

Nnake yo monnye o na le dingwaga di le thataro.

Abuti o ne a na le moletlo.

Ntlo e kgolo e ne e tuka.

Mosadimogolo yo mosweu o phepafatsa ntlo.

Malomo a mantle a me a lepeletse mo letsatsing.

Thaba e telele e apesitswe ke maru.

A re bueng

A re itumediseng ka "bokaokao"

Buisa bokaokao jo mme o bue ka ga bokaokao jo o bo fitlhelang.

Lee le le bedisitsweng le thata go le thuba

Nako e fofa jaaka motsu. Maungo a fofa jaaka dipanana.

Go otlwa ke legadima ke selo se se tshosang.

Ke ile gantsi kwa ngakeng ka jalo ke itse thipa.

Fa lefokong e tshwerwe ke tlala e boela morago ka metsotso e le mebedi.

Tsena mo hekenng ya polasa ya dikolobe.

Ga go phakiwe mo tselaneng ya dikoloi

Poeletsomodumo ya ditumanosi

Tshwantshiso

Tshwantshiso e bapisa dilo tse pedi ka go bua gore selo ke se sengwe. Yona ga e dirise 'tswana le', 'jaaka', 'e kete' kgotsa 'o kare'.

Sekao: O na le pelo ya Mmamasiloanoka.

Mafoko a tumanosi e e tshwanang a dirisiwa go boeletsa modumo wa selo se o kwalang ka ga sona, kgotsa go kaya mowa kana maikutlo a a renang.

Sekao: Lee le le leele le wele.

A re buiseng

Buisa leboko la *Makhabithi, katse ya metlholo*. Diragatsa leboko jaaka motshameko go bontsha mekgwa ya metlholo e e diriwang ke katse.

- Sekeletsa mafoko a a rumisanang mo lebokong.
- Lebelela mafoko a a tlhagelelang ka bontsho mo setlhangweng. Kwala bokao jwa ona mo lebokosong go bapa le letlhakore la leboko.

Makhabithi, katse ya metlholo

Makhabithi ke katse ya metlholo, e bidiwa leroo le le iphitlhileng –
Gonne ke **sesenyi sa kgeleke** se se kgonang go **efoga** molao.
Ke matlhabisaditlhong a Sepodisi sa Aforikaborwa, e nyemisitse Flying Squad
mooko:
Gonne fa ba goroga kwa lefelong la bosenyi go le gantsi – *Makhabithi ga a teng!*

Makhabithi, Makhabithi, ga a yo yo o tshwanang le Makhabithi,
O tlodile melao yotlhe, o tlola molao wa kerafiti.
Maatla a gagwe a go fofa mo moweng a dira gore o lebe o **rototse** matlho,
Mme fa o goroga kwa lefelong la bosenyi - *Makhabithi ga a teng!*
O ka mmatla ka fa tlase ga bolao, o ka mmatla mo moweng –
Mme ke a go netefaletsa gapegape, *Makhabithi ga a teng!*

Makhabithi ke katse e e bohunwana, e telele thata e bile e tshesane;
o ka e itse fa o ka e bona, gonne matlho a yona a **kwa teng**.
Dintshi tsa yona di thadilwe ka dikakanyo, tlhogo ya yona o ka re ya
titidi, a kgolokwe;
letlalo la yona le lerole gonne le sa tlhokomelwe,
ditedukatse tsona ga di kamiwe.
E thikhitha tlhogo matlhakore otlhe, ka metsamao e e tshwanang le ya noga;
Mme fa o ithaya o re e tshwerwe ke borokonyana, e aga e phaphame.

Makhabithi, Makhabithi, ga a yo yo o tshwanang le Makhabithi,
Gonne ke **mmaba** mo sebopegong sa **katse**, selalome se se **humanegisang**.

O ka nna wa kopana le yona mo mmileng, o ka nna wa kopana
le yona kwa sekwereng –

Mme fa bosenyi bo utlwalelwa, *Makhabithi ga a teng!*

O a tlotlega go ya ka tshobotsi. (gonne o itse go fetola dikarata)

Mme motlhala wa gagwe ga o bonwe mo difaeleng tsa

Sepodisi sa Aforikaborwa.

Mme fa **dithoto di utswitswe**, kgotsa dibenya di **timetse**,

kgotsa fa mašwi a se yo, kgotsa tsuane nngwe e jelwe,

kgotsa galase ya ntlo e thubilwe, le **ditshipi** di robilwe –

Go sengwe se se makatsang! *Makhabithi ga a teng!*

Makhabithi, Makhabithi, ga a yo yo o tshwanang le Makhabithi,

Ga go ise go ke go nne Katse e e **boradia** le **botsweneka** jo bo kalo.

Go le gantsi e na le maipato, kgotsa maano a mabedi kgotsa a mararo:

mme nako nngwe le nngwe e tiragalo e diragetseng ka yona –

MAKHABITHI GA A TENG!

Mme ga twe Dikatse tsotlhe tse ditiro tsa tsona tse di bosula di itsegeng

(Ke ka nna ka bua ka ga Mungojeri, ke ka nna ka kaya Mmaleratswana)

Ga se sepe fela fa e se badiredi ba ga Katse e, ka dinako tsotlhe, e

laolang ditiro tsa tsona: Napoleon wa sesenyi!

Makhabithi, Makhabithi, ga a yo yo o tshwanang le Makhabithi,

Gonne ke **mmaba** mo sebopegong sa **katse**, selalome se se **humanegisang**.

O ka nna wa kopana le yona mo mmileng, o ka nna wa kopana

le yona kwa sekwereng –

Mme fa bosenyi bo utlwalelwa, *Makhabithi ga a teng!*

Fa bosenyi bo utlwalelwa, *Makhabithi ga a teng!*

TS Elliot (ka ditlaleletso)

A re buiseng

Buisa leboko mme morago o bue ka ga tthaloso ya katse. Ke sefe sa ditshwantsho tse di latelang se se emelang Makhabithi?

A re kwaleng

Ke dipolelo dife mo lebokong tse di go bolelelang gore Makhabithi o ntse jang?

Ke eng, mo tthalosong ya Makhabithi, se se re bolelelang gore o botlhale?

“Bosenyi jwa Napoleon” bo kaya eng?

Ke goreng katse e bidiwa “leroo le le iphitlhileng”?

Mmoki o dirisa mothofatso fa a tthalosa Makhabithi gore o na le diponagalo tsa setho. Ke diponagalo dife tsa setho tse a reng katse e na le tsona?

Letlha:

A re kwalleng

Jaanong ikwalele leboko ka ga phologolo e e botlhale. Tlhalosa diponagalo tsa phologolo. Ke eng se e se dirang, se se dirang gore e nne botlhale? Tlotla ka ga phologolo le setlhophha sa gago. Kwala mafoko a a tlhalosang phologolo. Morago tsenya mafoko a a rumisanang le mafoko a o setseng o na le ona. Dirisa mafoko a go go thusa go kwala leboko la gago. Dirisa mafoko a a rumisanang kwa bokhutlong jwa para nngwe le nngwe ya mela. Kwala leyakgatiso mo sekgemetšhaneng sa pampiri pele o kwala leboko la gago mo bukeng ya gago.

Sedimosa leboko la gago.

Tshaeno ya morutabana

Letlha

121

A re buiseng

Rotlhe re itse ka ga kgang ya Mogagolwane
Mohibitswana le Phiri.

Buisa leboko le lo le setlhophisa. Lo tlaa ela tlhoko gore le tshwana thata le naane, ntle fela le gore mmoki o tlanola kgang go bontsha gore mosetsana o itshireletsa kgatthanong le phiri.

Temana ke setlhophisa sa
mela mo lebokong.
Maboko a mangwe a na
le temana e le nngwe,
a mangwe a na le
ditemana di le mmalwa.
Leboko le lona le na le
ditemana di le kae?

Ya re fela fa Phiri a simolola go utlwa gore o batla go ja dijo tse di **rokotsang mathe**, a ya a kokota mo lebating la ga Nkoko.
Fa Nkoko a bula lebati, a bona meno a a bogale a masweu, monyenyo o o **tshosang**, mme Phiri, "A nka tsena?"
Ao Nkoko wa batho o ne a tshogile, "O ya go nja!" a goeletsa. Mme gona o ne a bua nnete. E ne ya mo ja ka mothamo o le mongwe fela. Mme Nkoko a bo a le monnye mme a le popota, mme Phiri a lela, "Ga a ntekana! Ga ke ise ke simolole go utlwa gore ruriruri ke jele dijo tse di rokotsang mathe!"
E ne ya taboga mo phaposiboapeelong e ntse e lela, "Ke tshwanetse go bona **thuso ya bobedi!**"
Mme ya tlaletsa ka selelo se segolo, "Ke ya go ema fano go fitlha Mohumagatsana Mogagolwane o Mohibitswana a boela gae go tswa kwa sekgweng."

Ka bonako a apara diaparo tsa ga nkoko
(Tota o ne a ise a ke a tloge a ja dikoko).

O ne a ikapesa jase le hutshe.
A rwala ditlhako tsa dibutshe,
Gape a kama moriri o o dikgobe,
Mme a dula le Nkoko a sa mo kgobe.

Mosetsanyana yo o apereng bohobitswana a goroga. A ema. A lebelela, mme morago a re, "Nkoko, ntlha o na le ditsebe tse di mahebehebe." "Go monate go utlwa o rialo," ga araba Phiri.
O ne a dula foo a mmogetse a ntse a nyenya. O ne a ntse a nagana, "Ke ya go ja ngwana yo". Fa o mmapisa le Nkoko wa motsofe, yono o ya go nna boruma jaaka **nama ya nku**.
Mme Mosetsanyana Mmamogagolwane o Mohibitswana a re, "Mme Nkoko, ntlha o apere jase e kgolo e e boboa bo bokima!"

"Seo ke phoso!" ga goa Phiri.
 "A o lebetse go mpoletlela gore
 Ke na le meno a magolo.
 Oooh, ga go tshwenye gore wa reng,
 Ke ya go go ja le fa o ka reng."
 Mosetsanyana a nyenya. Lebanta la gagwe le
 lentsho la wela fa fatshe.

A bolaisa Phiri mabole a karati.
 Mme bogolo jwa ona bo lebisitswe
 kwa tlhogong.
 Morago ga mabole a mangwe a le
 mmalwa ke fa a mo latlha, a sule.
 Morago ga dibeke di le mmalwa mo
 sekgweng.
 Ka kopana le Mohumagatsana Mogagolwane
 o Mohibitswana.

A phetogo e e kanakana!
 Ga a tlole a apere o mohibitswana
 mogagolwana, ga go na hutshe epe mo
 tlhogong ya gagwe.
 A re, "Dumela, mme bona fa tsweetswee,
 jase ya me e khibidu ya boboa jwa phiri."

Roald Dahl (ka diphetolo fa le fale)

A re kwaleng

Ke dikarolo dife tsa leboko le tse di tshwanang le naane e o e itseng?

Bokhutlo jwa leboko le bo farologana jang le bokhutlo jwa naane? (Mosetsana o itshireletsa jang?)

Re itse jang gore mmoki o kopane le Mogagolwane o Mohibitswana? (Lebelela temana ya bofelo ya leboko.)

Go diragatsa motshameko

Tlhama motshameko wa leboko. O tlaa tlhoka baanelwa ba
 ba latelang: *Mohumagatsana Mogagolwane*, *nkoko*, *phiri* le
mmoki.

Tshaeno ya morutabana

Letlha

123

A re buiseng

Buisa maboko a melametlhano mme morago o arabe dipotso.

Go kile ga bo go le mosimane wa mohumanegi a
bidiwa Sidi. O ne a ithaya a re o itse go feta
ka moo a itseng ka teng.

O ne a ithaya a re šaka
E tlaa tshaba fa a bogola.

Mme a thuma go ya go iteka lesego a
mosimanyana wa batho!

Ramapentane wa moAforikaborwa,
O ne a tsena basetsana ba babedi ba
roka ganong.
A re, a hemela kwa tlase,
"Setulo seo sa phaka, a o a itse ke sa
tswa go se penta, teng fela fa o dutseng
teng foo."

Ke batla lebatl la holo ya me la kwa pele;

Ke rekile le lengwe le lelelelelele;

Mme ka le rema ka le senya;

Mme ka le baakanya ka bonya;

Jaanong selo sa teng se sennye ke sele.

Letlha:

A re kwaleng

Limeriki e na le mela e le mekae?

Ke mela efe e e rumisanang?

Go na le dinoko di le kae mo moleng mongwe le mongwe?

Mola 1	Mola 2	Mola 3	Mola 4	Mola 5

A re kwaleng

Jaanong kwala limeriki ya gago, o simolole jaana:

Go kile ga bo go le mosetsana a bidiwa Pule

Jaanong dira lenaneo la mafoko a a rumisanang le lefoko la bofelo mo moleng wa ntlha – mo lebakeng le, lefoko “Pule”. Lenaneo la gago la mafoko a a rumisanang le ka nna la akaretsa.

A re kwaleng

Leka le go dirisa mafoko a a rumisanang le Bene.

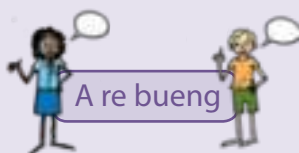
O ka nna wa dirisa mafoko a tshwana le pene, vene, ene, kgotsa tsene.

Go kile ga bo go le mosimane mongwe a bidiwa Bene

Tshaeno ya morutabana

Letlha

125

A re bueng

A re buiseng

A o setse o kile wa bona ikuwana?

Di ikutlwa jang?

Di ntse jang?

I'm walking with my iguana

When the temperature rises to above eighty-five,

my iguana is always happy to be alive.

So we walk together, and I love to see him.

Then as we walk, he looks at me, and I look at him.

Well, he is a very smart animal, and I love to see him.

My iguana is always happy to be alive, and I love to see him.

till I see him, and I love to see him.

says to me, 'I love to see you, and I love to see you.'

It's the way he looks at me, and I love to see him.

but he just loves to be tickled under his chin.

And he is a very smart animal, and I love to see him.

when he is happy, and I love to see him.

sleep, and I love to see him.

With his long tail, and I love to see him.

and he is a very smart animal, and I love to see him.

with his long tail, and I love to see him.

and he is a very smart animal, and I love to see him.

I'm always happy to see him, and I love to see him.

When he is happy, and I love to see him.

my iguana is always happy to be alive, and I love to see him.

So we walk together, and I love to see him.

then as we walk, he looks at me, and I look at him.

Well, he is a very smart animal, and I love to see him.

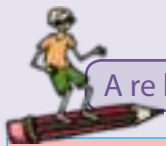
my iguana is always happy to be alive, and I love to see him.

till I see him, and I love to see him.

It's the way he looks at me, and I love to see him.

but he just loves to be tickled under his chin.

Brian Moses

A re kwaleng

Golaganya mafoko a le ditlhaloso tse di nepagetseng. Bua maina a diphologolo mme o reetse medumo.

moša
tshwenesehutsana
letesi
tshwene
sebokolodi
alikeitara

tshwene e kgolo, e e nnang mo dikgweng, e e magetla
ntšwa e e legaba e e lebelo, e dirisediwa go tsoma
phologolo e o ka reng motho, e maoto mane, ke kgona go phamola dilo tsa batho
phologotswana e o ka reng sepepe, e tsamaya ka lelapa, e kgona go ema ka maoto a mabedi ka mogatla o moleejana
e tshwana le kwena mme sefene sa yona se sekhutshwane
mmele o thata ka makakaba, maoto a mantsi, o ka re terena gape go le gantsi se sentsho ka mmala

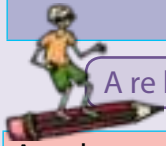
UN e tsenya digopane tse dingwe mo lenaneong la mefuta e e nyelelang

22 Mopitlwe 2010
Porogeramo ya

Tikologo ya Ditšhaba

tse di Kopaneng (UNEP) e tsenya digagabi di le mmalwa mo lenaneong la diphologolo tse di nyelelang ka gobo go gwebiwa ka tsona. Maikaelelo a lenaneo ke go thibela batho lefatshe ka bophara go gwebisana ka diphologolo tse di nyelelang.

Mefuta e le mene ya diikuwana e tsentswe mo lenaneong. Diikuwana tse di sireleditsweng di a tshwarwa di bo di sekisediwa batho, bogolosegolo ba Yuropa le Mafatshe a a Kopaneng a Amerika, bao ba batlang go di rua jaaka diruiwaratwa. Go bewa ga mefuta e ya diikuwana go raya gore mmuso o ka kgona go laola kgwebo ya tsona.

A re kwaleng

Buisa leboko le le fa godimo ka tlhwaafalo, mme morago o arabe dipotso tse.

A o akanya gore mokwadi o ne ka nnete a tsamaya le ikuwana ya gagwe kgotsa ke leboko fela le le tshegisang? Goreng o rialo?

Mokwadi o bua gore tempereitšhara ke 85°F. Tempereitšhara e ke bokae ka Diselesiasa?

--

Ke eng o akanya gore batho ba ka nagana gore ikuwana ke losika loo kwena?

--

A o ka gakgamatswa ke go bona monna a tsamaisa seruiwaratwa kana seotlwana sa gagwe sa ikuwana? Goreng?

A o ka leletsa mapodisi fa o ka bona pono eo? Goreng?

--

Ke mafoko afe a a rumang mo lebokong le? Naya dipara di le nne tsa mafoko a a rumisanang.

A re buiseng

Buisa leboko.

Huree! Huree!

Ke Letsatsi la

Ngwaga o Mošwa

Huree! Huree! Ke Letsatsi la Ngwaga o Mošwa!

Letsatsi le re simololang sešwa.

Ka jalo, ngwaga o ke sweditse go nna
ntlolane, gonne ke se na seditse.Kgotsa gongwe ke tlaa ithuta go fofa,
kgotsa go tsamaya mo maboteng ke lofa,
kgotsa go fetoga mowa o o sa bonaleng,
kgotsa go thuma mo diphororong.Ke tlaa itira setaologi mme ke tlaa ithuta
go sosobana sepolasetiki.Ke tlaa fetoga seeledi mme ke tlaa itshela
mo senkeng jaaka madi.Ke tlaa etela dipolanete tse
dingwe gore ke bone ba re sa
ba itseng ba bangwe.
Ke tlaa etela bogologolo jwa ga
bile gore ke ipone kgogomodumo
ke e palamile.Ke na le maano a mantle thata.
Ke tlaa simolola jaanong tota.
Ee, ono e tlaa nna ngwaga montle.Huree! Ke Letsatsi la Ngwaga o
Mošwa le lentle!

Kenn Nesbitt

Letlha:

Ke kgona go	😊	😞
buisa setlhangwa sa kanelo		
tlotla ka ga dipotso tse di ikaegileng ka setlhangwa sa kanelo		
tlotla ka ga bokhutlo jo bo siameng jwa kgang		
diragatsa bokhutlo jwa kgang le go diragatsa motshameko fa pele ga phaposi		
kwala bokhutlo jo bongwe jwa kgang		
kwala diteng tsa bukatsatsi o dirisa motho wa ntlha		
dirisa mokgwa wa kganetso		
kwala kgang kgotsa naane ke lebeletse baanelwa, poloto, maitshetlego le ditiragalo		
golaganya dipolelo tse di tlhagisang lebaka le tatelo		
dirisa makopanyi		
kwala temana e e tlhalosang		
buisa bayokerafi		
lemoga madiri le matlhalosi		
tlota ka ga bokaokao mo dipolelong		
buisa leboko		
diragatsa motshameko ka ga leboko		
lemoga mafoko a a rumisanang mo lebokong		
buisetsa leboko kwa godimo		
tlotla ka ga tlhaloso ya moanelwa		
araba dipotso ka ga leboko		
kwala leboko		
tlhama motshameko ka ga leboko		
buisa dilimeriki		
naya dikao tsa tshwantshanyo		
kwala limeriki		
naya dikao tsa tshwantshanyo		
naya dikao tsa malepa a a farologaneng a poko (jaaka Tshwantshiso)		
kwala lekwalo la semmuso		

O kgethegile.

Mmele wa gago otlhe o kgethegile.

Mmele wa gago ke wa gago!

**OPE A SE
KA A
TSHWARA
MAPELE A
GAGO.**

O tshwanetse go bolelela mongwe fa motho ope fela a tshwara mapele a gago.

O tshwanetse go bolelela mongwe fa motho ope fela a re o dire dilo tse o sa di batleng.

O ka leletsa mang go bona thuso:

Child Line: 0800 05 55 55

SAPS Crime Stop: 086 00 10111

SAPS Emergency Number: 10111

Life Line: 0861 322 322

Child Protection Unit: 012 393 2359/2362/2363

